

JOAN FONT, ISMAEL BLANCO,
LAURA GIMÉNEZ, LAIA PINEDA,
JORDI MATAS DALMASES

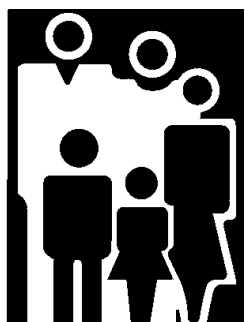
Consells Ciutadans

Experiències
i crítiques

Participació ciutadana i govern local: els Consells Ciutadans

Participació ciutadana i govern local: els Consells Ciutadans

Jordi Sánchez, Joan Font,
Ismael Blanco, Laura Giménez,
Laia Pineda, Jordi Matas

Polítiques 28

Editorial Mediterrània

La col·lecció Polítiques és la principal col·lecció de la Fundació Jaume Bofill. S'hi publiquen aquelles investigacions que han estat encarregades i que es consideren més rellevants pel seu interès social i polític.

La reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol procediment, compresos la reprografia i el tractament informàtic, resta rigorosament prohibida sense l'autorització dels propietaris del «copyright», i estarà sotmesa a les sancions establertes a la llei.

Primera edició: octubre del 2000

© Fundació Jaume Bofill, 2000
Provença, 324
08037 Barcelona
A/e: fbofill@fbofill.org
Internet: <http://www.fbofill.org>

© d'aquesta edició: Editorial Mediterrània, S. L.
Guillem Tell, 15, entl.
08006 Barcelona
Tel. 93 218 34 58 – FAX 93 237 22 10
E-mail: edit.med@mx3.retemail.es

Disseny de la coberta: ELECTRA

Maquetació: Jordi Vives

ISBN: 84-8334-206-5
DL: B-43.977-2000

Impressió Romanyà Valls, Capellades (Anoia)
Impress a Catalunya – Printed in Catalonia

PRESENTACIÓ

L'any 1997 es van realitzar a Catalunya les primeres experiències de participació ciutadana a través dels anomenats Consells Ciutadans. L'objecte d'aquest llibre és presentar la metodologia que hi ha darrera dels Consells Ciutadans, avaluar-ne alguns dels resultats a partir d'experiències realitzades aquests últims anys al nostre país i reflexionar críticament sobre les oportunitats i els costos que aquests Consells poden representar per a la nostra democràcia. El llibre també ofereix detalladament, a través de les pàgines dels annexos, el desenvolupament de dos casos: els Consells Ciutadans de Corbera de Llobregat (1998) i els de Montornès del Vallès (1999). Amb la reproducció dels informes d'aquests Consells es pretén fer més entenedor per al lector el procediment dels Consells Ciutadans.

L'objectiu del llibre no és recollir totes les experiències de participació ciutadana que amb aquesta metodologia s'han realitzat a Catalunya. Esperem que el material que teniu a les mans serveixi, més enllà del coneixement i la reflexió, per impulsar en l'àmbit local i en un futur imminent noves pràctiques de participació ciutadana. Des de la Fundació Jaume Bofill estem oberts a continuar impulsant aquestes noves experiències.

Jordi Sánchez
Fundació Jaume Bofill

Novembre 2000

INTRODUCCIÓ¹

**LA INNOVACIÓ DEMOCRÀTICA:
UNA NECESSITAT**

¹ Una versió d'aquest article va ser publicada a la revista *Medi Ambient. Tecnologia i Cultura* (núm. 26, juny 2000) editada pel Departament de Medi Ambient de la Generalitat de Catalunya.

La concepció de la democràcia exclusivament com un conjunt de normes i procediments per a escollir periòdicament les persones que ens han de representar i governar, tan estesa durant la major part del segle XX, ja no és vàlida en aquest tombant de segle. La democràcia, en el futur immediat, haurà d'estar preparada per donar resposta a aquelles persones que ja no es conformen únicament amb la possibilitat de participar en l'elecció dels governants. Les polítiques del segle XXI ja no es podran pensar si no és a partir d'una possibilitat real de participació de la ciutadania en el seu disseny.

Aquestes afirmacions topen, com a mínim de forma aparent, amb la realitat social i política. Actualment, aquesta realitat sembla decantar-se cap a una escassa participació i implicació dels individus amb tot el que fa referència a la cosa pública. És un fet constatable arreu que en els últims anys la massa crítica social interessada i implicada en l'activitat política s'ha anat reduint. Hi ha diverses variables que així ens ho indiquen. Els indicadors de participació electoral, per exemple, ens mostren com aquest tipus de participació s'ha anat reduint de forma progressiva. Si ens centrem a Catalunya i comparem els índexs d'abstenció recollits en totes les convocatòries electorals celebrades en els primers deu anys de democràcia (1977-1988) amb els recollits en els deu següents (1989-2000) podem constatar que en aquesta última dècada l'abstenció s'ha incrementat gairebé 6,5 punts.²

Aquest desinterès també el trobem quan analitzem altres formes de participació que no passen per l'assistència a les urnes. La participació associativa

² Una informació més detallada es pot trobar a Jordi Sánchez (1999), *Evolució del comportament electoral a Catalunya* a la revista *Idees*, número 4, pàgines 117-129 (octubre-desembre 1999).

és, molt probablement, l'altre gran indicador utilitzat per mesurar la vitalitat participativa d'una comunitat, en el sentit que les societats amb major teixit associatiu cívic han de ser considerades com a molt més participatives. Catalunya ha estat considerada tradicionalment com una societat amb un sector associatiu fort i dinàmic. Aquesta afirmació era especialment certa quan el punt de comparació el fèiem amb la resta de l'Estat, tot i que una comparació amb la majoria de societats europees, especialment les d'arrel cultural protestant, situava Catalunya molt per sota pel que fa a la densitat associativa. Els darrers anys, però, també ha començat a ser qüestionada la superioritat del "capital social" català en referència al de la resta de l'Estat. Diversos estudis s'han encarregat de mostrar una altra versió segons la qual la realitat associativa en aquests moments a Catalunya no és tan rica com algunes veus podrien fer creure, fins al punt que es comença a parlar d'un cert estancament de l'associacionisme en general.

En veritat hi ha un fet inqüestionable com és la baixa penetració social de determinades organitzacions, no solament les formacions polítiques i sindicals, que disposen de nivells d'afiliació molt inferiors als que disposen organitzacions similars a la resta d'Europa, sinó que també l'associacionisme cívic no és especialment elevat. Tal com demostra un estudi realitzat per la Fundació Ferrer i Guàrdia, "a Catalunya, la taxa d'afiliació a associacions és similar a la de la resta de l'Estat. Això significa que no som ni la zona que té menys afiliats a associacions ni la que en té més. Si ens comparem amb Europa, la nostra realitat associativa és baixa i s'assimila a la participació de Grècia i Itàlia, els països que tenen un índex d'associació més reduït".³ Un altre estudi impulsat per la Fundación Encuentro, aquest cop referenciat a l'àmbit de tot l'Estat, posa d'evidència com Catalunya ha passat a disposar l'any 1979 d'un percentatge del 19,2 de l'associacionisme existent, a disposar-ne l'any 1997 d'un 15,4%. L'escenari, doncs, a l'entorn de la participació en el teixit associatiu no és excessivament esperançador. I si disposéssim de dades referents a l'associacionisme sociopolític el resultat seria amb tota seguretat més negatiu. De fet, l'únic indicador de què disposem al respecte són dades d'opinió pública realitzades per estudis encarregats per diversos organismes que amb una certa periodicitat avaluen actituds de la ciutadania a l'entorn de la política. Hi ha una coincidència entre tots aquests estudis en el fet que entre un 70% i un 75%

³ Fundació Ferrer i Guàrdia (1999), *Joves i participació a Catalunya*, Barcelona: Generalitat de Catalunya, Departament de Cultura (pàg. 157).

dels enquestats afirmen que la política els interessa entre poc i gens, mentre que no més d'un 5% manifesten un interès alt per la política.⁴

Tots aquests elements són molt sovint utilitzats com a arguments per frenar possibles reformes del nostre sistema democràtic per fer-lo més participatiu. De fet, però, i sense negar consistència a l'afirmació que no calen més espais de participació si no s'aprofiten els existents, es pot argumentar en direcció contrària, és a dir; que la participació política és baixa i el desinterès és gran perquè la societat ha anat perdent confiança amb els actors polítics a causa de la gran distància i la poca transparència que aquests han establert amb la societat. És un fet que la democràcia, tal com avui la coneixem i la practiquem, no atrau importants sectors de la població. El sistema democràtic actual no convida a participar-hi, no té previstos canals de participació més enllà de la celebració quasi litúrgica de les votacions. Es pot considerar com a normal, doncs, que una àmplia representació de la nostra societat no se senti convidada a participar-hi. En la mesura que ben poques coses conviden avui al ciutadà a sentir-se actor en el procés polític, no ens hauria d'estranyar el fet que el ciutadà miri la política des d'una indiferència notable.

Cal remarcar en aquest punt que aquesta tendència a la despreocupació política no es pot confondre amb un allunyament de la societat dels principis democràtics més elementals i que regeixen en l'organització de la nostra societat. Els valors democràtics són àmpliament compartits, allò que no es comparteix és el funcionament del sistema, considerat excessivament distant i molt poc atent als nous estils i a les noves demandes que es manifesten especialment entre la població jove. Les nostres societats evolucionen progressivament cap a sistemes de valors i actituds sensiblement diferents als que s'han donat durant bona part del segle XX. Alguns autors han descrit aquest procés com una autèntica revolució silenciosa ja que malgrat que aparentment res canvia (no són visibles processos de canvis radicals en els ordres establerts en les nostres societats), s'està produint una progressiva substitució de valors i actituds fins ara clarament hegemònics per altres de nous. Aquest canvi el protagonitzen en molt bona part les noves

⁴ Es disposen diversos estudis sobre cultura política on es poden consultar aquestes dades. Per tot l'Estat, el CIS és qui disposa d'una sèrie on es pot analitzar l'evolució d'aquest i d'altres indicadors (<http://www.cis.es>). A Catalunya és l'ICPS qui ha realitzat amb periodicitat aquests estudis. Poden ser consultats a la col·lecció «Sondeig d'Opinió» que anualment l'ICPS publica. Una anàlisi sobre aquestes dades es pot consultar en els següents articles :

Maestro, Jesús (1998): *La Cultura política dels catalans a El sistema polític de Catalunya*. M. Caminal i J. Matas (eds.), Barcelona, Tecnos, edicions UB i Servei Publicacions UAB. (Pàgines 79-101.)

Sánchez, Jordi (1998): *Identitats col·lectives i cultura cívica dels catalans a La Societat Catalana*, S. Giner (ed.). Barcelona, Generalitat de Catalunya (pàgines 1108-1121).

generacions en el seu procés d'incorporació a la vida adulta. Aquesta nova manera de veure i concebre el món⁵ comporta entre d'altres coses qüestionar els funcionaments d'estructures jeràrquiques i aspirar a un major protagonisme i participació. Una mostra d'això la podríem tenir en l'aparició dels nous moviments socials i en l'extensió de les anomenades organitzacions no governamentals (ONG). Els més crítics i més inquiets de la societat (una minoria en el seu conjunt) són els que protagonitzen l'eclosió de noves formes organitzatives. La resta, una clara majoria, viu la política des de la barrera i des d'una actitud que considera que res d'allò que discuteixen, decideixen i fan les institucions té relació amb ells i, en conseqüència, no els interessa.

Probablement aquest és el gran fracàs de la nostra democràcia: el fet de no haver assolit una complicitat entre governant i governat. Una complicitat que fes sentir al ciutadà qualsevol tema col·lectiu com a propi. S'ha perdut la batalla de la virtut cívica, aquella que es defineix per una preocupació compartida a l'entorn de l'interès comú. Recuperar-la és, probablement, un dels requisits per poder assolir una renovada democràcia. Perquè del que estem parlant quan afirmem que cal recuperar la virtut cívica és de trobar instruments per enfortir la democràcia. Norberto Bobbio, el gran pensador i assagista italià, resumia a la perfecció en una entrevista publicada fa un parell d'anys la idea que la democràcia necessita d'una ciutadania implicada en els afers col·lectius quan afirmava que “una democràcia és més forta si es recolza en ciutadans actius, que es prenen seriosament els problemes de la convivència lliure i pacífica. L'augment de ciutadans passius en un Estat democràtic és senyal que augmenta la fractura entre governant i governat”.⁶

El debat sobre la participació: alguns elements per a la reflexió

La participació ciutadana, malgrat el que es pugui pensar, no té sempre bona premsa. El funcionament de les nostres institucions, per un costat, determina i condiciona les pautes de comportament —el pes de la tradició— i la complexitat de moltes de les decisions polítiques que aquestes institucions han de prendre, per un altre, justifiquen reduir el cercle del nucli decisor —el pes

⁵ Aquests valors han estat definits com a valors *postmaterialistes*. Un aprofundiment d'aquesta teoria es pot trobar en R. Inglehart (1991): *La revolución silenciosa. El cambio en las sociedades postindustriales*. Madrid: Centro de Investigaciones Sociológicas.

⁶ Entrevista a Norberto Bobbio, publicada al quadern Babelia - *El País*, l'11 de juliol de 1998 (pàgines 8-10).

del tecnicisme. Ambdós factors fan que circulin idees obertament contràries o com a mínim escèptiques a les posicions reformistes que busquen nous espais de participació ciutadana. Joan Subirats⁷ en un article publicat a inicis de 1998 recollia tot un seguit d'argumentacions que prevenen de la suposada bondat de la participació o de l'acriticisme que moltes vegades acompanya les propostes participatives:

Alguns arguments contra la participació

- **La participació augmenta la lentitud en la presa de decisions.** El fet de consultar més gent comporta, poc o molt, haver d'acceptar més punts de vista, que no fan res més que allargar i complicar el procés.
- **La participació augmenta els costos de les decisions.** La participació ciutadana comporta en tots els casos un augment del temps invertit en el procés i moltes vegades la incorporació de nous punts de vista obliguen a modificar projectes. Aquests dos aspectes (temps i més recursos) impliquen una major despesa.
- **La participació no incorpora valor afegit a la decisió.** El fet que els coneixements de la gent no siguin específics sobre els temes en els quals s'ha de prendre una decisió, comporta la inexistència de valor afegit en la participació i la no-millora tècnica de la decisió a prendre.
- **La participació provoca un excés de particularisme.** Obrir el procés a la participació genera l'aparició de visions excessivament particularistes dels participants en el debat. La gent que participa tendeix a donar prioritat els seus interessos en detriment dels interessos generals. Només les institucions i els seus representants poden garantir la defensa dels interessos generals de la societat en la presa de decisions.
- **La participació només té en compte el curt termini.** La immediatesa és el que guia la defensa dels interessos particulars i això situa qualsevol discussió en un escenari de curt termini, impeding altres possibilitats a mitjà i a llarg termini que probablement són molt més beneficioses per l'interès general.
- **La participació erosiona institucions i partits.** Els processos participatius al marge dels canals representatius alimenten la desconfiança envers les institucions tradicionals i els partits que hi són presents.

⁷ Subirats, Joan (1998): *Nous mecanismes participatius i democràcia: promeses i amenaces* a la revista *Àmbits*, gener 1998, Col·legi de Doctors i Llicenciats en Ciències Polítiques i Sociologia (pàgines 20-24).

És evident que motius per desestimar nous processos de participació no en falten i també que la força de la tradició empeny a prosseguir la plena vigència de les vies representatives, sense necessitat de donar joc a nous processos participatius. Però el debat sobre la salut de les nostres democràcies i sobre el seu futur està obert i això permet pensar que d'aquest debat en sortiran propostes enriquidores que complementaran els sistemes actualment en funcionament.

Alguns raonaments a favor de la participació

a) L'excés de tutela dels governants

La història de la humanitat està plena d'exemples on un grup de persones considera que disposa d'uns coneixements i unes habilitats superiors als que disposen la resta dels mortals i que això els hauria de permetre de gaudir sense gaires discussions del govern de la comunitat des d'on podran exercir amb més precisió i cert, gràcies als seus coneixements, la funció de governar. És a dir, en aquesta postura s'expressa una negativa clara al fet que la majoria de la població sigui competent per a governar-se. És curiós assenyalar com aquests arguments utilitzats històricament per negar el dret al sufragi universal avui són novament utilitzats per dificultar l'obertura de processos participatius. Els intents actuals de tutela provenen tant d'una part dels integrants de la classe política, que defensen aferrissadament una posició personal des de la qual es mouen amb una certa comoditat i en lògica conseqüència no volen córrer el risc de modificar, i també d'un altre sector, representant aquest d'un cos de l'Administració, amb una formació tècnica qualificada i sobretot amb una capacitat de control sobre tots els processos burocràtics que li atorguen un poder sobredimensionat i fora, moltes vegades, de qualsevol tipus de control democràtic. Encara que revestit d'un discurs d'aparença democràtica i d'una pretesa solvència professional, la veritat és que moltes vegades ens trobem davant d'una resistència al canvi en els procediments habituals de presa de decisió que s'explica només per l'adhesió a la tradició del funcionament de les nostres democràcies representatives.

- ***Les decisions polítiques no depenen només de coneixements tècnics.*** Està fora de tota discussió el fet que els actes del govern i les decisions polítiques no són equivalents a accions de rigor científic. En intensitats diferents segons la decisió, qualsevol acte polític comporta la prioritització d'uns

valors enfront d'uns altres i d'una posició on els criteris "científics" poden tenir pes però en cap cas són els únics a considerar.

- ***Cal considerar les persones adultes com a aptes per a prendre decisions.*** Si acceptem que les decisions polítiques no depenen només de criteris científics o tècnics i a la vegada acceptem l'existència d'un principi d'igualtat com a característica constitutiva de les nostres societats, haurem d'acceptar que en principi no hi ha cap persona o grup de persones que disposin d'una virtut especial que els permeti aspirar a governar i prendre decisions sense el concurs de la ciutadania.

b) El miratge de l'eficiència

El discurs economicista domina bona part de les actuacions de les nostres institucions. Entre els recursos més utilitzats alhora de justificar determinades decisions hi ha el del principi d'eficiència. És veritat que en igualtat de condicions cal tendir sempre a donar prioritat al camí que representa un cost econòmic inferior si garanteix igualment l'assoliment dels objectius proposats. En política, però, moltes vegades els costos es generen per una insuficient capacitat d'interpretar les demandes socials sobre una qüestió concreta i també per la no-construcció del consens a l'hora de buscar solucions.

- ***L'eficiència no està renyida amb els processos participatius.*** La possibilitat de vertebrar processos deliberatius sobre qüestions concretes que requereixen una decisió, permet construir col·lectivament una visió del problema que ha de permetre arribar més fàcilment a compartir solucions.
- ***Una solució imposada tendeix a curt termini a ser menys eficient que una consensuada.*** Decisions que només descansen en una visió del problema i no integren altres punts de vista o que donen prioritat a una resposta tecnicista que ha menystingut percepcions socials sobre possibles alternatives, pot generar reaccions que obliguin a fer front a costos desorbitats i que acabi convertint la decisió presa en una decisió plenament ineficient.

c) L'error de la suficiència

La democràcia representativa funciona sobre mecanismes de delegació. En coherència, les institucions escollides disposen d'una legitimitat formal in-

qüestionable per prendre tot tipus de decisió sobre la qual tinguin competència legal. En el joc polític es tendeix (cada vegada menys per sort) que les institucions i els seus representants (que a la vegada són els nostres) actuïn amb un excés de suficiència que els porta a negar la creació d'espais per al debat i la participació ciutadana. Entendre que la participació ciutadana col·lionia amb els interessos de les institucions democràtiques i els seus representants és tant com exigir al ciutadà que es limiti a votar i a no interferir per res en el procés polític.

- ***La participació ciutadana pot ser un bon complement al funcionament de la democràcia representativa.*** Els processos de participació no tenen per què ser assimilats a un model de democràcia directa que defuig la representativitat. No està en qüestió l'existència d'institucions de representació, sinó l'ús excloent que fan del debat polític.
- ***Els partits tenen una funció central en el sistema polític democràtic, però en cap cas disposen d'un monopoli en l'acció política.*** Els partits realitzen una funció molt important, ja que canalitzen les voluntats de representació ciutadana a les institucions i tenen la responsabilitat de seleccionar governants i presentar propostes de govern. La rigidesa amb la qual s'han mogut i la despreocupació per recollir les noves demandes socials ha originat, entre d'altres, que aquestes organitzacions entressin en crisi. L'aparició de noves formes d'organització social que tenen voluntat d'incidència política ha originat una certa competència i que al marge d'altres consideracions posa en evidència que en l'acció política hi ha d'altres actors a part dels partits que també cal considerar.

Les bases per a una democràcia més participada: una aposta per la deliberació

Pensar en una democràcia més participada equival a donar de forma efectiva més poder als ciutadans. No es tracta, però, de donar més poder centrat exclusivament en mecanismes de decisió (votació, referèndums). Aquests, òbviament, hi hauran de ser, però la gran oportunitat que disposem avui i que no teníem fa unes quantes dècades és la de construir una democràcia on el ciutadà disposi de més elements de reflexió que l'ajudin a formar la seva opinió. Pot semblar, en plena eferescència de la societat de la informació, una obvietat l'afirmació que avui disposem d'uns canals per transmetre i accedir a tot tipus

d'informació que obren grans expectatives en molts camps, entre ells en el del debat polític. També és veritat, com ja he assenyalat anteriorment a l'inici d'aquest escrit, que mai les nostres societats havien disposat de tanta gent tan instruïda com disposem en aquests moments. La capacitat d'accedir, processar i contrastar informació per una part important de la població és molt gran. I això ens predisposa a pensar en el gran potencial que s'amaga aquí darrere per obrir pas a noves experiències de participació ciutadana.

A diferència de fa 70 o 80 anys, avui l'aprofundiment democràtic ja no passa per l'assoliment del sufragi universal. El sufragi està interioritzat en la nostra societat i forma part d'una pràctica habitual i és normal, en conseqüència, que es plantegin nous reptes. Probablement el més atractiu és el de convertir la democràcia en un autèntic procés deliberatiu. És cert, com apunta Fishkin,⁸ que un dels grans reptes que les nostres democràcies afronten avui és el de combinar l'aprofundiment de la igualtat política entre tots els ciutadans amb l'afavoriment dels processos deliberatius. Com a mínim aparentment, la potenciació d'una opció sembla anar en detriment de l'altra. Les exigències d'una mida reduïda del *demos* per poder aprofundir en aspectes deliberatius atempta directament contra la igualtat política de la ciutadania. Però a la vegada som conscients que la complexitat que moltes vegades hi ha darrere les qüestions posades a consideració de la ciutadania o els problemes que es poden plantejar, requereixen d'un procés reflexiu per poder emetre una sòlida opinió. La qüestió de com fer compatible la igualtat política i la deliberació ha donat origen a diverses propostes de processos deliberatius multitudinaris per part d'eminents professors i estudiosos, entre els quals Robert Dahl.⁹ Aquest no és, certament, un problema de nova facturació. A la democràcia grega, la primera comunitat sobre la qual tenim coneixement que va utilitzar la democràcia, ja es van plantejar problemes similars. A Grècia, contràriament al que se sol pensar, no era l'Assemblea el principal instrument de govern. La tan referenciada democràcia directa d'Atenes supeditava la pròpia Assemblea a les decisions que podia establir un grup reduït de ciutadans escollits mitjançant sorteig i que integraven els anomenats jurats. No eren tribunals en sentit modern, sinó cossos representatius del conjunt de la *polis* que van introduir un procés deliberatiu impossible de donar-se en el marc de l'Assemblea.

⁸ Fishkin, J. (1995): *Democracia y deliberación. Nuevas perspectivas para la reforma democrática*. Barcelona, ed. Ariel.

⁹ Es poden trobar algunes referències a processos deliberatius multitudinaris a Dahl, R. (1992): *La democracia y sus críticos*, Barcelona, Ed. Paidós i Etzioni, Amitai (1972) *Minerva: An Electronic Town Hall* a Policy Sciences 3 (pàg. 457-474).

En tot cas, incloure la deliberació com a criteri en els processos participatius és una demanda que té amplis suports. En el nostre entorn més immediat han començat a donar-se experiències on s'han impulsat mecanismes de participació que incorporen aquest element. Els Consells Ciutadans, objecte del llibre que teniu a les mans, en són uns de les més importants. Aquest llibre pretén donar una visió àmplia de què és i com funciona aquesta metodologia, però també vol fer-ne una anàlisi crítica, valorant els resultats d'algunes de les experiències portades a terme a Catalunya, detectant els seus punts febles i avançant-se a algunes de les crítiques que s'hi poden fer.

Mecanismes de participació ciutadana n'hi ha diversos¹⁰ i seria un error intentar reduir la participació a un únic model. El propi sistema polític preveu algunes possibilitats com són els referèndums, la iniciativa legislativa popular, les comissions assessores i les audiències públiques que bé poden contrarestar la tendència del propi sistema a fer-se excessivament distant i opac a la ciutadania. La gran diferència entre els sistemes que avui ja preveu la legalitat i les experiències que comencen a impulsar algunes institucions, bàsicament locals, com és el cas dels Consells Ciutadans, és que aquestes últimes incorporen processos deliberatius. Permetre que aquests es consolidin i que vagin guanyant terreny pot ser una bona opció per millorar el funcionament de les nostres democràcies.

¹⁰ Font, Núria (1998): *Democràcia i participació ciutadana*. Barcelona; Ed. Mediterrània, Fundació Jaume Bofill.

CAPÍTOL 1

CONSELLS CIUTADANS:¹ EXPERIÈNCIES I CRÍTQUES

Joan Font

¹ Els Consells han rebut dos noms diferents a Espanya, depenent de qui ha estat el responsable del seu desenvolupament: “Nuclis d’Intervenció Participativa” (NIP) o “Consells Ciutadans”. En ambdós casos es tracta del mateix mètode i es correspon al que s’anomenen Jurats Ciutadans a la Gran Bretanya o Cèl·lules de Planificació a Alemanya. No s’han de confondre en cap cas amb els consells consultius i municipals.

La participació dels ciutadans en el procés de prendre decisions ha estat objecte d'un intens i considerable debat en què defensors i crítics de la participació han aportat arguments sòlids. Encara que una millor i major participació ciutadana pugui resultar desitjable i beneficiosa, les crítiques contra aquest plantejament tenen sentit. És fàcil presentar arguments democràtics a favor de la participació, però és cert que totes les persones que tenen experiència en aquest terreny han hagut d'afrontar-se alguna vegada a costoses i inacabables reunions amb resultats molt limitats.

Per això, fins i tot entre els polítics benintencionats que defensen i creuen en la participació, encara queden dubtes respecte a la seva viabilitat i posada en pràctica. Els preocupa la possible falta de representativitat dels participants i també que no puguin desenvolupar-se bé en un procés participatiu. Temen que les seves habilitats i capacitats no siguin suficients per poder entendre i deliberar sobre qüestions complexes. Els inquieta que les seves decisions siguin el producte final, no del debat i la reflexió, sinó d'una percepció assossegada i egoista de la realitat. Qualsevol proposta de participació ciutadana ha d'afrontar aquests problemes.

No hi ha instruments de participació ciutadana perfectes. És extremadament difícil trobar un mecanisme participatiu que permeti maximitzar tots els objectius de la participació ideal: aconseguir una decisió informada sobre la base d'una participació tan representativa i universal com sigui possible.² Tanmateix, els Consells Ciutadans compleixen força bé dos d'aquests tres requisits i, a la

² En aquest capítol no es poden desenvolupar àmpliament les raons a favor de cadascun d'aquests objectius. Els arguments que defensen la necessitat d'una decisió informada i deliberada apareixen a Fishkin (1997), la representativitat dels participants ha rebut un tractament destacat en diverses investigacions sobre participació (Verba, 1996; Rosentone i Hansen, 1993) i la necessitat d'estendre la participació pels seus efectes educacionals es pot trobar a Pateman (1970).

vegada, presenten solucions a algunes de les esmentades preocupacions dels polítics més interessats a estendre la participació. Es tracta de tenir bones i suficients raons per utilitzar-los i discutir sobre els seus límits i capacitats, encara que de cap manera pretenem defensar aquí que aquest mètode sigui superior als altres, ni que suposi la solució als dèficits participatius que hi ha.

1. Els Consells Ciutadans a Espanya

Els Consells Ciutadans són un instrument que permet la participació ciutadana en el procés de presa de decisions. Intenten combinar els elements essencials dels jurats de l'àmbit judicial i de les enquestes d'opinió per aconseguir un nou objectiu: adoptar decisions polítiques.

Els Consells bàsicament consisteixen en una selecció a l'atzar d'un grup de persones que, després d'un exhaustiu procés d'informació, prenen una decisió majoritària³ sobre una política pública determinada. Com en el cas dels jurats ordinaris, els seleccionats treballen en grups, reben una compensació econòmica per la seva dedicació exclusiva durant uns dies, són àmpliament informats, compten amb l'ajuda d'un organitzador extern i finalment formulen una resolució. Com en el cas de les enquestes d'opinió, els participants són escollits aleatòriament i se'ls interroga sobre una sèrie de qüestions per saber quines són les seves preferències sobre un tema determinat. Per altra banda, quan al final de la celebració dels Consells es pregunta a les persones que han participat les seves opinions sobre les qüestions que han estat objecte de deliberació, demostren que estan molt més informats que en el cas de les enquestes d'opinió, on ja no hi ha la possibilitat de recollir informació i debatre-la. A més a més, el resultat final dels Consells és molt més ric que un simple "culpable o innocent" típic d'un jurat ordinari.

La dinàmica de funcionament en la majoria dels casos acostuma a ser molt semblant: un o diversos grups⁴ d'aproximadament vint-i-cinc persones són seleccionats a l'atzar entre la població que té dret a participar en el procés

³ A Espanya els Consells funcionen amb una lògica majoritària que intenta respectar la diversitat d'opinions i l'existència de conflicte en el seu si, mentre que en la tradició britànica es busca una decisió de tipus més consensual (Delap, 2001).

⁴ Als EUA i al Regne Unit, on hi ha una tradició molt arrelada de jurats judicials, els Consells estan formats per un sol grup de persones, ja que hi ha el costum que un grup molt petit de ciutadans decideixi (en aquest cas, imparteixi justícia) en nom de tota la comunitat. A Alemanya o Espanya, el nombre de grups es determina segons el nombre de persones que tenen dret a ser consultades en el procés (Font, 1998).

de prendre decisions.⁵ En altres països amb una important tradició de quotes s'ha fet la selecció a partir d'aquest mètode, però a Espanya ha predominat quasi de manera exclusiva el mètode aleatori.⁶ En la mesura en què és obvi que no totes les persones escollides voldran participar-hi, s'escullen també substituïts per ocupar les places que queden vacants.⁷ Als seleccionats se'ls envia una carta convidant-los a participar en l'experiència i posteriorment es contacta amb ells, telefònicament o personalment, per proporcionar-los la informació que sol·liciten i/o resoldre els dubtes que se'ls plantegin.

Les reunions dels Consells acostumen a durar tres o quatre dies i es desenvolupen a jornada completa. La majoria de les vegades s'ha remunerat la participació per compensar els participants pel temps invertit i per evitar taxes de rebuig a la participació massa elevades.⁸ A més a més se'ls ofereix una sèrie de facilitats si és que han d'abandonar les seves responsabilitats laborals i/o familiars durant el temps que dura el procés.⁹ L'autoritat que promou els Consells de vegades s'ha encarregat d'enviar una carta a les empreses en les quals treballen els participants per demanar-los que els permetin i facilitin la intervenció.

Durant les reunions, els participants fan allò que normalment els polítics fan abans de prendre una determinació: examinen els aspectes tècnics relacionats amb les diferents opcions sobre les quals s'ha d'escollir i escolten l'opinió que els principals grups organitzats tenen sobre el tema. Per portar a terme totes aquestes tasques els participants escolten i discuteixen amb tècnics i professionals relacionats amb cadascun dels aspectes a tenir en compte per poder aconseguir una decisió —economistes, experts mediambientals, etc. També tenen l'oportunitat de parlar amb aquells actors que es mostren interessats a participar en els Consells —grups de ciutadans o partits polítics. Però, a part d'aquestes tasques, els participants dediquen la major part del temps a delibe-

⁵ En la majoria dels casos aquest dret s'estableix a partir de l'edat en la qual es pot exercir el vot, encara que en moltes experiències espanyoles la possibilitat de participar-hi es va concretar en les persones majors de setze anys.

⁶ En algunes experiències, quan les taxes de rebuig a la participació han estat molt desiguals entre els diferents grups socials, els mètodes de quota s'han utilitzat per seleccionar els substituïts.

⁷ Normalment se sol treballar sobre la base de quatre candidats per cada plaça, però aquesta quantitat varia segons les característiques dels municipis, i del balanç que es faci dels costos i dels beneficis associats a la participació en cada cas (distàncies, retribució, politització, etc.). Aquests dos factors expliquen en bona part les fluctuacions entre les diferents taxes de rebuig que apareixen consignades a la Taula 1.

⁸ A cada participant se li paga una quantitat diària mínima, que pot augmentar fins a un màxim determinat si demostra que el seu salari diari és més alt que la contribució que rep.

⁹ Per exemple, en el cas de pares amb nens petits o de persones que tinguin a càrrec seus familiars, els responsables del procés solen proporcionar-los l'ajut d'un professional que els alliberi momentàniament de les seves obligacions per tal que puguin assistir a les reunions dels Consells.

rar entre ells, normalment en petits grups, on resulta molt més fàcil que tinguin l'oportunitat de parlar i d'expressar la seva opinió, fins i tot aquells més reticents a parlar en públic. Finalment contesten un qüestionari on se'ls pregunta sobre els principals aspectes de la decisió que s'ha de prendre.

Tot aquest procés difícilment podria portar-se a terme a partir de l'autoorganització dels mateixos participants i un paper organitzador molt actiu per part de les autoritats que impulsen la celebració dels Consells podria resultar sospitós de falta de neutralitat. Aquesta és la raó per la qual aquests mecanismes participatius compten amb l'assistència d'un organitzador extern, que hauria de garantir la professionalitat en la conducció de les reunions, com també en la seva imparcialitat. Una fundació, una empresa privada o un equip de la universitat solen ser els grups que juguen aquest paper. L'organitzador extern és responsable de la selecció dels participants, de l'elaboració de l'agenda dels temes a tractar, de la moderació de les sessions i de la redacció d'un informe final. Aquest informe explica tots els detalls de l'experiència i de la decisió adoptada i la seva redacció, controlada i supervisada per una comissió escollida entre els membres dels propis Consells, s'elabora a partir de les respostes dels participants a l'enquesta que emplenen al final del procés. El desenvolupament de totes aquestes funcions per part de l'organitzador extern suposa una acumulació de poder important en les seves mans. Qui controla aquest organitzador és un dels temes sobre els quals discutirem en la següent secció.

El procediment que hem descrit aspira a ser el màxim de públic possible, entre altres raons perquè s'intenta que els efectes educacionals de l'experiència arribin al major número possible de persones. Per facilitar que aquests efectes educacionals arribin a l'opinió pública se sol convocar una conferència de premsa al principi del procés per donar-lo a conèixer, i una altra al final per informar-ne dels resultats. També és freqüent la convocatòria d'una reunió on es presenten els Consells, que és totalment oberta a l'assistència de les associacions i d'aquells ciutadans interessats. Aquesta reunió també suposa una oportunitat per convidar aquests grups que participin activament en el desenvolupament dels Consells. La intensitat dels esforços dedicats a aquesta tasca ha estat molt irregular i, per exemple, en alguns casos s'han editat tríptics informatius i s'han realitzat actes explicatius paral·lels.

Els Consells Ciutadans van arribar a Espanya des d'Alemanya a través del País Basc. La combinació a Euskadi d'un clima de violència i d'extrema polarització política amb una forta tradició participativa va contribuir a l'aparició

d'un interès en l'adopció de nous mecanismes de participació en el procés de prendre decisions. Un grup de persones educades en el mètode pel fundador dels jurats alemanys, Peter Dienel, va desenvolupar el 1992 els primers Consells Ciutadans espanyols a Idiazabal (Guipúscoa). Des de llavors s'han celebrat diverses experiències, de les quals disposem informació directa de dotze,¹⁰ sis al País Basc i unes altres sis a Catalunya (*Taula 1*). Els Consells van arribar a Catalunya gràcies a la tasca difusora realitzada per la Diputació de Barcelona i s'han desenvolupat amb el suport d'aquesta institució i de la Fundació Jaume Bofill. Hi ha hagut 3-4 grups organitzadors de Consells: el Laboratorio de Estudios Sociales ha realitzat les experiències basques recents, mentre que Citcon, la Fundació Jaume Bofill i l'Equip d'Anàlisi Política de la UAB han desenvolupat la seva aplicació a Catalunya.

Els temes tractats en els primers Consells realitzats a Espanya giraven majoritàriament al voltant de qüestions com la planificació urbanística, la utilització i el disseny d'espais públics o la provisió de serveis i infraestructures. En els tres primers Consells del País Basc es va decidir sobre temes com on construir un estadi de futbol (Idiazabal); quin tipus d'instal·lacions esportives eren necessàries i on s'haurien de construir (Astigarraga); o si era necessari construir una autovia o simplement n'hi havia prou amb millorar la xarxa viària que hi havia (Guipúscoa). Però en altres Consells més recents celebrats també en el País Basc aquesta temàtica s'ha ampliat i comprèn polítiques com l'establiment de criteris d'actuació en l'àmbit turístic (Oñati, Salviatierra); la ubicació, el disseny i la finalitat d'un centre cultural municipal (Antzuola), o l'actuació urbanística a desenvolupar sobre un cementiri (Salviatierra). Quant als Consells catalans, el grup majoritari tracta sobre els possibles usos i dissenys concrets d'espais públics (Rubí, Montornès I i II), o sobre models generals de creixement i planificació urbanística (Calafell, Sant Quirze del Vallès), mentre que Corbera constitueix l'únic cas excepcional on s'ha tractat sobre polítiques socials, concretament sobre mesures per facilitar la integració dels immigrants extracomunitaris.

En el pla organitzatiu totes aquestes experiències presenten algunes similituds. En quasi totes el nombre de grups que van formar els Consells va oscil·lar entre un i quatre, amb la clara excepció a aquesta pauta organitzativa dels Consells de Guipúscoa, on van participar tres-centes tres persones i es van

¹⁰ Encara que en aquest capítol només es comentaran aquests dotze processos, comptem amb evidències indirectes que se n'han organitzat més, principalment en el País Basc (Tolosa, Astigarraga-II i Aretxabaleta).

Taula 1. Característiques bàsiques dels Consells Ciutadans a Espanya¹¹

Lloc	Astigarraga	Idiazabal	Guipúzcoa	Antzuola	Oñati	Rubí	Salvatierra	S. Quirze V.	Corbera	Calafell	Montornès I	Montornès II
Tema	Instal·lacions esportives	Ubicació de l'estadi de futbol	Autovia	Ubicació i disseny de la Casa de Cultura del municipi	Política turística. Aprofitament turístic de les coves	Usos d'un espai públic	Política turística i actuació urbanística en el cementiri	Planificació urbanística	Integració dels immigrants	Definició bases de desenvolupament econòmic, social i cultural del municipi	Disseny d'un espai públic (plaça pública)	Disseny d'un espai públic (zona verda)
Any	1992	1992	1993-94	1996	1996	1997	1997	1997	1998	1998	1998	1999
Institució promotora	Govern local	Govern local	Govern autonòmic	Govern local	Govern local	Govern local	Govern local	Govern local	Govern local	Govern local	Govern local	Govern local
Nombre de grups (participants)	2 (50)	1 (25)	14 (303)	3 (65)	3 (74)	3 (77)	2 (44)	4 (93)	3 (72)	4 (81)	4 (52)	3 (56)
Remuneració de la participació ¹²	Sí	Sí	Sí	No	Sí/No	Sí	No	Sí	Sí	Sí	No	No
% molt satisfets amb l'experiència ¹³	74	84	46	59	40	82	54	52	-	56	52	32
% a favor extensió ús de Consells	94	100	75	92	90	99	88	93	99	79	98	87

¹¹ Mentre que per a molts dels casos comptem amb evidències més directes, de les quals apareixen subratllades Antzuola, Oñati, Salvatierra i Calafell, disposem únicament de l'informe final, per la qual cosa les informacions sobre aquests casos s'han de prendre com a indicacions aproximades i preliminars.

¹² En alguns dels casos de no-remuneració, sí que hi va haver compensació per salaris no percebuts. Això va afectar només una persona a Montornès-II, però probablement a bastants més a Oñati, on bona part dels participants eren població activa que va deixar d'anar a treballar durant alguns dies.

¹³ En els Consells de Antzuola, Salvatierra, Oñati i Montornès II no es va preguntar als participants pel seu grau de satisfacció amb l'experiència, sinó si la consideraven positiva o no. Per aquest motiu els percentatges que es consignen per aquests municipis corresponen a aquells que van manifestar que havien considerat l'experiència com a molt positiva, per la qual cosa les comparacions s'havien de fer amb extrema cautela.

formar catorze grups. La gran dimensió d'aquests Consells s'explica sens dubte perquè la decisió a prendre, la construcció d'una autovia, presentava un grau important de polèmica i el govern autonòmic basc i les diputacions forals volien que es tingués en compte l'opinió dels habitants dels diferents municipis afectats (21)¹⁴ i s'arribés a una decisió al més acceptada possible.

Quant a la duració del procés la majoria dels Consells van durar entre tres i quatre dies, excepte els celebrats a Montornès. Donades les escasses disponibilitats econòmiques d'aquest municipi, quan l'equip de govern va decidir impulsar els primers Consells va optar perquè les reunions necessàries se celebrassin en un sol dia i en dissabte i que la participació no fos remunerada.¹⁵ D'aquesta manera s'evitava un encariment del procés. Per una altra part, la limitació de l'experiència a un sol dia semblava que no havia de ser problemàtica, en la mesura que els participants només havien d'escollir entre tres projectes dissenyats prèviament i de característiques molt similars. Tanmateix, com veurem més endavant, l'organització i el desenvolupament d'aquests Consells va superar la falta de recursos, i aquest fet va provocar que en els següents consells que es van celebrar un any després es destinessin més fons i s'ampliés el temps de duració unes hores més. En alguna de les experiències basques (Salvatierra) també s'ha optat per un format innovador amb aquest mateix objectiu, de manera que els Consells s'han desenvolupat només a partir de mitja tarda, per tal de facilitar la participació de les persones que treballen sense haver de retribuir-los la participació.

A més dels participants, en els Consells també intervenen tres grups diferents de persones: els actors polítics, els tècnics de l'Administració i els experts independents. El primer grup està format per representants d'associacions — de veïns, ecologistes, de comerciants, solidàries— o de partits polítics. Quan molts d'aquests col·lectius estan interessats a participar en els Consells, la seva intervenció se sol organitzar a través d'una taula rodona.¹⁶ Quant als tècnics municipals, aquestes persones proporcionen la informació necessària sobre els aspectes legals, econòmics o urbanístics relacionats amb la qüestió sobre la qual s'ha de debatre. Tot i que la seva neutralitat no pot ser assumida per ella

¹⁴ Aquest cas il·lustra especialment bé les dificultats que hi van haver en algunes experiències per decidir qui tenia dret a participar-hi. Havien de ser els ciutadans dels municipis per on havia de passar l'autovia o els ciutadans dels municipis que en serien possibles usuaris? Finalment es van decantar per la segona possibilitat, encara que es sobrerepresentessin els municipis per on havia de passar l'autovia.

¹⁵ A més a més a l'ajuntament no li agradava la idea de pagar per participar-hi i tenia por que a partir d'aquell moment cap ciutadà hi volgués participar sense compensació econòmica.

¹⁶ Aquest va ser el cas dels partits polítics a Rubí o Corbera i de les associacions a Astigarraga.

mateixa i sigui necessari contrastar les seves opinions amb les d'experts externs, també és cert que desenvolupen un paper molt important en el procés que no pot ser exercit per cap altra persona, ja que són ells els qui coneixen millor la realitat local en la qual desenvolupen el seu treball diari. Els experts independents s'encarreguen de diferents funcions: elaboren una presentació global dels temes a tractar per orientar els participants, els ofereixen punts de vista independents i alternatius als que els plantegen els tècnics de l'Administració i, finalment, els mostren idees i propostes d'experiències similars en altres localitats.¹⁷ En la majoria dels casos aquest grup és el que disposa de més temps per fer les seves presentacions. Malgrat tot, la intervenció de tots aquests grups varia segons els casos. Així, en les dues experiències de Montornès només van intervenir quatre ponents: tres que pertanyien a cada un dels equips d'arquitectes que presentaven els projectes sobre els quals s'havia de decidir i l'Administració local.¹⁸ En el cas de l'autovia, contràriament, la major part de les intervencions van correspondre a col·lectius interessats a expressar la seva opinió sobre el tema.

El mètode de les ponències, que va començar a experimentar-se en el cas de l'autovia, s'ha convertit en l'eix estructurador de les recents experiències de Consells a Euskadi. Des del moment en què es difon l'inici de l'experiència s'instal·la una bústia en un lloc accessible on qualsevol ciutadà o organització local pugui expressar les seves propostes respecte al tema a debatre mitjançant una "ponència" escrita. Aquestes ponències es converteixen després en les principals presentacions temàtiques al llarg dels Consells i constitueixen també el fil conductor del qüestionari final que els participants han de respondre.

Per saber per què s'han dut a terme uns Consells i per què no s'han desenvolupat en altres llocs i en altres circumstàncies és important conèixer quins són els factors que impulsen els polítics a adoptar aquest tipus de mecanismes participatius. Sens dubte un dels motius que pot explicar-ne la no-adopció és la falta d'informació. En aquests casos la seva no-aplicació seria a causa de motius involuntaris, fins i tot aleatoris, que depenen del coneixement

¹⁷ Per exemple, les dues primeres funcions van ser molt importants a Rubí i la tercera va ser fonamental a Corbera, on els participants no tenien coneixements previs sobre quin tipus de polítiques es podien desenvolupar per tal de fomentar la integració dels immigrants extracomunitaris.

¹⁸ Com a ponents de l'Administració van intervenir dues persones en la primera experiència de Montornès: un tècnic i un representant de l'equip de govern municipal. Els dos van exposar l'oposició de l'alcaldia sobre els diferents projectes presentats i van explicar als participants qüestions relacionades amb la planificació urbanística del municipi.

o no per part d'un govern local.¹⁹ Però en el cas d'aquelles autoritats locals informades sobre el mètode i interessades²⁰ a portar-lo a la pràctica es poden identificar tres factors addicionals que influeixen en la seva plasmació final. El primer són aquelles situacions on es vol implementar una política pública que comporta un risc important de protesta social. Per evitar-ho els governs poden recórrer a la constitució d'uns Consells Ciutadans que procurin el suport social necessari a la política en qüestió. Astigarraga és un clar exemple en aquest sentit,²¹ encara que també poden trobar-se evidències en la mateixa direcció en els Consells de Guipúscoa i de Rubí. El segon factor està relacionat amb el desig d'adoptar una decisió popular que contribueixi a millorar els resultats electorals²² del partit que ocupa la institució que els promou. L'organització d'uns Consells, amb un intens seguiment mediàtic, podria ajudar a créixer la popularitat del govern local i a forjar-ne una imatge de govern que afavoreixi la participació i consulti l'opinió dels ciutadans del carrer. L'augment de l'interès pels Consells poc abans de la celebració de les eleccions municipals apunta clarament cap a aquesta tendència. Finalment, els Consells poden utilitzar-se com un esdeveniment participatiu puntual que, per la mateixa repercussió pública ja esmentada, serveixi per evidenciar un interès municipal en la participació intentant estimular una major implicació ciutadana posterior per qualsevol altra via. Els ajuntaments d'Idiazabal i de Montornès²³ citen aquest factor com una de les seves motivacions per desenvolupar els seus Consells.

¹⁹ Però aquests motius no tenen per què considerar-se exclusivament involuntaris i aleatoris. Alguns governs locals busquen activament informació sobre mecanismes participatius, mentre que altres només es preocupen de portar a terme els afers més relacionats amb les tasques diàries de qualsevol Administració.

²⁰ Estem convençuts que en la majoria dels casos l'existència d'una actitud favorable a la participació per part de les autoritats locals és un dels factors que més influeixen a l'hora de decidir el desenvolupament d'uns Consells. Tanmateix, entre aquests polítics benintencionats també hi ha el temor al risc que comporta la utilització d'un instrument participatiu nou, del qual no se'n sap massa bé com funcionarà i sobre el qual es pot perdre el control. Aquest temor pot suposar un obstacle important a la seva organització, que moltes vegades només es pren segons motivacions egoïstes. El fet que alguns Consells s'hagin celebrat en municipis on no s'havia manifestat ni abans ni després d'aquesta experiència un interès a fomentar la participació ciutadana, indica que l'organització d'aquest fet va respondre als motius egoïstes dels seus promotors.

²¹ HB, la força política més votada en el municipi, havia ocupat l'alcaldia en la legislatura anterior i defensava una proposta diferent a la de l'equip de govern PNV-EA. En el cas que el nou alcalde hagués tractat d'imposar la seva postura resultava molt probable que HB hagués utilitzat la seva capacitat de mobilització per rebutjar-la des del carrer.

²² L'alcalde d'Astigarraga explicava que els Consells van ser una de les causes del creixement electoral del seu partit en les següents eleccions municipals. Una primera exploració sistemàtica de potencials efectes electorals realitzada en el conjunt de les experiències no apunta que aquestes existeixin, si més no de manera generalitzada.

²³ Segons declaracions de responsables polítics de Montornès, aquesta va ser la raó inicial per impulsar els Consells. Només a posteriori es van convèncer a més a més que se tractava d'un bon mètode per prendre decisions col·lectives raonables.

Però el fet que els partits que ocupen un govern municipal es puguin beneficiar electoralment del desenvolupament d'una experiència democràtica innovadora d'aquest tipus no està exempt de problemes. Aquesta situació també pot provocar la reacció de l'oposició local, que podria mostrar-se disconforme amb l'organització d'uns Consells per evitar precisament que s'originin aquests efectes electorals beneficiosos per al contrincant polític. Per exemple, a Rubí, alguns partits de l'oposició es van manifestar al principi en contra que se celebrés per aquests motius; a Sant Quirze aquesta repulsa va durar durant tot el procés, i en algunes de les experiències basques van haver-hi també manifestacions crítiques. Els arguments formals que els partits de l'oposició han utilitzat en contra dels Consells varien d'un cas a un altre, però darrere de tots ells es manté clarament el temor a la seva instrumentalització electoral, temor que explica en bona part la seva no-participació (Sant Quirze, Montornès). En aquelles localitats on els Consells han comptat amb el recolzament de tots els partits polítics amb representació en el municipi (Rubí, Corbera), aquest suport només s'ha donat quan l'oposició ha comptat amb certes garanties que podrà intervenir activament en l'organització, garanties que han adoptat principalment la forma de control sobre el desenvolupament del procés i protagonisme compartit. Per tot això l'existència de consens i, a ser possible, fins i tot de complicitat entre totes les forces polítiques locals per al desenvolupament del Consell és molt desitjable, encara que s'ha d'evitar que una petita minoria n'impedeixi l'ús exercint el veto en nom de la pretesa necessitat de consens.

Hi ha partits polítics més proclius que altres a impulsar aquests Consells? La limitada quantitat d'experiències no ens permet establir cap conclusió definitiva respecte a això. Al País Basc els Consells han estat promoguts essencialment pels nacionalistes moderats o per governs de coalició,²⁴ i els Consells catalans no presenten una pauta definida i s'han celebrat en municipis de signe polític molt divers,²⁵ encara que també és cert que en diferents ocasions el paper de la coalició ecosocialista IC-V ha estat fonamental: aquest és el cas de Sant Quirze, Montornès i Rubí.

²⁴ En molts d'aquests governs jugava un paper EA, que podria tenir especial interès a promoure experiències d'aquest tipus que li permetessin ressaltar el seu perfil progressista i desmarcar-se del PNV, a la vegada que fomentava un tipus de participació on la influència dels sectors pròxims a HB no resultaven necessàriament hegemònics, com es dona en altres espais participatius bascos.

²⁵ Els equips de govern impulsors de les experiències catalanes estaven formats pels següents partits (el primer partit ocupa l'alcaldia): CiU-IC, IC-PSC, PSC-IC-CiU, PSC-IC, CiU-PP i una complexa coalició de partits on juguen un paper molt important els independents.

El cost econòmic dels Consells ha estat molt divers i ha depès de diversos factors, entre els quals el més important ha estat l'existència o no de retribució als participants i el nombre de participants. El cost mínim s'ha situat prop dels 5.000 euros (Montornès I), mentre que a la resta d'experiències no ha superat els 100.000 euros, excepte en el cas de l'autovia, on el cost mitjà ha estat d'uns 50.000 euros. Normalment al voltant de la meitat del pressupost s'ha destinat a retribuir els participants, i la part restant s'ha assignat al pagament dels experts, de l'organitzador extern i a altres costos de tipus organitzatiu (telèfon, fotocòpies, transports i dietes).

2. Consells Ciutadans, associacions i polítiques públiques

Els Consells Ciutadans han estat objecte de crítiques molt diverses. Aquí pretenem abordar-ne únicament dues: els problemes sorgits en la seva relació amb les associacions i la seva capacitat d'incidència en les polítiques públiques.²⁶

Un primer conjunt de crítiques als Consells es refereix al paper que la participació de base individual hauria de tenir amb relació als **grups organitzats**. Algunes vegades, ja sigui com a objecció global o com a crítica a alguns dels seus aspectes, els membres d'organitzacions socials es mostren escèptics davant aquest mecanisme de participació ciutadana, especialment quan s'hi tracten temes que constitueixen l'objectiu principal de la seva ocupació diària. Com deia un dels líders veïnals de Rubí a qui vam intentar implicar en el projecte, el mecanisme li semblava un d'aquests "malbarataments europeus". Per què pagar i per què introduir ciutadans inexperts quan aquests temes sempre havien estat tractats en negociacions bilaterals entre les organitzacions socials i l'ajuntament? Moltes d'aquestes associacions veuen els Consells com "un rival", un instrument participatiu introduït pel govern local que els resta ajuts públics i que l'únic que fan és soscavar el seu paper de representants reals del poble.

És curiós que aquest mateix problema de relació conflictiva entre organitzacions i Consells hagi aparegut en diversos països, amb societats civils diferents i amb tradicions diverses de relació entre el govern local i les associaci-

²⁶ Els problemes de representativitat i la capacitat educativa dels Consells se discuteixen en altres capítols d'aquest volum, on n'apareix també una crítica global. Per una discussió sobre la capacitat de compressió dels participants i sobre el perill de control de l'agenda, vegeu Font i Medina (2001).

ons.²⁷ En el fons, l'existència d'aquest patró comú de comportament apunta cap a la generalització d'actituds de desconfiança i gelosies cap al nou competidor, sigui quin sigui el bagatge social i polític de la societat de referència. Quan les organitzacions han aconseguit establir-se compten amb un àmbit d'actuació definit i disposen de subvencions o d'altres tipus d'ajuts públics, defensen gelosament la seva esfera d'acció i miren amb suspicàcia qualsevol pràctica que suposi un menyscapte de la seva situació. El que es manté sota aquesta polèmica o sota les reticències d'alguns polítics cap als Consells és el debat de la representativitat: tant les organitzacions de la societat civil com els representants electes o els membres dels jurats són instàncies que en certa mesura aspiren a representar la societat, per la qual cosa aquesta reivindicació plural de la representació pot generar moments de conflicte entre qualsevol parella dels actors esmentats.

Tot i això, aquest panorama conflictiu no ha d'obligar-nos a renunciar a la necessitat de buscar la complicitat i el suport de les associacions en el funcionament dels Consells, perquè la implicació de les organitzacions en qualsevol instrument participatiu és imprescindible i desitjable, en la mesura que es tracta d'actors estables que poden perfeccionar la participació de base individual aportant el seu coneixement sobre les realitats que afecten els col·lectius que representen. Moltes associacions espanyoles tenen seriosos problemes de falta de recursos, de poca representativitat, de democràcia interna i de falta de renovació dels seus membres. Però tot i aquestes limitacions, es tracta d'actors permanents i importants amb els quals no es pot deixar de comptar. Una estratègia dirigida a estendre i consolidar l'ús dels Consells Ciutadans ha de remarcar la necessitat de complementaritat entre aquest mecanisme participatiu i les organitzacions. Els esforços que es destinen als Consells no haurien de ser percebuts com alguna cosa que es treu a les associacions i serveix per crear una alternativa que les substitueixi, sinó com un esforç destinat a crear un capital social que a mitjà o llarg termini contribuirà a fer-les més fortes. Convèncer les organitzacions de tot això potser requerirà temps i molt diàleg. Sens dubte s'haurà d'anar amb molt de compte a l'hora de projectar, presentar i desenvolupar aquests instruments participatius no només tenint present el paper que jugaran les associacions en el procés, sinó també permetent que aquestes asso-

²⁷ Aquest problema ha aparegut tant en països amb societats civils fortes i actives (Regne Unit), com en aquells on són més dèbils i passives (Espanya), en escenaris polaritzats (País Basc) o amb tendència al consens (Catalunya) i amb governs locals més i menys d'esquerres. Per exemple, en els Consells de Guipúscoa i Rubí, la desconfiança de les associacions va acabar en confrontacions públiques i en la no-intervenció en el procés d'algunes d'aquestes associacions.

ciacions participin en la seva planificació,²⁸ per exemple a través del mètode ja esmentat de la bústia i les ponències.²⁹ Amb aquest model es permetria la seva participació activa en el procés a través de la presentació de propostes amb la finalitat que també fossin debatudes. Amb aquest plantejament les organitzacions no només col·laboren en uns Consells per defensar una postura i exposar el seu punt de vista, sinó també per oferir-hi una solució. Potser aquest tipus de fórmules pugui contribuir a augmentar el suport i la implicació de les associacions en aquest tipus d'instruments participatius, en la mesura que s'hi afavoreix la participació activa i s'evita que se sentin marginades.

A més d'incorporar-les al procés és necessari afrontar unes altres dues crítiques a les organitzacions: les relacionades amb el cost i amb el caràcter temporal finit de l'experiència. Un dels aspectes més criticats dels Consells és el seu **cost econòmic**, que es percep com una barrera fonamental sobretot per part dels polítics, però que genera també crítiques en alguns casos per part d'organitzacions socials. Organitzar uns Consells comporta una despesa, amb la qual cosa apareixen com un competidor que aconsegueix una part d'uns recursos escassos. Les associacions no entenen que les administracions impulsin un mètode participatiu que consideren car i que, a la vegada, no hi hagi fons suficients per recolzar-les en la seva activitat.

La solució a les reticències per raons econòmiques es troba en l'establiment d'una cultura on la participació sigui assumida com una part fonamental i necessària dels pressupostos públics.³⁰ De la mateixa manera que comença a assumir-se que qualsevol obra pública comporta un estudi d'impacte ambien-

²⁸ Dos possibles exemples de solucions a aplicar en aquest sentit són la seva inclusió en una comissió de control a l'estil de les que funcionen en els Consells promoguts per l'Institute for Public Policy Research, o en una comissió planificadora de Consells com la que s'ha proposat anteriorment. Contràriament a això cal evitar errors com els comesos en la planificació de Montornès II, on no es va preveure cap espai per a la participació de les associacions, en part pel poc temps disponible i en part per la percepció que no resultava necessari. *A posteriori*, alguns dels grups locals que treballaven amb nens han criticat que no se'ls impliqués en un procés on tenien molt a dir.

²⁹ En els Consells de Guipúscoa, Oñati, Salviatierra i Antzuola, uns dies abans que comencés el procés es va obrir una bústia o registre amb la finalitat de recollir les alternatives, suggeriments o propostes, tant de persones individuals com de grups organitzats, que poguessin sorgir amb relació al tema objecte de decisió. Totes aquestes propostes després es presentaven com a ponències en les reunions dels diferents grups dels Consells per tal que els participants les debatessin i en traguessin decisions. A Oñati es van realitzar vuit ponències; a Salviatierra, catorze, i a Antzuola, quinze. Algunes d'aquestes ponències van anar a càrrec de partits polítics i de persones interessades en el tema, encara que moltes ponències també van ser presentades per entitats, com per exemple, associacions culturals (Antzuola), comercials (Salviatierra), esportives (Oñati), de veïns (Oñati), ecologistes (Oñati) o de jubilats (Antzuola).

³⁰ Encara que el cost econòmic és presentat sovint pels polítics com una de les grans barreres a l'extensió dels Consells, el cost per als municipis ha estat reduït en aquesta primera fase ja que moltes experiències han estat parcialment finançades o bé per les diputacions (basques o per la de Barcelona), o per la Fundació Jaume Bofill que, entre altres activitats, impulsa experiències d'innovació democràtica.

tal, algun dia serà normal que en projectar qualsevol intervenció pública hi hagi de forma habitual una part econòmica destinada a consultar els ciutadans. Però mentre arriben aquests canvis culturals, un remei immediat passa per la reunió d'esforços per reduir tant com sigui possible el seu cost i fer-los assequibles a municipis amb pocs recursos. A Espanya s'han practicat diferents assajos en aquesta direcció, temptatives que poden dividir-se entre petites reformes i ruptures radicals amb el model establert.

Les petites reformes han intentat moderar les despeses derivades del procés, ja sigui reduint la quantitat de diners que es paga a l'organitzador extern i als experts que hi intervenen, ja sigui disminuint les despeses de difusió del projecte o la quantitat de diners assignada a la retribució dels participants. Quant a les experiències que suposen una ruptura radical amb el model comptem amb l'exemple dels primers Consells celebrats a Montornès, on es va optar per celebrar les reunions en un sol dia i per eliminar totes aquelles despeses de les quals es pogués prescindir, inclosa la remuneració de la participació i l'encàrrec de fer una política de reclutament activa. Però sembla indubtable que aquesta desviació tan dràstica del mètode i el nou format que va originar va provocar una sèrie de problemes importants. Sense la remuneració i sense un intens esforç reclutador, les desigualtats en els recursos socials de què disposen els ciutadans es tradueixen en diferents graus de participació i això és precisament el que va passar a Montornès, on la participació dels homes i de les persones amb més formació va ser desproporcionada en relació amb el pes real que aquests col·lectius tenien en el conjunt de la població del municipi. A més, reduir la duració dels Consells a un sol dia també va poder originar problemes de temps, encara que la decisió que s'havia d'adoptar no tenia una gran complexitat. En definitiva, les dificultats associades al cost econòmic han de ser afrontades i una solució rau a reduir tant com sigui possible les despeses que comporten. Però els remeis extrems, encara que presenten beneficis, també impliquen greus inconvenients que s'hauran de tenir en compte. Per exemple, en la segona experiència de Montornès es va mantenir la no-retribució però es va optar per una política de reclutament més activa, que no es va limitar a enviar una carta sinó que va intentar convèncer individualment a cada un dels participants seleccionats de la importància de la seva participació. Aquesta actuació, juntament amb un control de les quotes de participació per edats va aconseguir reduir la taxa de rebuig a participar (quadre 1) i que els participants fossin una mostra molt més similar a la població real del municipi.

Per una altra part, els grups organitzats també critiquen la **temporalitat** dels Consells. Quan aquests grups ja han pres la decisió per la qual van ser creats, es dissolen. No es tracta d'un mecanisme participatiu que es manté en el temps, sinó que té data de caducitat. Davant d'aquesta situació, les organitzacions contraposen i defensen el seu paper d'actor polític permanent i arrelat socialment i critiquen el buit organitzatiu que es produeix quan els Consells acaben la seva tasca. Qui s'encarrega després de vetllar pel compliment dels acords adoptats? Qui comprova que la conclusió a la qual es va arribar s'ha traduït en una política pública concreta que finalment s'ha implementat? Darrere d'aquestes crítiques hi ha la qüestió del seguiment de la decisió que emeten els Consells una vegada acaben la seva funció. Aquest seguiment podria ser la comesa dels mitjans de comunicació, dels partits polítics i de les organitzacions que conformen la societat civil. Tanmateix, aquesta resposta no sembla ser suficient. És evident que les associacions tenen raó quan argumenten que amb la dissolució dels Consells es genera una situació de falta de control sobre el que els responsables polítics faran després, ja que la institució participativa que coneix el tema en profunditat i té la motivació per fer un seguiment dels resultats ja no existeix. Sempre hi ha la possibilitat de fer efectiu el seguiment dels acords. Aquesta funció podria ser desenvolupada per una comissió formada per membres dels Consells o pel mateix organitzador extern, que després d'un període de temps determinat podria fer-ne una avaluació de l'activitat del govern i fer-la pública.³¹ De fet, en el cas d'Oñati sabem que es va crear una comissió de participants per tal de controlar l'aplicació dels resultats dels Consells.

Un altre grup de crítiques als Consells qüestiona la seva idoneïtat com a mecanisme que permeti la participació eficaç dels ciutadans en els processos de prendre decisions, i concretament dubta de la **traducció real dels acords adoptats en polítics públics** que recullin i respectin la decisió majoritària dels participants. Aquestes crítiques es veuen reforçades pels autors britànics que han treballat el tema, que aposten molt clarament perquè les conclusions dels Consells siguin recollides pels governs com a propostes o recomanacions que serien lliures de secundar o no.³² De fet, en tots els països on s'han desenvolupat experiències participatives d'aquest tipus no hi ha cap obligació legal per part de la

³¹ O com en una de les experiències britàniques citades a Delap (2001), en què es va realitzar una nova reunió entre els membres del jurat i l'ajuntament un any després d'acabar-lo, per tal de valorar-ne les actuacions municipals.

³² També Matas en la seva crítica als NIP en aquest mateix volum aposta perquè el seu caràcter merament consultiu sigui clarament explicat.

institució que les ha promogut de cenyir-se als seus resultats. No obstant això, l'organització d'uns Consells implica la reunió d'una sèrie d'esforços econòmics i organitzatius considerables que potser no valdrien la pena si la seva decisió no es tinguéss realment en compte. No estem dient amb tot això que les recomanacions dels Consells hagin de ser vinculants de forma automàtica, sinó que si volem que els ciutadans continuïn participant i creient en la voluntat de construir espais participatius, les seves recomanacions haurien de ser tingudes molt en compte, com alguna cosa més que simples opinions.

A més, cal tenir present que la possibilitat d'incidir en l'elaboració de les polítiques és una de les raons principals que anima els ciutadans a participar en uns Consells. En aquest sentit resulta revelador que una de les preguntes que amb més freqüència formulaven els participants quan es contactava amb ells o fins i tot durant les reunions dels Consells, era si la seva decisió "serviria d'alguna cosa", si realment es portaria a la pràctica i es traduiria en una sèrie d'actuacions concretes per part dels responsables polítics. Si aquesta possibilitat es veu sovint defraudada, pot provocar amb el temps que els ciutadans es mostrin cada vegada menys favorables a participar en un procés que consideren inútil. Generalment els participants estan més motivats pel fet de ser escoltats que per ser retribuïts. Per exemple, en els jurats judicials la retribució és similar o major i és obligatori participar, però el fet que es tracti d'una labor menys gratificant provoca importants taxes de rebuig.³³ En qualsevol cas, en uns i altres, ciutadans que en un principi van decidir participar per la retribució acaben trobant que l'experiència ha estat interessant en ella mateixa. Les experiències de Montornès aporten evidències complementàries a aquest debat: com pot veure's en el capítol de Blanco, la no-retribució provoca taxes de rebuig majors que ens poden donar un indicati del volum de participació que es produeix en funció de l'existència d'incentius selectius. Malgrat tot, si comparem la taxa de les dues experiències en aquesta localitat s'observa que tot i que la segona experiència va ser una mica més llarga, només d'introduir una política de reclutament activa que remarqui els incentius selectius de caràcter soci-

³³ Si creiem completament en les explicacions dels participants sobre les seves raons per prendre part en uns Consells, l'enorme predomini de les motivacions relacionades amb la possibilitat d'influenciar en les polítiques públiques per damunt del motiu dels beneficis materials a curt termini, suposa l'existència d'una evidència abrumadora a favor de la importància de les motivacions de caràcter cívic i altruista en la participació. Així, a Rubí el 97% dels participants van afirmar que la raó principal que els va impulsar a intervenir en l'experiència va ser l'interès per la comunitat, mentre que només un 28% va dir que va ser la retribució econòmica. Però fins i tot a pesar que les respostes a aquesta pregunta estiguin influenciades per la desitjabilitat social, la gran diferència entre les dues categories de respostes, juntament amb una gran quantitat d'evidències anecdòtiques apunten a la importància de les motivacions cíviques a l'hora de participar-hi.

al o de col·laboració amb la comunitat, els ciutadans es mostren disposats a participar-hi quasi tant com en altres experiències de municipis comparables on sí que hi va haver retribució.

Tanmateix, només es poden discutir les crítiques que dubten sobre el respecte i la plasmació real dels resultats dels Consells, recorrent a l'examen de les polítiques a les quals han donat lloc. I pel que fa als Consells espanyols, hi ha evidències significatives que en la majoria d'ells s'ha actuat d'acord amb el que establia la decisió majoritària que els participants van expressar en el seu moment. Encara que només en un dels casos la política pública a la qual va donar origen la resolució dels Consells s'ha implementat totalment (Astigarraga), en varis d'ells s'estan realitzant actuacions que en principi indiquen que s'està acatant la voluntat dels participants (Guipúscoa, Antzuola, Oñati, Salvatierra, Corbera, Montornès I). Només a Calafell, Sant Quirze i parcialment a Rubí i Salvatierra, les autoritats no han adoptat les recomanacions dels Consells. A Idiazabal l'equip de govern, després d'elaborar una sèrie d'estudis tècnics, va creure que la ubicació que els Consells havien escollit per a la construcció del camp de futbol no era la més adequada, motiu pel qual va convocar la comissió de participants i va acordar amb ells la construcció en el segon emplaçament, preferit pels membres dels Consells. A Calafell, el nou equip de govern sorgit de les eleccions municipals de 1999 va optar per definir les bases del desenvolupament econòmic, social i cultural del municipi a través del disseny d'un Pla estratègic. També a Sant Quirze, la decisió dels Consells ha servit a l'equip de govern municipal per conèixer l'opinió dels habitants del municipi sobre quines haurien de ser les bases del futur desenvolupament urbanístic de la localitat, però després s'ha optat per definir aquestes bases a través d'un Pla estratègic.³⁴ A Rubí hi ha el compromís de complir allò acordat i aquestes actuacions han estat incloses en el pla d'actuació municipal d'aquesta legislatura, encara que hi ha indicis que l'Ajuntament no considera el tema gaire prioritari. A Salvatierra encara no s'ha pres cap iniciativa sobre la decisió que van emetre els Consells sobre la política turística a desenvolupar per l'Ajuntament. Quant als Consells de Montornès II, encara és molt aviat per analitzar en què han quedat els acords adoptats, en la mesura que fa molt poc temps que es van celebrar.

³⁴ En els dos casos de major marginació de les decisions del Consell, aquestes decisions han estat propiciades per un canvi d'equip de govern, la qual cosa remarca l'interès d'un Consell promogut pel consens, ja que això dóna més garanties de supervivència a les propostes en cas de canvi de majoria.

L'examen dels resultats de totes aquestes experiències sembla positiu però, si encara la limitada quantitat de Consells que s'han desenvolupat a Espanya no ens permet extreure conclusions definitives, hem de tenir en compte que els governs locals quasi sempre han hagut d'aclarir públicament que actuaran seguint les seves indicacions. Per una altra part, la publicitat que es fa d'aquests processos es converteix en una de les millors garanties per evitar qualsevol tipus de temptació per part dels responsables polítics de contravenir la decisió dels participants. És difícil per a un govern local haver d'explicar a l'opinió pública per què decideix organitzar uns Consells i no segueix les seves recomanacions, una vegada que ja s'hi han invertit diners, temps i esforços. Malgrat això, els polítics sempre tenen la possibilitat de dir l'última paraula i d'optar per una solució diferent a la proposta a través d'aquest instrument de participació ciutadana.³⁵

Qualsevol que siguin els límits dels Consells, aquests constitueixen un mecanisme útil per aconseguir una major i millor participació dels ciutadans en l'àmbit de les polítiques públiques. Certa capacitat per produir polítiques raonables i innovadores que comptin amb més legitimitat i potser amb menys rebuig, com també fomentar una millor avinença entre tècnics, ciutadans i polítics són alguns dels seus avantatges, als quals es podrien afegir, potser, certs efectes educacionals sobre els participants.

³⁵ De fet, aquesta possibilitat pot ser necessària, sobretot en aquells casos en què la decisió final dels Consells sigui el producte de les preferències d'una majoria molt petita dels participants. En un dels Consells, l'alcalde volia anunciar des del principi del procés que es faria tot allò que els participants decidissin majoritàriament. Malgrat tot, se li va demanar que no ho fes per si es donava la circumstància que aquella majoria fos molt petita. En aquest context es plantejava el dubte de si, per exemple, una majoria de trenta-vuit a trenta-set participants dels Consells hauria de ser més important que el vot de milers de persones que van escollir el partit que havia d'ocupar l'alcaldia.

BIBLIOGRAFIA

- Delap, C. “Los jurados ciudadanos en el Reino Unido”. Font Ed: Ciudadanos y decisiones públicas, Ariel. 2001.
- Fishkin. *The voice of the people*. Yale University Press. 1997.
- Font, J. “Els Consells Ciutadans: concepte i experiències comparades”. *Àmbits*, núm. 6. 1998.
- Font i Medina. “Los Consejos ciudadanos: ¿un despilfarro europeo?”. Font Ed: Ciudadanos y decisiones públicas, Ariel. 2001.
- Pateman. *Participation and democratic theory*, Cambridge University Press. 1970.
- Rosenstone i Hansen. *Mobilization, participation and democracy in America*. Macmillan. 1993.
- Verba. “The citizen as respondent”, *American Political Science Review*, núm. 90 (1). 1996

CAPÍTOL 2

**ESTUDI D'AVALUACIÓ
DELS CONSELLS CIUTADANS:
*UNA FLOR NO FA ESTIU***

Ismael Blanco, Laura Giménez, Laia Pineda

1. Proposta metodològica per a l'avaluació dels Consells Ciutadans

Passat un cert temps de les primeres experiències de Consells Ciutadans i tenint ja un gruix suficient d'experiències acumulades, es va creure convenient endegar un estudi per tal d'avaluar-ne els resultats. En aquest capítol exposarem les conclusions d'aquest estudi, que s'ha ocupat d'analitzar els casos de Rubí, Corbera i Montornès.

En primer lloc, cal que especifiquem quin era el plantejament d'aquesta avaluació, és a dir, en quins termes avaluàvem les experiències realitzades en aquests tres municipis.

Molt breument i per situar-nos, les experiències que s'analitzen en aquest article tenen les següents característiques:

Municipi	Data	Tema	Durada	Participants
Rubí	Juny-Juliol 1997	Decidir els usos de l'antic camp de futbol de la UE de Rubí	3 dies	77
Corbera	Oct-Des. 1998	Elaborar un dictamen d'orientacions i recomanacions per encarar el fenomen de la immigració procedent del Nord d'Àfrica	3 dies	72
Montornès	Gener 1999	Aprovar un projecte d'urbanització de la plaça Pau Picasso	1 dia	51

Objectiu de l'avaluació

L'avaluació dels Consells Ciutadans podia realitzar-se prenent en consideració diversos aspectes: la posada en escena del mecanisme (gestió del mètode), la vivència personal dels participants (experiència), la correspondència entre els objectius plantejats i els resultats obtinguts (eficàcia), l'aplicació dels acords presos (implementació), els efectes sobre la cultura política dels participants (impacte), etc. I aquests aspectes podien considerar-se des de diverses perspectives: la de l'equip d'organització, la de l'equip polític o la dels participants.

La premissa bàsica de l'estudi ha estat considerar els Consells no tan sols com una eina de participació ciutadana, sinó també com una eina de socialització política en la cultura democràtica, objectiu que en darrera instància podrien assolir els Consells.

Partint d'aquesta premissa, ens hem centrat en la perspectiva dels participants en els Consells i, en conseqüència, els aspectes que han pres més rellevància en l'anàlisi han estat els següents:

- La vivència personal i la valoració dels Consells com a metodologia de participació.
- L'impacte dels Consells sobre la cultura política dels diversos participants

Metodologia

Atès que els objectius que perseguíem amb aquesta avaluació eren obtenir la visió dels participants sobre els Consells i mesurar els efectes d'aquest sobre la seva cultura política, la tècnica d'investigació utilitzada ha estat l'entrevista semiestructurada.

Entre tots els participants dels Consells es va extreure una mostra aleatòria configurada per 10 individus, el que suposa un 12,9% del total de participants dels Consells de Rubí, un 13,8% en el cas de Corbera i un 19,6% en el cas de Montornès. Val a dir que el criteri a l'hora de configurar la mostra no ha estat el de la representativitat estadística, ja que aquesta no és indispensable en un plantejament d'anàlisi qualitativa, sinó el de la significativitat, és a dir, el d'obtenir una representació mínima de la diversitat dels participants. Aquest objectiu consideràvem que quedava cobert amb l'aproximació a 30 casos, que finalment van quedar en 29.

Les entrevistes, transcrites posteriorment, han seguit un procés de triple codificació:

- Codificació quantitativa d'una petita enquesta amb el programa de tractament estadístic SPSS per codificar les dades indentificatives dels entrevistats (edat, sexe, nivell d'estudis, Consells en els quals ha participat, etc.) i per poder valorar algunes qüestions bàsiques relatives a les entrevistes semiestructurades en termes de freqüències.
- Codificació qualitativa de les entrevistes en base als diferents temes i subtemes que s'hi anaven tractant. Els resultats d'aquesta codificació han estat bàsicament utilitzats en la part de valoració de l'experiència dels Consells, tractant des de les qüestions metodològiques fins a la vivència personal que els individus n'han extret.
- Codificació qualitativa de les entrevistes de cara a analitzar l'impacte dels Consells en la cultura política dels individus. Amb aquest fi calia definir prèviament unes trajectòries individuals cercant la coherència interna del discurs i les actituds dels individus entrevistats. Aquestes trajectòries individuals ens havien de permetre construir unes tipologies amb les quals establir el punt de partida dels individus abans de participar en els Consells, punt de partida que hem anomenat "sensibilitat política". És a partir d'aquestes tipologies o tipus ideals que hem analitzat els impactes que els Consells han tingut sobre la cultura política dels participants.

Els tipus ideals

La construcció d'aquestes tipologies o *tipus ideals* ha estat, per nosaltres, l'element fonamental de comprensió, entorn del qual s'estructuren aquestes conclusions. La premissa bàsica de la qual partíem i que es manifesta en la construcció d'aquestes tipologies, és que l'impacte que els Consells hagin pogut tenir sobre la cultura política dels participants i la forma com aquests valoren els Consells depèn, en bona mesura, de la sensibilitat i cultura política prèvies. És a dir, que el grau de politització personal actua com a filtre dels *inputs* que es reben al llarg dels Consells, amotllant la forma i la intensitat de l'impacte sobre la pròpia sensibilitat política.

Així mateix, pensem que és fonamental exposar no només la manera com hem construït les tipologies o tipus ideals, sinó també fer algunes reflexions bàsiques sobre el seu abast i limitacions:

- En primer lloc, subratllar que cal entendre'ls com una eina de comprensió de la realitat. No tenen existència per ells mateixos sinó que són patrons que ens ajuden a definir i comprendre, dotar de sentit, les actituds, comportaments i discursos dels individus que analitzem. Díficilment, doncs, trobarem en la realitat algun individu que respongui a la perfecció a un tipus ideal.
- En segon lloc, insistir que aquests patrons han estat construïts *a posteriori*, a partir de l'anàlisi de casos.
- Finalment, apuntar que en la mesura que la tècnica utilitzada ha estat l'entrevista, els elements que ens han permès estructurar els diversos tipus ideals són, sovint, més fruit d'una anàlisi global del discurs que es desprèn de l'entrevista, que no pas la resposta dels individus a determinades preguntes preseleccionades amb aquest fi. S'hi barregen, per tant, elements factuais (fets que reconeix el propi individu) amb elements inferibles a partir d'anàlisi del discurs.

Vegem, doncs, quins elements ens han permès definir els tipus ideals i quins són aquests tipus.

Els tipus ideals definits són 4. La variable de síntesi que els defineix és la que hem anomenat “sensibilitat política”. Així, parlem de 4 tipus en funció del nivell de sensibilitat política dels individus: molt baixa, baixa, mitjana i alta.

Les variables que ens han permès arribar a la variable de síntesi “sensibilitat política” han estat cinc:

- La participació política pròpia
- La percepció de la política i dels polítics
- L'interès per la política
- El seguiment de la informació política
- El discurs sobre la participació ciutadana

La participació política pròpia

Per a la mesura de la participació política dels individus entrevistats hem tingut en compte els següents elements: la participació electoral, la participació associativa, l'afiliació sindical, la militància en partits polítics i les experiències de participació viscudes en el passat. La definició dels nivells de participació l'hem fet a través de 5 categories:

- No participa en res ni vota
- Només vota
- Pertany a alguna associació
- Milita en algun partit polític o sindicat
- Anteriorment havia estat associat/da o militant

Som conscients que aquesta “mesura” de la participació només ens dóna algunes pistes del nivell de sensibilitat política dels participants tot i que no pot considerar-se, en ella mateixa, definitiva. Caldrà que ens fixem en els elements discursius de justificació d'aquesta participació, els quals ens aportaran més informació de cara a fixar la posició dels individus en relació amb la sensibilitat política. És per això que calia observar el posicionament dels entrevistats respecte d'altres variables que abordem a continuació.

El seguiment de la informació política

Entenem per seguiment de la informació política l'interès que mostren els individus i les accions que realitzen en conseqüència, per mantenir un coneixement dels fets polítics, tant a nivell local, com nacional i estatal. És a dir, l'interès i les accions que realitzen per estar informats dels fets que tenen a veure amb la política.

Aquesta variable l'hem construïda a partir d'interrogar les persones entrevistades per la freqüència de consulta dels diversos mitjans de comunicació, fent especial menció de les informacions polítiques, així com per la freqüència de la generació de debats sobre política a l'entorn dels entrevistats.

Tenint en compte aquests paràmetres hem arribat a la construcció de quatre categories:

- *No segueix cap tipus d'informació.* Aquesta categoria agrupa aquelles persones que manifesten no fer cap seguiment en particular de la informació, a banda de la inevitable que pràcticament tots els ciutadans fan en sentir les notícies per la televisió.

“Normalmente lo tienes que ver, porque estás viendo las noticias y es normal, pero es que yo ni que vea o deje de verla, porque como no entiendo...”

- *Segueix la informació general per sobre, sense discriminar els temes.* Seria el cas d'aquelles persones que fullegen molt per sobre la premsa escrita sense aprofundir en les notícies però sense rebutjar la informació política.

“Lo leo, pero las letras grandes. Te digo tal y como es. La información para nosotros, una persona como yo, mediocre, de aquí de la calle. Ellos están que si numerito arriba, numerito abajo, pero una persona como yo, coge un papelote de esos y mira las cuatro fotografías.”

“Leo la política pero casi siempre leo las letras grandes, para ver de qué va el tema.”

- *Segueix la informació general però rebutja la política.* Aquesta categoria respon al perfil de les persones altament informades dels esdeveniments socials però que rebutgen fer un seguiment de la informació política. Seria el cas, per exemple, d'aquella persona que llegeix habitualment els diaris però se salta les pàgines d'informació política

“P.- Cuando lee estos periódicos, ¿lee la información política?”

R.- No. Lo miro pero las paso. Leo las otras cosas.”

- *Segueix tota la informació.* Aquesta categoria agrupa les persones que fan un seguiment més o menys a fons de tota la informació, inclosa la política, a través dels diversos mitjans de comunicació.

“La política m'interessa com a tenir una opinió crítica, perquè aquí a casa ens agrada estar bastant al dia, llegir el diari...”

Un cop vistos aquests dos elements més concrets o factuais (la participació política pròpia i el seguiment de la informació política) entrem, ja, a veure els elements més discursius que ens permeten entrar en les justificacions que els propis entrevistats/des donen a la seva participació o al seu interès per la política.

La percepció i l'interès per la política

Així com la participació política pròpia és una variable que podia mesurar-se a partir de categories de resposta tancades, la percepció de la política i l'interès que aquesta genera s'han extret a partir d'una anàlisi del discurs. Les categories resultants han estat les següents:

- *No té una percepció clara de la política i no l'interessa:* caracteritza els individus que manifesten un clar rebuig o una indiferència per la política sense tenir un discurs elaborat que expressi la justificació d'aquesta posició:

"P.- Entonces, ¿qué entiende por política?"

R.- No lo sé. Yo por política...no entiendo de política. No me gusta la política ni la entiendo."

- *Percep la política com una lluita d'interessos particulars i no l'interessa:* caracteritza els individus que limiten la percepció de la política a la confrontació d'interessos partidistes i particulars. En aquests individus es produeix generalment una identificació absoluta entre "la política" i els polítics:

"P.- Creus que el Consell tenia alguna cosa a veure amb la política?"

R.- No, perquè no hi havia eleccions ni res d'això, ningú va vindre a parlar de cap partit...van vindre els partits a participar, però no crec que per política."

- *Percep la política com una lluita d'interessos particulars i gestió d'interessos col·lectius i l'interessa poc o molt:* caracteritza els individus que valoren la pràctica política actual com una lluita d'interessos particulars o un conflicte constant i estèril. Tanmateix la visió bàsicament negativa de la política i els polítics coexisteix amb una comprensió més àmplia de la política que la relaciona amb la gestió d'interessos col·lectius.

"Lo que me molesta mucho de los políticos es cuando se meten en plan camarilla, que si yo te digo, que si tú me dices, eso me descompone, me pone nerviosa. Pero bueno, cuando están trabajando todos a una, pues creo que es interesante."

"El que no interesa gens i que tot el dia ens matxaquen és "que un diu no sé què i l'altre li contesta no sé quan..." Això no ens importa als ciutadans. És que quan surten a la tele sempre surten a parlar d'ells. No parlen de nosaltres, parlen d'ells, dels seus partits polítics... Jo això no ho suportó (...) Això és el que fa que et cremis de la política. La vaig agafar amb moltes ganes, però després et vas adonant que et parlen d'ells, no et parlen de tu..."

- *Percep la política com una gestió d'interessos col·lectius i l'interessa:* caracteritza els individus que entenen la política com la gestió dels interessos col·lectius més enllà de les pràctiques polítiques concretes, és a dir, sense vincular-la directament amb la valoració dels polítics.

“La política en general m’interessa moltíssim. No és una de les coses que em mou a la vida, però s’hi barregen sentiments, idees, nacions... es barregen moltes coses. Aquest conglomerat de coses, potser, és la política i la teva manera d’actuar vers la societat, el món, la vida, vers tot.”

“Tot al final repercuteix en tu. Una política o una altra, d’alguna manera repercuteix. En principi sempre diem ‘mira, com que tinc que continuar treballant demà...’ però pots treballar en unes condicions o unes altres, o pots tenir uns avantatges o uns altres. Sempre té interès i és una cosa que m’agrada.”

El discurs sobre la participació

El discurs sobre la participació fa referència a les elaboracions conceptuals que fan les persones entrevistades entorn de la participació ciutadana, no ja la seva pròpia, sinó en termes generals. Aquesta variable ens permet apuntar, en definitiva, les diverses concepcions de la ciutadania que mantenen els entrevistats: des d’una ciutadania activa i responsable dels afers col·lectius, fins a una ciutadania passiva que no s’entén ella mateixa com a part activa o gestora de la societat.

Hi ha molts possibles matisos que diferencien els discursos sobre la participació, però a grans trets, mirant d’agrupar el màxim els discursos, ens han sorgit tres tipus de resposta o tres discursos diferenciats sobre la participació:

- *No es concep la participació.* En aquest grup s’hi adhireixen les persones que no s’han plantejat o no tenen un discurs elaborat sobre el sentit o la necessitat de la participació ciutadana en els afers col·lectius.
- *Que participi qui vulgui.* Seria aquella concepció que entén que la participació en els afers col·lectius és una qüestió de decisió personal i que, per tant, no entra a valorar l’estat actual de la participació ciutadana en la mesura que la considera fruit de la voluntat dels individus.

“És que la gent, per què no participa en la política? En funció dels seus interessos o de les motivacions que pugui tenir de tipus ideològic o ètic o el que sigui? Llavors, clar, no sé si han de participar més o en la mesura que volen.”

- *La participació és un dret i una responsabilitat.* Les persones que s’integren en aquesta categoria elaboren un discurs de la participació des de la co-

responsabilitat amb l'Estat. La participació de la ciutadania en la gestió dels afers col·lectius, per tant, no és només una qüestió de dret, que cadascú utilitza o no en funció de la seva voluntat, sinó també una qüestió de responsabilitat de tota la ciutadania.

“Participar es poner tu granito de arena, dar tu opinión, que conozcan tu punto de vista sobre cualquier tema que pueda ser de interés para los demás y para uno mismo. No es solamente una cosa de la que vayan a disfrutar las demás personas, sino que tú mismo puedes disfrutar de ello.”

Volem insistir en el fet que la sensibilitat política és una variable de síntesi. Això vol dir que el fet que una persona no participi en res i no voti no l'ubica necessàriament en la categoria “sensibilitat política baixa” o “molt baixa”. És només a partir de valorar, per a cada individu, el conjunt de variables que hem exposat que arribem a aquesta categorització. A més, cal dir que les variables que analitzarem en la tercera part de l'article ens han ajudat a reforçar aquestes tipologies.

Així, el conjunt d'aquests elements —participació política pròpia, percepció de la política, interès per la política, seguiment de la informació política i discurs sobre la participació— ens han permès constatar que en efecte hi havia una coherència interna en el discurs dels individus entrevistats de manera que era possible ubicar cada individu en un dels 4 tipus ideals, és a dir, determinar la sensibilitat política amb la qual van participar als Consells Ciutadans. Sense aquesta classificació, difícilment haguéssim pogut avaluar l'impacte dels Consells en els seus participants ni tampoc entendre moltes de les actituds mantingudes durant la celebració dels Consells així com les reflexions fetes un cop finalitzats.

Els resultats d'aquesta categorització entre la mostra d'entrevistats/des segons les variables tot just exposades els adjuntem a l'annex d'aquest capítol. Cal dir, però, que les tipologies mantenen una coherència interna (trajectòria horitzontal) en el comportament, alhora que mantenen una coherència entre elles, conformant una gradació (trajectòria vertical) a partir de les categories on es concentren els individus. Més endavant veurem si aquesta coherència segueix manifestant-se quan introduïm els aspectes de percepció i impacte del Consell.

Tot i la coherència constatada, no ens cansarem de recordar que els 4 tipus ideals no pretenen ser res més que això: tipificacions que simplifiquen la

realitat per facilitar-ne la comprensió. Això vol dir que en alguns casos podem trobar-nos individus que es troben a mig camí entre dues tipologies, és a dir, que malgrat tenir trets bàsics d'una tipologia, presenten algunes característiques que serien més pròpies d'una altra. És per això que al llarg d'aquesta avaluació de resultats mirarem de donar als matisos la importància que mereixen.

Arribats a aquest punt manca preguntar-nos quines variables d'estructura social estan en l'origen d'aquesta sensibilitat política. És a dir, quins són els elements que afavoreixen que un individu tingui una sensibilitat política alta o baixa.

Una de les conclusions que s'han derivat d'aquest estudi és que, malgrat les variables estructurals que hem analitzat (edat, estudis i sexe¹) juguen un paper important en la definició de la sensibilitat política, no poden, en absolut, considerar-se determinants. A tall d'exemple, podem afirmar que el fet de tenir un nivell educatiu alt és un factor que augmenta les probabilitats de tenir una sensibilitat política alta, però en cap cas això significa que les persones amb nivells educatius baixos tinguin necessàriament una sensibilitat política més baixa. Els factors d'estructura social són, per tant, condicionants, dibuixen tendències, però no mantenen una relació d'equivalència amb la sensibilitat política.

Tot i que els resultats concrets del creuament els adjuntem a l'annex d'aquest capítol, hi ha tres tendències que es poden apuntar:

- Pel que fa a la relació entre l'edat i la sensibilitat política, observem com fins als 35 anys, a mesura que augmenta l'edat augmenta la sensibilitat política. I en canvi, a partir dels 36 anys la tendència s'inverteix i s'observa un decreixement moderat de la sensibilitat política a mesura que augmenta l'edat. Segurament la socialització en una o altra etapa de la vida política d'aquest país hi juga un paper important.
- En relació amb el nivell d'estudis es produeix un fenomen particular. La tendència general indica que la sensibilitat política augmenta amb el nivell d'estudis, però hi ha un grup que manté un comportament diferenciat: el grup amb estudis primaris. A l'interior d'aquest grup es produeix una forta fragmentació cap als dos extrems. D'una banda ens trobem amb sensibilitat política molt baixa, i de l'altra amb individus que van viure amb molta intensitat el període de transició democràtica i que mantenen un alt grau de sensibilitat política independentment del nivell d'estudis.

¹ No hem pogut disposar d'una variable d'estructura social important com és el nivell socioeconòmic.

- Finalment i amb relació al sexe i la sensibilitat política dels participants, veiem com les diferències són considerablement altes, indicant una reproducció de les desigualtats de gènere que trobem en el conjunt de la societat.

Cal encara afegir un darrer apunt en relació amb els individus que componen la mostra d'entrevistats, i és que, en haver hagut de treballar sense haver pogut identificar prèviament les característiques dels entrevistats, no s'han pogut corregir els biaixos mostrals. És a dir, tant el nivell de sensibilitat política, com l'edat i el nivell d'estudis són variables que hem construït *a posteriori*, ja que no disposàvem de dades prèvies. Això fa que la mostra, seleccionada aleatòriament, no sigui equilibrada en totes les variables. Els biaixos afecten, especialment, la representació dels diversos nivells de sensibilitat política. Aquest impacte es produeix principalment en dos aspectes:

- Dos terços de la mostra la componen individus amb sensibilitat política mitjana i alta. Això significa que els resultats a nivell quantitatiu sobrerrepresentaran aquest grup en detriment dels individus amb sensibilitats baixa i molt baixa (un terç de la mostra). Pensem que aquest biaix, però, pot ser previ a la confecció de la mostra. És a dir, és possible que els individus amb sensibilitats polítiques més baixes tinguessin més freqüentment una resposta negativa a l'hora de decidir sobre la seva participació en els Consells.
- Corbera presenta una sobrerrepresentació de sensibilitats polítiques mitjanes, la qual cosa fa difícil de destriar els elements explicatius. És a dir, quan l'explicació s'ha de buscar en el fet que l'entrevistat sigui de Corbera (on, com veurem, l'experiència dels Consells presenten unes particularitats que les fan especials) i quan cal atribuir-la al fet que parteix d'una sensibilitat política mitjana.

És un biaix que hem tingut en compte al llarg de l'anàlisi, tot i que també cal dir que sovint ha estat corregit pel fet que analitzàvem els resultats no des de les freqüències absolutes (del conjunt de la mostra), sinó relatives a cada sensibilitat política.

Feta aquesta primera introducció de les característiques dels individus, passem ja a veure els diversos aspectes relacionats amb el Consell i amb la manera com aquest va ser viscut i és valorat.

2. L'experiència dels Consells Ciutadans: els individus en els Consells

En aquest segon gran apartat ens centrarem en les vivències dels participants en els Consells Ciutadans, valorant la manera com hi han participat i les diferents experiències viscudes. Recollirem les seves valoracions dels Consells Ciutadans en tant que metodologia participativa, així com les seves percepcions sobre la utilitat dels Consells Ciutadans com una eina de participació ciutadana i via per l'aprofundiment de la democràcia.

L'actitud inicial

El primer dels aspectes que hem valorat ha estat l'actitud inicial amb la qual els entrevistats es van disposar a participar als Consells Ciutadans. En aquest sentit, cal dir que l'actitud inicial de la majoria dels entrevistats ha estat marcada per la il·lusió, la curiositat i l'interès, especialment entre els participants de sensibilitat política mitjana i alta:

“Yo lo tuve muy claro, me pareció una idea muy interesante que al ciudadano se le hiciera participe de este tipo de eventos, me pareció muy interesante y participé muy a gusto” (sensibilitat política alta, home, 46-65 anys, estudis secundaris, Montornès).

Malgrat tot, els entrevistats de sensibilitat política alta són els que més han mostrat actituds de desconfiança i de sospita en els interessos polítics que es poguessin estar vehiculant a través dels Consells Ciutadans. Per alguns, la manca d'informació prèvia sobre els objectius dels Consells ha estat el motiu de participar des de la sospita:

“Tenia una sensació de no saber ben bé en què consistia, de fet no és una cosa que es conegui molt (...) No vaig dubtar a participar-hi, l'única cosa que pots tenir en algun moment és la inquietud per si és alguna cosa que està d'alguna manera utilitzada, no tant com manipulada, sinó capitalitzada per algú (...)” (sensibilitat política alta, home, 36-45 anys, estudis superiors, Corbera).

Les actituds en les sensibilitats polítiques baixes, sovint han estat d'inseguretat o fins i tot de vergonya, quan participar els feia un cert respecte o sentien que era una responsabilitat massa gran. Aquestes actituds han estat fonamentalment presents entre els participants més joves:

R.- En un principio no iba a ir pero me convencieron.

P.- ¿Y por qué no ibas a ir?

R.- Porque veía mucha responsabilidad para mí el elegir una plaza. Pero luego es la única oportunidad que tienes para elegir algo para tu pueblo. Entonces mis padres también me dijeron “venga ve...” (sensibilitat política baixa, dona, 16-19 anys, estudis secundaris, Montornès).

“Al principio yo no quería ir porque me impresionó. Pero luego dije ¿por qué no? voy a dar mi opinión y va a estar bien. Entonces me animé a ir” (sensibilitat política baixa, dona, 16-19 anys, estudis secundaris, Rubí).

Amb tot cal dir que malgrat la timidesa o inseguretats inicials d'alguns joves, o malgrat el fet que la participació no fos gaire activa, tant els propis joves com els adults han assenyalat la importància que hi fossin presents.

Les actituds inicials de sospita i desconfiança que han mostrat alguns participants ens semblen d'especial importància, sobretot si considerem que són precisament aquestes actituds les que porten a molts ciutadans seleccionats a rebutjar la seva participació en els Consells. En aquest sentit, cal destacar que la gran majoria dels ciutadans desconeixen aquest mecanisme de participació i tampoc estan acostumats que els ajuntaments els convidin directament a formar part de les decisions municipals. Aquestes actituds de sospita i desconfiança són, per tant, més que raonables. Creiem que cal posar molta cura en el procés de reclutament dels participants, sobretot a l'hora de proporcionar als seleccionats tot tipus d'informació que requereixin per entendre la mecànica i la raó de ser d'uns Consells Ciutadans. Igualment, caldria dedicar recursos a difondre públicament que es realitzarà una experiència de Consells Ciutadans en el municipi, de manera que els ciutadans seleccionats per participar-hi en tinguin un cert coneixement abans que l'equip organitzador es posi en contacte amb ells.

Les vivències personals

Les vivències personals dels participants als Consells Ciutadans són un capítol molt ric de l'avaluació d'aquestes experiències participatives, alhora que donen compte de la gran diversitat d'experiències viscudes i dels aspectes que cada entrevistat ha subratllat com al més important per a ell/a. L'interès d'aquest apartat rau, doncs, a recollir el conjunt d'experiències viscudes.

Amb tot i per fer operatiu el relat del conjunt de vivències personals expressades per la mostra entrevistada, les hem agrupat en tres grans apartats:

Vivències personals-reflexives: fan referència a l'experiència viscuda a títol individual i/o a les reflexions que hom ha fet per a si mateix:

- L'aprenentatge i el replantejament personal del tema debatut:

“El conèixer coses noves, encara que a tu et semblin bé o malament, sempre t'obre cap a coses que tu no hi haves pensat” (sensibilitat política mitjana, dona 46-65 anys, estudis mitjans, Corbera).

- La possibilitat d'accedir a informació sobre el que es fa al municipi:

“A mí me gustó porque me interesaba meterme a ver las cosas que pasaban en mi pueblo” (sensibilitat política mitja, dona, 46-65 anys, estudis superiors, Rubí).

- El sentiment que hom està fent alguna cosa pel poble:

“Me gustó la opción de decir: hago alguna cosa por el pueblo” (sensibilitat política molt baixa, dona, 16-19 anys, estudis secundaris, Montornès).

Vivències socials-relacionals: fan referència a l'experiència viscuda amb el grup i a les relacions establertes amb la resta de participants. En aquest sentit cal esmentar les vivències relacionades amb:

- Poder relacionar-se amb gent diferent d'un mateix:

“És important veure la gent diferent. És a dir: homes grans, dones grans, gent que era metge, gent que era mestressa de casa, un jove de l'Institut, (...) és molt interessant conèixer tota aquesta gent que va participar” (sensibilitat política alta, dona, 26-35 anys, estudis superiors, Corbera).

“Gent que pot semblar que tens unes certes afinitats resulta que en algunes coses no en tens tantes i en tens amb altres que no les esperes. (...) En aquest sentit és integrador perquè a propes gent que, normalment, no es comunicarien” (sensibilitat política alta, home, 36-45 anys, estudis superiors, Corbera).

- Gaudir d'un espai de convivència i conèixer gent nova:

“Me gustó porque vi a gente que vivía en mi barrio y que a lo mejor no había visto nunca, bueno los había visto pero no como para charlar algo, y sí, sí, me hizo gracia (...) y luego los he vuelto a ver por la calle” (sensibilitat política mitjana, dona, 46-65 anys, estudis superiors, Rubí).

“Imagínate, yo tengo mi colla por aquí pero no me había extendido mucho por el pueblo (...) y para mí mi impresión fue romper el hielo con la relación. Mira que llevaba años aquí. Y cuando entras ahí y se rompe el hielo, hablas.” (sensibilitat política alta, home, estudis primaris, 45-65 anys, Rubí).

- Passar una bona estona:

“Yo me lo pasé muy bien. Se me hizo muy corto. (...) Claro, cuando una cosa te gusta te pasa el tiempo volando” (sensibilitat política molt baixa, dona, 46-65 anys, estudis primaris, Corbera).

Vivències polítiques-consensuals: fan referència a l'experiència de participació política i de recerca del consens que suposen els Consells Ciutadans. En aquest sentit cal esmentar les vivències relacionades amb:

- El sentiment de participació ciutadana i d'exercici de la ciutadania:

“Si no hubiésemos hecho aquella reunión, yo no habría pensado nunca en que se iba a hacer una cosa de esta manera. Porque siempre estaba acostumbrado a que el ayuntamiento dicta y manda y entonces los ciudadanos es como si no estuviésemos. O haces una huelga o no participas. Si participas tiene que ser protestando. Entonces para mí fue una satisfacción poder hacer una cosa de mutuo acuerdo” (sensibilitat política alta, home, estudis primaris, 46-65 anys, Montornès).

- Veure la pluralitat d'opinions:

“Sempre van bé aquestes experiències d'estar amb la gent i veure què pensa cadascú i, això, va ser una experiència positiva” (sensibilitat política molt baixa, home, 46-65 anys, estudis primaris, Rubí).

- La presa d'una decisió responsable, fruit del consens i la deliberació:

“Nos hicimos más responsables. (...) Más adultos. Los más jóvenes... y nosotros como no hemos tenido ocasión de estudiar y tienes una ocasión de ver, de contrastar. Lo que no has aprendido en quince años, a lo mejor lo aprendes en quince días” (sensibilitat política alta, home, 45-65 anys, estudis primaris, Rubí).

- Conèixer el món polític més de prop i les dificultats implícites en una presa de decisió política:

“És una experiència nova (...) veus una mica com a vegades prendre una decisió no és fàcil perquè veus que cadascú posa una postura, i amb el seu raonament, penses que a lo millor té raó des del seu punt de vista. (...) Clar, a nivell d'ajuntament també veus com una mica han de tenir en compte moltes coses i moltes vegades no ve de gust.” (sensibilitat política alta, home, 36-45 anys, estudis superiors, Montornès).

- La descoberta de la ciutadania pròpia:

“Sentía que mi opinión valía. Iba allí, daba mi opinión y participaba en los problemas que tiene Rubí” (sensibilitat política baixa, dona, 16-19 anys, estudis secundaris, Rubí).

Òbviament, totes aquestes categories que hem identificat no són excloents entre si, de manera que alguns participants podien manifestar vivències personals tant del tipus polític-consensual, com social-relacional, com personal-reflexiu. En canvi, els participants han tendit a posar més èmfasi en un tipus de vivències que en d'altres en funció de la seva sensibilitat política. Així doncs, la majoria d'entrevistats que han destacat el component polític-consensual de la seva experiència en els Consells són individus de sensibilitat política alta, mentre que els individus amb sensibilitats polítiques més baixes han tendit a limitar-se als elements personals-reflexius i socials-relacionals.

Considerem que l'explicació que fan els entrevistats de la seva vivència dels Consells ens informa dels elements d'aprenentatge que n'han extret. En aquest sentit, ens sembla destacable que els participants amb sensibilitats polítiques més baixes hagin tendit a obviar els elements polítics i consensuals implícits en una experiència participativa d'aquest tipus. De fet, les implicacions polítiques subjacents en uns Consells no són evidents per si mateixes, i els individus amb una educació política menor tenen dificultats per descobrir-les. Per això, trobaríem útil que, al final de la realització dels Consells, s'estimulés una reflexió conjunta dels participants per entendre el sentit final d'una expe-

riència d'aquest tipus. Pensem que la realització d'un joc amb aquesta intenció seria una bona manera de concloure els Consells.

La pertinença del tema

Aquest és un altre dels punts rellevants en la mesura que les diferències entre el tema que es debatia a Corbera (la política social que calia seguir amb els immigrants estrangers) de caràcter marcadament social, i els que es debatien a Rubí i Montornès (en ambdós casos decidir al voltant de dos espais a urbanitzar), han generat experiències i opinions força dispars sobre la pertinença dels temes plantejats en els Consells Ciutadans. Val a dir que les opinions entorn de la pertinença del tema sempre han estat expressades per participants de sensibilitat política mitjana i/o alta.

Amb relació als temes urbanístics, alguns dels entrevistats de Montornès han criticat el poc marge de decisió que se'ls donava en el tema debatut, considerant que se'ls permetia decidir sobre una part "poc important" d'un projecte que de fet resultava ser molt més ampli i transcendent per al municipi. Recalquen, per tant, la necessitat d'organitzar Consells Ciutadans deixant un marge més gran per a la decisió ciutadana.

"No era un tema de molta importància, una mica era una cosa que et venia feta. Si que et feia sentir que una mica participaves (...) però allò de dir 'es fa la urbanització' ja estava decidit (...) ens van dir que havien començat amb un tema de relativa importància o poc conflictiu (...) però que es podia utilitzar per altres coses, a lo millor de més interès públic" (sensibilitat política alta, home, 36-45 anys, estudis superiors, Montornès).

Pel que fa al debat i presa de decisions sobre temes de caràcter social, atesa d'una banda la complexitat i responsabilitat que sol caracteritzar aquests temes, i de l'altra la càrrega ideològica o conflictivitat social que s'hi pot associar, algun dels entrevistats de Corbera subratllava la necessitat de plantejar objectius concrets que facin operatius els Consells Ciutadans:

"El que comentaven en les ocasions que havien utilitzat aquest sistema en altres llocs és que no era un tema tan ampli ni tan carregat de component ideològic, o fins i tot emotiu. Llavors clar, per discutir sobre el que es farà en una parcel·la potser sí que és un bon sistema i estan representades totes les persones que puguin tenir alguna cosa a dir-hi a l'hora de decidir sobre una cosa concreta. Probablement sigui un sistema vàlid de consulta, perquè en

el cas de Corbera tampoc decidtem” (sensibilitat política alta, home, 36-45 anys, estudis superiors, Corbera).

Des del punt de vista del valor educador d'aquest mecanisme participatiu, pensem que tant els temes socials com els urbanístics poden resultar adients per la realització d'uns Consells Ciutadans. De fet, tant els temes urbanístics tenen implicacions socials com els temes socials poden concretar-se en polítiques públiques (econòmiques, urbanístiques, ...) específiques. En canvi, a la llum de les entrevistes, sembla que aquestes interrelacions no han quedat prou clares pels entrevistats. La forma de tractar els temes en el si dels Consells pot no haver posat prou èmfasi en les diverses implicacions socials i polítiques que té un tema, i pot haver-se donat una tendència a aïllar el tema que es tractava del conjunt de dimensions implícites.

Finalment, considerem que els temes socials poden tenir un valor afegit en la mesura que ajudin a descobrir i a sensibilitzar la població amb la realitat de determinats col·lectius o de persones que viuen a la mateixa comunitat. En aquest sentit, els Consells Ciutadans poden contribuir a augmentar els valors solidaris i de civisme entre els ciutadans, més enllà dels seus efectes sobre les actituds polítiques dels participants.

Els elements influents en la presa de decisió i el paper de l'Ajuntament

Els Consells Ciutadans preveuen dotar els participants de la informació necessària per a possibilitar i fomentar una presa de decisió responsable. Els canvis i els matisos d'opinió sobre el tema que tracten els Consells Ciutadans són un primer símptoma de la permeabilitat dels participants davant la informació rebuda. La majoria dels participants entrevistats es mostren receptius, ja sigui perquè s'han format una opinió, ja sigui perquè han matisat o enriquit la que ja tenien. El matís i l'enriquiment de l'opinió s'ha donat especialment a Corbera, on per les característiques del tema que es debatia, normalment es partia d'una opinió prèvia més o menys formada.

A banda de la informació i la deliberació que es va donar en els Consells, hi ha més elements que influeixen en la presa de decisió. A Montornès, per exemple, alguns participants afirmen que elements estètics (vinculats a la presentació de les maquetes) van ser clau per a la presa de decisió:

“Tú cuando no entiendes de una cosa lo que te llama la atención es la imagen. Y claro, todo

el mundo se decantó por aquél” (sensibilitat política alta, dona, 36-45 anys, estudis primaris, Montornès).

Tan important com la informació que es dóna és doncs la forma com es presenta. De la mateixa manera, és igualment important el context en què s'informa i es produeix la deliberació. Per exemple, tal com s'assenyalava a Corbera, l'element “pressió social”, pot conduir a prendre decisions “políticament correctes”:

“A les conclusions dels consells tot eren flors i violes, tots érem estupendos i ens estimàvem molt... i jo crec que la gent va mentir molt. Realment crec que la gent no ens atrevim, moltes vegades a dir el que pensem en públic i davant de més gent, i més en un poble on ens coneixem tots. (...) En petit comitè sí que es parlava més (...) en canvi a les conclusions no era ben bé el que havia sortit” (sensibilitat política mitjana, dona, 46-65 anys, estudis mitjos, Corbera).

Finalment, el paper que juga l'ajuntament és molt controvertit. A Montornès, el fet que l'ajuntament presentés i recolzés un dels projectes que es proposaven va ser llegit per molts participants com un intervencionisme interessat, lectura que va ser determinant en la presa de partit per un o altre dels projectes:

“La concejal de urbanismo que estaba un poco llevándonos hacia el sitio que ella quería. Pero bueno, la gente ahí fuimos un poco independientes y no nos... yo creo que si ella no hubiera dicho nada, a lo mejor, hubiéramos elegido aquél, pero bastó que ella nos quisiera... y no ella sola, también estaba otro concejal (...) querían meternos un poco por donde ellos querían. Yo creo que esto fue lo que hizo que nos decantáramos por el otro” (sensibilitat política alta, dona, 36-45 anys, estudis primaris, Montornès).

El paper de l'ajuntament també s'ha criticat, quan s'hi percebien motius partidistes. En d'altres ocasions, s'ha percebut una manca de voluntat de diàleg i una certa actitud de prepotència per part dels polítics:

“L'últim dia que van venir els polítics, ells van fer el seu discurs. Ni tan sols van parlar del tema. Van parlar d'ells (...) Llavors per què hem vingut? (...) Llavors vaig veure que els polítics van anar a fer política” (sensibilitat política mitjana, dona, 46-65 anys, estudis secundaris, Corbera).

D'altra banda, cal no oblidar, tal com han assenyalat alguns entrevistats, que el moderador pot exercir una certa capacitat d'influència sobre el transcurs de les deliberacions, com també pot resultar significativa la capacitat de persuasió dels diversos ponents.

La finalitat d'organitzar Consells Ciutadans

Les percepcions dels participants entrevistats sobre la finalitat o intencionalitat amb la qual l'ajuntament va decidir organitzar els Consells Ciutadans, no només és interessant en la mesura que han estat força diverses, sinó també en la mesura que ens informa si els participants estableixen o no un vincle entre els Consells Ciutadans i un dels seus principals objectius: el foment de la participació ciutadana i, consegüentment, l'aprofundiment de la democràcia.

En preguntar sobre la finalitat percebuda alguns individus responien no haver-s'ho plantejat, i tampoc es mostraven capaços d'improvisar una resposta. D'altres entenien que l'ajuntament havia organitzat els Consells Ciutadans amb una finalitat purament informativa sobre el tema que s'hi tractava. En ambdós casos es tractava d'entrevistats amb sensibilitats polítiques molt baixes que no feien cap vincle entre els Consells i la seva transcendència participativa.

Una altra de les finalitats percebudes per alguns dels entrevistats, amb independència del grau de sensibilitat política, ha estat la finalitat de consulta d'opinió en la qual la dimensió participativa, tot i ser-hi present, és força limitada.

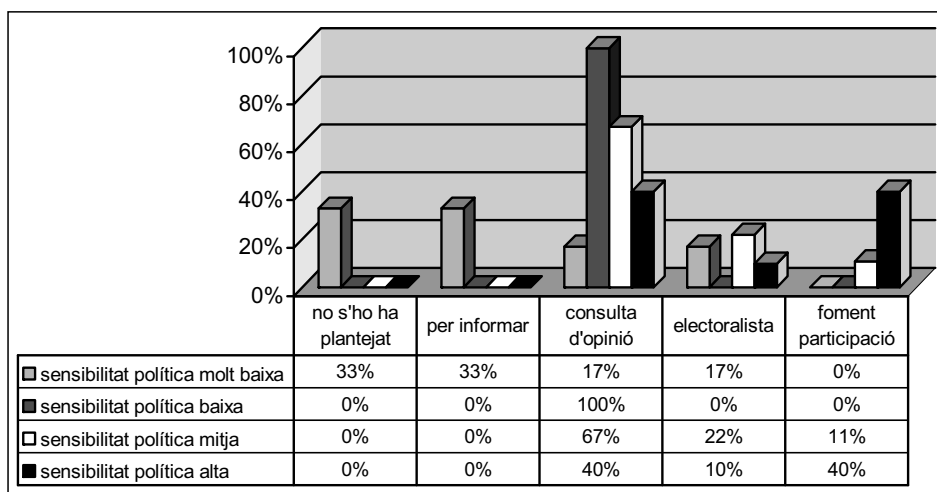
La finalitat electoralista també s'ha esmentat, especialment a Montornès i entre participants de sensibilitats polítiques mitjanes i altes. El fet que a Montornès els Consells Ciutadans se celebressin pocs mesos abans de les eleccions, pot haver afavorit aquesta percepció electoralista.

Finalment algun dels participants entrevistats que han vist com a finalitat principal dels Consells Ciutadans la participació de la ciutadania en una presa de decisió, així com el foment de la participació ciutadana. Des d'aquesta visió, els Consells Ciutadans són percebuts com a mecanismes de participació ciutadana la transcendència dels quals va més enllà de la decisió que s'hi pren o del tema de debat en què es concreten. Finalitat que entronca directament amb l'element de socialització política que poden tenir els Consells Ciutadans. Amb tot, aquesta percepció només s'ha donat entre participants amb una sensibilitat política alta.

Com pot desprendre's de les diferents finalitats esmentades, hi ha una correlació forta entre la finalitat percebuda i la sensibilitat política dels partici-

pants i, consegüentment també, entre el grau de sensibilitat política i la transcendència política dels Consells Ciutadans:

Gràfic 1. Finalitat dels Consells Ciutadans versus sensibilitat política dels participants.

Quina és, en darrera instància, la utilitat d'organitzar Consells Ciutadans?

Davant d'aquesta pregunta cal dir que les respostes han estat diverses, i en estreta relació amb les diferents sensibilitats polítiques. Malgrat les desconfiances, sospites o crítiques expressades, els entrevistats coincidien a assenyalar la importància d'aquest tipus d'experiències, i és en aquesta mesura que la valoren positivament.

Com diem, però, les utilitats assignades als Consells han variat segons les sensibilitats polítiques dels entrevistats. Els participants de sensibilitats més baixes han subratllat la utilitat estrictament informativa i/o de formació de les opinions dels participants al voltant del tema de debat. Amb tot, cal dir que el tema debatut a Corbera, de caràcter social, ha reforçat molt la visió de la utilitat dels Consells Ciutadans com a eina informativa i de sensibilització al voltant d'una problemàtica social.

Entre els participants de sensibilitat mitjana i alta s'han esmentat com a utilitats dels Consells Ciutadans:

- La possibilitat que ofereixen els Consells de plantejar un exercici de deliberació i consens entre els ciutadans.
- El fet de ser, en si mateixos, una eina de participació ciutadana.
- L'exercici de cohesió que suposen així com de foment de la integració social municipal.
- El canal directe que estableixen entre els ciutadans i el món polític i que permet apropar-s'hi i conèixer-lo millor.
- El canal directe que estableixen entre l'ajuntament i els ciutadans i que permet a l'equip de govern conèixer l'opinió dels ciutadans sobre una determinada qüestió.

La utilitat de vehicular no només la participació ciutadana sinó també d'estimular-la, només l'han expressat participants de sensibilitat política alta.

És important assenyalar que moltes de les valoracions positives dels Consells Ciutadans, així com les nombroses utilitats que s'hi han associat, es mantenen en l'expectativa de la continuïtat i/o aplicació que hi haurà dels resultats. Una aplicació i continuïtat que poden tenir repercussions importants tant en la imatge i credibilitat de l'Ajuntament que ha impulsat la celebració dels Consells, com en la percepció de la pròpia utilitat real dels Consells Ciutadans.

En aquest sentit hem detectat tres tipus d'expectatives:

- La primera i més freqüent ha estat marcada per l'**escepticisme**:

“Yo creo que no nos harán caso, porque en principio dijeron que para el verano y yo no he visto movimiento alguno. O sea yo creo que se hizo para tener al pueblo contento, para que vea que se está moviendo algo y ya está. Pero después lo que te he dicho, de lo que dicen a lo que hacen...” (sensibilitat política alta, dona, 36-45 anys, estudis primaris, Montornès).

- Un segon tipus d'expectativa té un caràcter **expectant**:

“La gente decía ‘daréis una opinión pero luego el municipio hará lo que quiera’. (...) Pero todavía no sabemos, todavía no se ha relatado. (...) Yo confío en que esto sirva para algo y tengo confianza por los que participaron de la universidad, por los que vinieron, (...) dijeron que lo que saliera allí se llevaría a cabo, que eso lo defenderían a capa y espada (sensibilitat política mitjana, home, 46-65 anys, estudis secundaris, Montornès).

“Espero i desitjo que el que vam fer hagi servit per alguna cosa. Que els polítics que estan a

l'ajuntament s'ho mirin bé. Que no hàgim estat allà fent pantomima. Clar que això sigui vinculant o no és una mica... però que almenys s'ho estudiïn i que no facin només per dir 'allà vam posar un grupet de gent...' que no sigui sols publicitat per l'ajuntament" (sensibilitat política mitjana, home, 16-19 anys, estudis superiors (en curs), Rubí).

- La tercera i última expectativa, la més minoritària, parteix de l'**esperança**:

"Se produjo una resolución que era distinta a la que el propio municipio había adoptado y lo positivo es que el municipio ha aceptado esos cambios y los ha llevado a término, con lo cual parece que ha tenido su fruto, y si eso se fuera a llevar a cabo en todas y cada una de las actitudes que se hicieron con respecto a ese tipo de reuniones, perfecto" (sensibilitat política alta, home, 46-65 anys, estudis secundaris, Montornès).

Pel que sembla desprendre's de les entrevistes realitzades, la qüestió de la continuïtat dels Consells Ciutadans (en el sentit de celebrar-ne més) i de l'aplicació dels resultats no és en cap cas secundària, no només perquè formen part de les expectatives dels que hi han participat, sinó sobretot perquè són aspectes que legitimen els propis Consells Ciutadans en tant que eina de participació i decisió ciutadanes reals.

La celebració dels Consells Ciutadans no s'acaba en el veredicte ciutadà, i cal un treball posterior a la celebració dels Consells Ciutadans d'informació a tots els participants. D'altra banda, pel que fa a l'aplicació dels resultats, el seu caràcter no vinculant no justifica que l'esforç dels participants en els Consells quedi en "paper mullat". Les vies per reflectir els resultats dels Consells Ciutadans són molt diverses, i l'aplicació dels resultats, la prova més fidedigna que la decisió final s'ha pres en base al treball i al consens ciutadà.

Valoracions globals de l'experiència de participació en els Consells Ciutadans

En aquest punt ens centrarem només en les valoracions globals dels participants, és a dir, en aquelles valoracions que resumeixen el conjunt de variables específiques que configuren l'experiència de participació: durada, dinàmica de grup, nivell d'informació, entre d'altres.

Dir, primerament, que les valoracions del conjunt de l'experiència han estat positives en la majoria dels casos, essent-ne una de les millors proves la predisposició de gairebé tots els entrevistats a tornar-hi a participar. Les valoracions globals han estat igualment positives en aquells participants que

inicialment partien des de la sospita o la inseguretat, malgrat la persistència, tot i que molt residual, d'un cert escepticisme davant la "manipulabilitat a la qual es pot prestar un mecanisme de participació com els Consells Ciutadans" o davant la "percepció de l'experiència com d'un debat estèril".

Assenyalar, també, que bona part de l'escepticisme expressat pels participants entrevistats és un escepticisme expectant, a l'espera de veure l'aplicació de la decisió presa en els Consells Ciutadans.

Entre els arguments de valoració positiva podem establir, novament, diferències en funció dels nivells de sensibilitat política. Entre els nivells més baixos de sensibilitat l'experiència es valora positivament en la mesura que els Consells Ciutadans se'ls escolten i valora per l'opinió que puguin tenir. També es valora molt positivament el fet que s'aconseguís crear un clima de confiança (especialment en els debats en petits grups) que permet que s'expressin totes les opinions:

Només en els casos de sensibilitat política molt baixa es valora positivament l'experiència únicament en base a la informació rebuda i de l'aprenentatge que, a títol individual, hagin pogut fer sobre el tema debatut.

En els nivells de sensibilitat més alta es concentren els arguments entorn de la importància de promoure la participació ciutadana, obrint un espai a l'expressió plural de les opinions. També es valora molt positivament la bona organització al llarg de tot el procés, sobretot pel clima de confiança que s'aconsegueix crear de forma progressiva. Amb tot, esmenten la limitació que imposa a aquesta expressió plural de les opinions, el rol predominant dels participants amb més cultura i/o desimboltura a l'hora de parlar en públic:

"Hi ha persones que els costa parlar en públic i hi ha qui ho fa molt bé, i dius 'que bé que ho fa... a més el que està dient és just el que jo volia dir...' Això també acostumava a passar i aleshores hi havia gent que no deia res perquè sempre hi ha persones que coneixem més el tema, que tenen més facilitat" (sensibilitat política mitjana, dona 36-45 anys, estudis secundaris, Corbera).

Apuntar, finalment, que la presència dels joves s'ha valorat com a molt important i necessària, malgrat les petites friccions lligades a les diferències generacionals, les dificultats d'integració d'alguns dels joves o el fet que sovint adoptessin, segons comentaven alguns participants, posicionaments en base a "interessos egoistes":

3. L'impacte dels Consells Ciutadans en la socialització política dels participants: els Consells en els individus

Arribats a aquest punt, hem establert, d'una banda, les tipologies generals sobre les quals s'estructura la nostra anàlisi, i de l'altra, hem explicat alguns aspectes bàsics que descriuen les vivències personals dels participants en els Consells. En aquest tercer i últim capítol ens endinsarem en la pregunta fonamental a la qual respon aquest estudi: en quina mesura els Consells Ciutadans poden contribuir a l'educació política dels ciutadans i a fomentar la participació ciutadana en la política, tal com preveuen les teories de la democràcia directa?

En primer lloc, explicarem els que considerem els principals elements que condicionen l'impacte dels Consells en la socialització política dels participants. També analitzarem com els individus es comporten en aquests elements condicionants en funció de les seves característiques d'estructura social i la seva sensibilitat política. Després, analitzarem com es produeixen els diversos impactes en les actituds polítiques dels participants. Finalment, tractarem de recapitular com els tipus ideals que hem establert conceben la seva experiència en els Consells i quin tipus d'impactes es produeixen en cadascuna d'elles.

Abans, però, cal que introduïm una premissa fonamental. L'objectiu principal d'aquest estudi és analitzar l'impacte dels consells en l'educació política dels participants i en la incentivació de la participació ciutadana. Ara bé, aquest no és un objectiu concret i mesurable amb exactitud, ni té una resposta taxativa. L'educació política és un procés llarg i complex, compost per molts elements que interactuen. Som conscients que els consells per si sols no poden modificar a bastament o radical la cultura política dels participants, construïda al llarg de tota la seva trajectòria vital. Això no obstant, cal considerar-los com un *input* que, amb les seves limitacions, pot produir algun tipus de modificació, per petita que sigui. En aquest capítol es tracta de, tot partint de l'ideal que els consells poden incidir en l'aprofundiment de la democràcia i en la socialització política en aquesta direcció, veure quin és realment l'abast i les limitacions dels consells com a instrument de participació i de socialització democràtiques.

Elements que condicionen l'impacte

En aquest apartat tractarem d'esbrinar quin tipus d'individus conceben la relació entre els Consells i la política i quines són les condicions que afavoreixen o limiten l'impacte dels Consells Ciutadans en els seus participants.

La capacitat de conceptualització de la política que tenen els participants pot condicionar el fet que visquin la seva participació en els Consells com una experiència de participació política o no, i en quina mesura. Considerem aquest fet fonamental per tal que els Consells puguin tenir un cert impacte sobre el seu imaginari polític. En aquest sentit, avancem ja que si bé uns Consells Ciutadans són, per definició, una experiència de participació política, molts participants no ho han viscut així. Ara bé, que no es produeixi reelaboració teòrica de la política no significa que no es puguin produir impactes sobre la socialització política. Segurament no es produiran impactes que requereixen aquestes conceptualitzacions, però se'n poden produir d'altres, com veurem, més endavant, potser menys profunds, però no per això menys importants. Per tant, anirem a buscar l'impacte dels consells sobre la conceptualització de la política, però també ens fixarem en quina mesura els consells han contribuït a despertar un major interès pels temes municipals i/o pel tema concret de debat. De la mateixa manera, també considerarem important la contribució dels consells en l'aprenentatge de la gestió de la pluralitat i diversitat socials.

Percepció de la política

La percepció que els individus tenen de la política és un dels elements que ens ha permès caracteritzar les tipologies referents a la sensibilitat política. També pot resultar una variable important per interpretar la manera com el participant ha viscut l'experiència participativa i l'impacte que han tingut els Consells en la seva socialització política. Tot i que anteriorment ja hem fet referència a aquest punt, no està de més que, tractant-se d'un element fonamental en l'anàlisi, en fem un breu repàs.

La primera categoria que hem establert en el marc d'aquesta variable és la d'aquells individus que diuen no tenir cap mena de percepció o comprensió de la política i que es mostren profundament desinteressats i distants vers aquesta, és a dir, els casos de sensibilitat política més baixa. La següent categoria es refereix a aquells individus que presenten un alt grau d'incomprensió i desinterès envers la política, però que emfasitzen la idea que la política és un espai on només tenen lloc interessos particulars, sigui d'individus o de grups que competeixen entre si per tal d'obtenir poder i recursos, fins i tot de forma corrupta. En aquest sentit, rebutgen que la política tingui quelcom a veure amb els interessos o les necessitats dels ciutadans. És el cas de la meitat dels

individus que hem ubicat en el grup de sensibilitat política baixa. En suma, tots els casos que s'ubiquen en aquestes dues primeres categories són individus de sensibilitat política baixa o molt baixa. També els més joves tendeixen a ubicar-se en aquestes categories.

Hem distingit un segon grup d'individus, que es correspon amb les categories “gestió d'interessos col·lectius amb visió negativa” i “gestió d'interessos col·lectius”, que coincideixen en el fet de ser capaços de copsar que la política és l'espai de gestió dels interessos i de les necessitats col·lectives, malgrat que la consciència d'aquest fet pugui coexistir amb una percepció crítica de la política i dels polítics que veuen en el dia a dia a través dels mitjans de comunicació. Tots els casos de sensibilitat política mitjana o alta, i també tots els individus pertanyents als grups d'adults i de gent gran reconeixen la dimensió col·lectiva de la política. Els individus de sensibilitat política mitjana són els qui posen més èmfasi en aquells aspectes més “negatius” (conflicte estèril, lluita d'interessos particulars).

Una hipòtesi important referent a aquesta variable és que els participants que poden entendre que la política és l'espai de gestió dels interessos i les necessitats col·lectives més fàcilment entendran el vincle entre els Consells Ciutadans en què van participar i la política. Veurem que, efectivament, existeix una tendència entre els participants que veuen aquesta dimensió col·lectiva de la política a fer el vincle entre els Consells i la política en general i/o la política municipal, mentre que els individus que limiten les seves percepcions de la política als interessos particulars dels partits o dels polítics rebutgen majoritàriament cap mena de vincle.

Concepció dels Consells

La concepció que presenten els participants sobre els Consells ens ajuda a entendre fins a quin punt han copsat la transcendència d'aquesta experiència participativa i també en quina mesura han entès la lògica de funcionament en la qual es basen els Consells Ciutadans (*Taula 1*).

Una primera distinció important es produeix entre aquells individus que entenen que, en el marc dels Consells, els participants havien de donar la seva opinió sobre el tema que tractaven (i que per tant conceben aquells Consells com un mecanisme consultiu) i aquells que, més enllà de donar la seva opinió, creuen haver participat directament en una decisió municipal concreta:

Taula 1. Concepció del Consell.

Concepció del Consell	Freqüències i percentatges totals	Sensibilitat política			
		molt baixa	baixa	mitjana	alta
Informar i opinar	18 (62,1%)	100%	75%	89%	10%
Participar en presa de decisions	7 (24,1%)	-	25%	11%	50%
Foment participació	4 (13,8%)				40%

“Probablement, és un sistema vàlid de consulta, potser, perquè aquí tampoc decidies” (sensibilitat política alta, home, 36-45 anys, estudis superiors, Corbera).

“La ciudadanía fue la que eligió (...). Fue una votación libre y cada uno puso aquello que creyeron conveniente (...), fue tan democrática que la que ganó, ganó, y se quedó en el ayuntamiento” (sensibilitat política alta, home, més de 60 anys, estudis primaris, Montornès).

Finalment, alguns participants presenten una concepció que transcendeix l'objecte concret de debat dels Consells, concebut-los com un mecanisme per fomentar la participació ciutadana en els afers municipals. Val a dir que aquesta concepció requereix un alt grau d'anàlisi i conceptualització.

“A nivell democràtic són perfectes perquè, a poc a poc, fas que la gent s'interessi més per la política, perquè de fet la política a qui ha d'interessar no és als polítics sinó a la gent”. (sensibilitat política alta, home, 20 a 25 anys, estudis superiors, Rubí).

Mentre els individus de sensibilitat política baixa o molt baixa i els de sensibilitat mitjana conceben que els Consells van servir per transmetre al govern una determinada opinió sobre un tema, el grup de sensibilitat política alta creu majoritàriament que els Consells van representar un mecanisme pel qual els ciutadans van prendre una decisió municipal i/o que poden ser una via per fomentar la participació democràtica.

D'altra banda, el municipi on s'han realitzat els Consells es presenta com una variable que té un poder explicatiu bastant fort a l'hora de distingir entre aquells individus que conceben haver estat participant en una decisió i aquells que només creuen haver donat la seva opinió sobre el tema que tractaven els Consells. El 70% dels participants en els Consells de Rubí, i el 77% dels par-

participants dels Consells a Corbera conceben els Consells com un mecanisme merament consultiu. En canvi, la majoria dels participants de Montornès expliquen els Consells com una forma de participar en la decisió concreta que van tractar o bé com un mecanisme per fomentar la participació ciutadana en les decisions municipals. Aquest fet s'explica en bona part perquè els Consells de Montornès es van presentar molt més explícitament com un espai de decisió, mentre que els altres dos es presentaven com a espais de consulta, per donar orientacions i pautes d'actuació.

Les diverses concepcions dels Consells ens ajuden a entendre el nivell de conceptualització i elaboració teòrica que han assolit els participants, la qual cosa ens ofereix una nova pista sobre les possibilitats que els Consells hagin contribuït a reelaborar el seu imaginari polític.

En aquest sentit, ja hem avançat que la conceptualització dels Consells com a mecanisme de foment de la participació demana un alt grau d'abstracció que només es troba, en aquest cas, en individus molt sensibilitzats políticament o en nivells educatius alts. Per tant, no es pot esperar de la majoria de participants que elaborin aquesta conceptualització. Ara bé, entre els individus que conceben els Consells com un mecanisme de consulta hi ha diferències importants. Mentre alguns tenen molt clara la funció i el funcionament dels Consells com a mecanisme consultiu de participació, n'hi ha d'altres que fan una elaboració molt més primària, sense arribar a copsar la dimensió participativa municipal dels Consells ni el contínuum *informació-deliberació-opinió* que estructura la seva lògica de funcionament. Val a dir, però, que aquests pocs casos se situen tots dins del grup de sensibilitat política molt baixa.

Vinçle Consells-Política

La capacitat que els participants tinguin de relacionar els Consells amb la política resulta clau en l'anàlisi de l'impacte dels Consells Ciutadans en els participants. La hipòtesi de partida és que aquells que fan un vinçle entre els Consells i la política són els qui a través de participar en els Consells són més susceptibles de modificar el seu imaginari o el seu comportament polític. És a dir, la capacitat d'entendre la relació entre els Consells i la política i entre la tasca que ells mateixos feien en els Consells i la tasca dels polítics sembla una condició necessària perquè es produeixi aquest impacte sobre el propi imaginari i actituds polítiques. En definitiva, aquesta variable ens informa de si el

participant ha viscut la seva participació en els Consells com una experiència de participació política (*Taula 2*).

Taula 2. Vincle Consell-Política.

Vincle Consell-Política		Sensibilitat política			
	Freqüències i percentatges totals	molt baixa	baixa	mitjana	alta
Cap	4 (13,8%)	68%	-	-	-
Amb afers comunitat	10 (34,5%)	17%	75%	75%	10%
Amb política municipal	5 (17,2%)	-	25%	25%	20%
Amb política general	10 (34,5%)	17%	-	-	70%

En primer lloc, trobem individus que no només no fan cap mena de vincle entre la política i els Consells, sinó que els viuen com un fet aïllat, desvinculat dels afers de la comunitat. Això succeeix en la majoria dels casos de sensibilitat política molt baixa, que de fet és l'únic grup que trobem en aquesta categoria.

Aquells que vinculen els Consells amb un afer comunitari reconeixen ser conscients que participaven en un procés de decisió (directament o donant la seva opinió) sobre un tema amb una importància relativa pel conjunt del municipi, tot i que neguen cap relació dels Consells amb la política municipal, i menys encara amb la política en general. El 75% dels individus de sensibilitat política baixa s'ubiquen en aquesta categoria.

Els individus que fan el vincle amb la política municipal sovint ho fan perquè destaquen la presència dels polítics o dels partits en els Consells, o bé pel fet que fos l'Ajuntament qui organitzés l'experiència.

P.- ¿Crees que estabas participando en la política municipal?

R.- Sí, porque estuvo el alcalde y los políticos". (sensibilitat política baixa, home, 20 a 25 anys, estudis secundaris, Rubí).

D'altra banda, el concepte de la política presenta per molts entrevistats connotacions negatives, mentre que el simple fet d'afegir-hi l'atribut de "municipal" fa més tolerable el concepte. Per això, molts individus que rebutjaven el vincle entre els Consells i la política ho justificaven en la mesura que no

observaven intencionalitats negatives (interessades, electoralistes) en l'organització de l'experiència, o bé perquè creien que la lluita partidista no va tenir lloc en el si dels Consells.

“No era política, era más bien el tu a tu, (...), no era nada organizado de decir vosotros aquí, vosotros allá y vamos todos a pelear, no. Cada uno tenía su opinión, todo el mundo se respetaba pero nadie inculcaba la opinión de nadie por encima de la otra. Era discutir tranquilamente” (sensibilitat política mitjana, home, 20 a 25 anys, estudis secundaris, Rubí).

“En aquest cas concret, no crec que l'Ajuntament ho fes per política. Jo crec que ho va fer, sincerament, per orientar-se una mica sobre el que pensem els ciutadans i com podem començar a integrar millor els magribins (...). Crec que aquest cop van tenir bones intencions”. (sensibilitat política mitjana, dona, 46-65 anys, estudis secundaris, Corbera).

En aquesta categoria hi ha un cert predomini dels individus amb sensibilitat política mitjana. Finalment, hi ha aquells qui accepten obertament la relació entre els Consells i la política, molt majoritàriament individus de sensibilitat política alta.

“És política i és política propera a la gent, que és la interessant. És política, crec, democràtica i política popular, a l'abast de qualsevol, perquè interessa tant l'opinió personal com la professional, a vegades” (sensibilitat política alta, dona, 26-35 anys, Corbera).

Una altra variable interpretativa molt important per al vincle entre els Consells i la política és el municipi. Malgrat que la mostra de Corbera presentava el major nombre d'individus amb sensibilitat política alta i amb estudis superiors, en canvi és el municipi on el vincle entre els Consells i la política és més feble. Pensem que les característiques del tema que s'hi va tractar, així com l'enfocament que l'Ajuntament va donar als Consells van limitar molt el fet que els participants poguessin viure'ls com una experiència de participació política.

Finalment, el nivell d'estudis i l'edat també resulten rellevants per veure en quina mesura es fa aquest vincle. Tots els individus amb estudis superiors fan el vincle entre els Consells i la política en general. També a mesura que augmenta l'edat es tendeix a fer el vincle entre els Consells i la política (municipal o en general), amb independència del nivell d'estudis. Per tant, pensem que el vincle està lligat a la maduresa dels individus, que pot venir donada per l'edat i/o pels estudis.

En suma, els participants que presenten més probabilitats de fer el vincle entre els Consells i la política són individus de sensibilitat política mitjana i alta, amb estudis universitaris i adults, amb l'excepció dels Consells de Corbera, per les seves peculiaritats. Si tal com hem previst, els individus que fan el vincle entre els Consells i la política són els més susceptibles de modificar el seu imaginari polític a través d'aquesta experiència, els individus amb sensibilitats polítiques baixes i molt baixes, que normalment no el fan, tendiran segons la nostra hipòtesi a ser menys receptius als impactes que puguin tenir els Consells sobre la seva socialització política.

Impactes dels Consells sobre els participants

Tal com preveuen les teories de la democràcia participativa, la participació directa de la ciutadania pot contribuir a l'educació i la motivació polítiques dels ciutadans. En aquest segon punt, tractarem de veure si, efectivament, els Consells Ciutadans tenen algun tipus d'impacte sobre l'imaginari polític dels participants i si han contribuït a despertar una major motivació pels temes col·lectius municipals i/o pel tema de debat en els Consells.

Percepció dels polítics

Un dels efectes educatius possibles dels Consells Ciutadans pot ser el de contribuir a generar individus més comprensius amb la tasca política, que prenguin consciència de les dificultats de governar, i de la rellevància social de la tasca política (*Taula 3*).

La categoria "adquireix percepció més positiva" representa aquells indivi-

Taula 3. Percepció dels polítics.

Percepció dels polítics		Sensibilitat política			
	Freqüències i percentatges totals	molt baixa	baixa	mitjana	alta
Manté la incomprensió	4 (13,8%)	33%	50%	-	-
Manté la percepció negativa	8 (27,6%)	50%	50%	33%	-
Adquireix percepció més positiva	7 (24,1%)	17%	-	23%	40%
Manté la percepció positiva	10 (34,5%)	-	-	44%	60%

dus que expressen que a partir d'haver participat en els Consells ha canviat cap a positiva la seva manera de veure els polítics. Normalment, aquests individus expliquen que ara són més comprensius respecte de les dificultats implícites a la tasca política (responsabilitat, interessos contradictoris dels grups afectats...).

“Ellos hacen algo. Tampoco están allí todo el día sentados, sin hacer nada. Supongo que tienen quebraderos de cabeza. El dinero que recogen tienen que saber muy bien... es muy difícil. En ese momento sí que les entendí, en parte. Contar con un dinero que no es tuyo y tenerlo que administrar es difícil” (sensibilitat política alta, dona, 36 a 45 anys, estudis primaris, Montornès).

En canvi, la resta de categories reflecteixen que res ha canviat en aquest sentit, ja sigui la incomprensió, la percepció negativa, o la percepció positiva prèvia de la figura dels polítics.

Cal destacar que gairebé tots els casos que diuen tenir una imatge més positiva dels polítics després d'haver participat en els Consells són individus de sensibilitat política mitjana i alta, i que els casos de sensibilitat política alta són els qui més freqüentment destaquen aquest impacte sobre si mateixos.

Pel que fa al nivell d'estudis, comencem a trobar casos en la categoria “adquireix percepció més positiva” a partir del nivell d'estudis primaris (no hi ha cap cas de “sense estudis”), i és precisament en el nivell d'estudis primaris on l'impacte és més fort (45%), mentre que va disminuint a mesura que augmenta el grau dels estudis. Probablement, un major grau d'estudis pot anar associat a una major capacitat prèvia d'entendre la realitat de la tasca política, i en aquest sentit, els Consells no farien aprendre als participants res que no sabessin abans.

Corbera és el municipi on menys individus reconeixen haver modificat la seva percepció de la tasca política a partir dels Consells, malgrat la concentració de casos de sensibilitat política mitjana i alta.

Trobem casos que reconeixen aquest fet en tots els grups d'edat, amb l'excepció de la gent gran, on l'impacte és nul, i és més fort entre els joves de 20 a 25 anys, disminuint a partir d'aquí com més joves són.

Resumint, l'impacte dels Consells sobre la imatge que els participants tenen dels polítics és més fort en individus entre 20 i 41 anys, amb sensibilitats polítiques mitjanes i altes, amb nivell d'estudis primaris i en els Consells de Montornès i Rubí. Lligant-ho amb la línia argumental abans exposada, observem que els individus amb sensibilitat política mitjana i baixa, que són els qui

menys vinculació fan entre els Consells i la política, també són els que menys arriben a modificar la seva imatge de la tasca dels polítics a partir de l'experiència dels Consells. També cal destacar que Corbera, que presenta una proporció més reduïda de casos que accepten el vincle entre els Consells i la política, és també on els participants rebutgen amb més freqüència aquest canvi.

Sensibilitat política

Un altre aspecte important a valorar és si el participant, després de l'experiència dels Consells, se sent més interessat per la política, o com a mínim ha pogut fer-se més conscient que més enllà de la lluita partidista pel poder, la política és un espai important, en tant que espai de gestió dels interessos i les necessitats col·lectives (*Taula 4*).

Taula 4. Sensibilitat política (importància/interès).

Sensibilitat política (importància/interès)	Freqüències i percentatges totals	Sensibilitat política			
		molt baixa	baixa	mitjana	alta
Manté la incomprensió o desinterès	8 (27,6)	100%	50%	-	-
Li dóna més importància	1 (3,4%)	-	-	11%	-
Manté l'interès	20 (69%)	-	50%	89%	100%

A partir de la nostra anàlisi només hem pogut detectar un cas dels 29 entrevistats que reconeix que la seva experiència en els Consells li ha despertat més interès per la política. Igualment, només una entrevistada explica que el fet d'haver participat en els Consells la va portar a replantejar-se la seva pròpia participació.

Aquesta s'entreu com una de les principals conclusions d'aquest estudi, que una experiència tan concreta i aïllada en la socialització política dels individus difícilment pot tenir un impacte fort sobre les actituds i els comportaments polítics dels participants. Això no obstant, com ja hem dit anteriorment, pot produir petits canvis que, si no es deixen perdre, podrien iniciar una

lenta transformació de l'imaginari polític. Aquests petits canvis poden consistir en la descoberta de la pluralitat i les dificultats que comporta gestionar-la (com veïem en el capítol 2) o en el major interès per un tema o afer col·lectiu.

Sensibilitat pel tema

En aquest punt pretenem esbrinar si l'experiència en els Consells pot contribuir a una major sensibilització dels participants en relació amb el tema que tracten. Aquest, per exemple, era un dels principals objectius que es marcava l'experiència participativa de Corbera de Llobregat. En definitiva, la hipòtesi que rau al darrere d'aquesta anàlisi és que, independentment d'un impacte fort en l'imaginari polític dels participants, s'observa un impacte en termes d'una major sensibilitat per la temàtica dels Consells (*Taula 5*).

Taula 5. Sensibilitat pel tema.

Sensibilitat pel tema	Freqüències i percentatges totals	Sensibilitat política			
		molt baixa	baixa	mitjana	alta
Es manté alta perquè els afecta personalment	4 (13,8%)	17%	50%	11%	-
Es manté baixa	2 (6,9%)	17%	-	11%	-
Més alta	11 (37,9%)	33%	50%	45%	30%
Es manté alta perquè és un afer municipal	12 (41,4%)	33%	-	33%	70%

En aquesta variable distingim entre els individus que presenten una alta sensibilitat prèvia pel tema i per quins motius presenten aquesta sensibilitat prèvia elevada, respecte aquells individus que reconeixen que abans dels Consells no tenien coneixement del tema que van tractar.

Observem que la gran majoria dels casos amb una sensibilitat política alta o mitjana ja estaven sensibilitzats amb el tema que van tractar els Consells, i sobretot a Corbera, on es tractava un tema força conegut públicament. La categoria que es refereix a una major sensibilització amb el tema afecta transversalment tots els grups, de forma que la majoria de casos reconeix sentir-se més interessada pel tema dels Consells, i això succeeix amb independència del nivell d'estudis, l'edat i la sensibilitat política prèvia.

Així doncs, amb independència que els Consells acabin modificant substancialment l'imaginari polític dels participants, poden contribuir eficaçment a la seva sensibilització entorn d'una temàtica concreta i, a partir d'aquí, afavorir la reflexió sobre les necessitats i mancances del municipi.

Seguiment de la informació

L'últim aspecte que ens informa del tipus d'impacte que els Consells Ciutadans han tingut en els participants es refereix al seguiment de la informació. Pretenem valorar si després dels Consells, i per raó dels Consells, entre els participants hi ha més interès pels temes municipals, i en conseqüència, hi ha un seguiment més freqüent de la informació política municipal (*Taula 6*).

Taula 6. Seguiment de la informació.

Seguiment de la informació		Sensibilitat política			
	Freqüències i percentatges totals	molt baixa	baixa	mitjana	alta
Manté el mateix seguiment	20 (69,2%)	100%	25%	56%	80%
Adquireix més interès temes municipals	8 (27,6%)	-	75%	44%	20%
Adquireix més interès informació política	0 (0%)	-	-	-	-

No hi ha cap individu que reconegui sentir-se més interessat per la informació política municipal. Alguns expliquen per què ja tenien aquest interès prèviament (sensibilitats polítiques mitjana i alta). Altres que feien un seguiment poc freqüent expliquen que els Consells no els va canviar res en aquest sentit.

En canvi, sí que trobem molts casos que reconeixen més interès pels temes municipals, tot i que rebutgin que siguin temes polítics, essent aquest un dels principals elements d'impacte dels Consells Ciutadans en els participants. Tres quartes parts dels individus amb sensibilitat política baixa s'ubiquen en aquesta categoria, i són els casos de sensibilitat política baixa, juntament amb els de nivell d'estudis secundaris, els que més fortament reben aquest impacte. Entre els individus d'estudis primaris i d'estudis universitaris, en canvi, l'impacte en aquest sentit és feble.

D'altra banda, entre els joves de 16 a 19 anys un 40% reconeixen major interès pels temes municipals, mentre que tots els casos d'entre 20 i 25 anys s'ubiquen en aquesta categoria. Ens podem preguntar, però, si aquest fenomen que es produeix en aquest grup d'edat respon a l'experiència dels Consells o bé a un efecte de maduració personal. De fet, per sobre dels 26 anys es produeix un impacte molt feble en aquest sentit.

Finalment, el tema escollit per articular els Consells torna a presentar-se com una variable significativa en aquest apartat. El 89% dels casos de Corbera i el 67% dels casos de Montornès neguen que els Consells els hagin despertat més interès pels temes municipals. En canvi, més de la meitat dels casos de Rubí reconeixen tenir més interès per les problemàtiques que afecten el municipi. Cal notar aquí que en els casos de Corbera i Montornès, la majoria dels participants expressen la impressió que el tema al qual es referien els Consells es restringia a una problemàtica molt concreta. En canvi, els participants de Rubí destaquen que van haver de prioritzar entre diversos usos per un terreny relativament gran en funció de les diverses necessitats del municipi, la qual cosa fa pensar que el tema que es va tractar en aquests Consells requeria i motivava a pensar en les problemàtiques de la ciutat.

Veiem, doncs, que el tema que es planteja en el debat té una incidència cabdal en la manera com els participants viuen i interioritzen l'experiència dels Consells. En la mesura que els participants no visquin les implicacions socials i les concrecions polítiques del tema que discuteixen els serà molt més difícil viure els consells com una experiència política i, en conseqüència, més difícilment rebran impactes sobre el seu imaginari o actituds polítiques. En aquest sentit, creiem que allò fonamental no és tant el tema que s'escull com la manera com aquest es presenta i s'emmarca. És a dir, el tema dels Consells no ha de ser necessàriament social, o necessàriament urbanístic. Els temes socials (com en el cas de Corbera) tenen implicacions a nivell polític (orientació de polítiques, creació de serveis, impactes urbanístics, etc.) i els temes urbanístics (com el que es presentava a Montornès) tenen fortes implicacions socials i polítiques (en la mesura que requereixen prioritzar les necessitats de determinats col·lectius). Però pel que hem pogut veure, ni en un cas ni en l'altre es percebien amb claredat aquestes implicacions. És per això que pensem que sigui quin sigui el tema que es plantegi en la celebració d'uns Consells, és fonamental que es volquin esforços a evidenciar totes les implicacions socials i polítiques d'allò que s'està discutint.

Recapitulació: l'impacte dels Consells segons el tipus de participants

Tal com hem explicat més amunt, la hipòtesi fonamental sobre la qual es desenvolupa la nostra anàlisi és que la sensibilitat política dels individus, a banda de ser quelcom susceptible de ser transformat a partir de l'experiència participativa dels Consells, és una variable fonamental a l'hora d'interpretar la forma que el participant viurà la seva participació en els Consells i, en conseqüència, condicionarà l'impacte que puguin produir els Consells en les seves actituds i comportaments polítics. Aquest capítol pretén fer una lectura horitzontal de la taula 3 de l'annex, que ens permetrà observar quina trajectòria segueixen els individus en totes les variables que hem explicat en l'apartat anterior, en aquest cas en funció de la seva sensibilitat política prèvia. Es pretén observar si aquestes trajectòries s'ajusten, definitivament, a la hipòtesi sobre l'impacte dels Consells que ens hem plantejat.

Tipus 1. Sensibilitat política molt baixa

La gran majoria dels individus de sensibilitat política molt baixa manifesten una gran incomprensió de la política, alhora que mostren un fort desinterès. La resta dels casos només arriben a referir-se a la política en termes negatius, com a espai de lluita d'interessos particulars que es desenvolupa al marge de les necessitats i dels interessos dels ciutadans. En cap cas, aquests individus destaquen la dimensió col·lectiva de la política.

Una tercera part dels individus pertanyents a aquest grup no s'ha plantejat els motius pels quals l'Ajuntament va organitzar els Consells Ciutadans, mentre que en la mateixa proporció, altres casos es limiten a pensar que la finalitat de l'Ajuntament era informar els ciutadans sobre la problemàtica concreta dels Consells.

Pel que fa a la seva concepció del Consell, cap d'ells creu haver participat en la presa d'una decisió, i la majoria d'ells ha concebut els Consells com una reunió de gent que havia estat seleccionada per l'Ajuntament per donar la seva opinió, sense conceptualitzar la dimensió participativa dels Consells. Cal afegir també que la major part d'ells destaca que aquesta experiència els va servir, sobretot, per aprendre coses en relació amb el tema que tractaven els Consells.

En definitiva, sembla que aquest grup d'individus es caracteritza per no haver copsat la transcendència del fet de participar en la gestió dels interessos col·lectius a través d'uns Consells Ciutadans. D'aquí el fet que tendeixin a no

fer cap mena de vincle entre els Consells i la política. En aquest sentit, els únics que no fan cap vincle són individus de sensibilitat política molt baixa. Per tant, es pot suposar que si no capten la transcendència de l'experiència ni tampoc no entenen cap mena de vincle entre els Consells i la política o entre la seva tasca en els Consells i la tasca política, aquests individus difícilment podran modificar la seva percepció de la política o dels polítics a través de la seva experiència en els Consells. Els possibles impactes es reduiran, per tant, a aquells relacionats amb el tema debatut.

Efectivament, aquest és el grup on es produeix l'impacte menor en termes de socialització política. Només un dels entrevistats manifesta sentir-se més comprensiu amb la tasca política. Cap individu manifesta sentir-se més interessat per la política, ni tampoc pels temes municipals. En canvi, una tercera part afirma tenir més interès ara pel tema que van tractar els Consells i, com hem vist, la majoria destaca elements d'aprenentatge del tipus personal-reflexiu.

Per últim, subratllar que tots els individus d'aquest grup han contribuït molt feblement a la socialització dels Consells, de manera que només han transmès la seva experiència en els Consells al seu entorn més immediat (als habitants de la seva pròpia casa) i de forma molt superficial.

Tipus 2. Sensibilitat política baixa

Tal com hem explicat, els individus de sensibilitat política baixa mostren una percepció de la política molt elemental, i majoritàriament negativa, limitada a la dimensió del conflicte partidista i al fenomen de la corrupció, on els polítics defensen interessos propis al marge dels interessos o necessitats dels ciutadans.

Aquesta visió tan negativa de la política, i dels polítics, és un dels factors que expliquen que no facin en general cap vincle entre els Consells i la política. És a dir, rebutgen aquest vincle en la mesura que manifesten una impressió generalment positiva dels Consells en els quals van participar i que el vincle amb la política no faria sinó desvirtuar el valor que atribueixen als Consells. En contrast amb el grup de sensibilitat política molt baixa, tendeixen a acceptar que en el marc dels Consells s'hi va tractar un assumpte que tenia una dimensió comunitària. És a dir, accepten que en els Consells van opinar o participar en una decisió de caràcter col·lectiu tot i no reconèixer la dimensió política d'aquesta decisió. Per tant, aquesta concepció limitada de la política

els impedeix de fer aquest vincle, que es mostra com un dels factors crítics en l'impacte dels Consells en l'imaginari polític dels participants.

Tots els individus d'aquest grup rebutgen que a partir dels Consells s'hagi modificat la seva percepció de la tasca política, i neguen tenir més interès per la política. En canvi, és el grup que presenta un major impacte pel que fa a la sensibilització amb el tema que tractaven els Consells, i també el que manifesta en una proporció més alta sentir-se més interessat ara que abans pels temes municipals. Sembla clau en aquest sentit la capacitat que presenta aquest grup de fer la relació entre els Consells i els afers de la comunitat. També com un element de contrast rellevant respecte del grup anterior, la majoria d'aquests individus destaquen els aspectes socials-relacionals de la seva experiència en els Consells. Subratllen que han pogut opinar sobre un assumpte de rellevància comunitària en un espai plural, obert que tothom hi digués la seva, independentment del seu nivell sociocultural.

Probablement, és el grup on es manifesta un "bloqueig" més intens amb relació al concepte de la política, lligat al fet de presentar un grau baix de conceptualització i a tenir una visió negativa de la política. Tot i així, sembla clar que força impactes observats en aquests individus tenen una naturalesa política, com per exemple el fet de sentir-se més interessats pels temes municipals. És més, en tots els casos de sensibilitat política baixa observem un impacte de tipus polític.

L'impacte que ha rebut aquest grup sobre la seva socialització política es podria considerar feble pel que fa a la conceptualització de la política, en la mesura que no garanteix que es produeixi una major comprensió de la dimensió política de la vida col·lectiva. No obstant això, considerem que aquest impacte és molt important, atès que el fet de tenir un major interès pels temes municipals (els afectin personalment o no) és un pas necessari i fonamental en el procés de socialització política.

Pel que fa a la socialització dels Consells, els individus de sensibilitat política baixa han explicat al seu entorn el tema que es tractava en els Consells, però no han posat èmfasi en la raó de ser dels Consells en si mateixos.

Tipus 3. Sensibilitat política mitjana

El grup de sensibilitat política mitjana es caracteritza per una capacitat elevada de conceptualització de la política, en el sentit que és conscient de la dimensió col·lectiva que conté. En aquest sentit s'assembla al grup de sensi-

bilitat política alta, però amb una major presència de components negatius associats a la política: és el que hem anomenat “gestió d’interessos col·lectius amb visió negativa” (67%). Bàsicament, manifesten un fort contrast entre el que és la política per definició, que els importa, i el que observen en el dia a dia de la pràctica política, que els insatisfà. Aquesta insatisfacció, desengany en alguns casos, és adduïda per justificar el seu distanciament respecte la política.

De la mateixa manera que el grup de sensibilitat política baixa, els individus de sensibilitat mitjana creuen majoritàriament que la finalitat per la qual l’Ajuntament va organitzar els Consells era establir un mecanisme per a consultar o fer decidir els ciutadans sobre una problemàtica concreta. En canvi, comencem a trobar aquí individus que confereixen als Consells una major transcendència, la de fomentar la participació ciutadana en els afers municipals. També és el grup que més es preocupa per una suposada intencionalitat propagandística de l’Ajuntament, de manera que la seva valoració positiva de l’experiència dels Consells està en suspens mentre l’Ajuntament no demostrï que ha tingut en compte les decisions que s’hi van prendre.

Aquest grup presenta més capacitat que els anteriors per comprendre la lògica de funcionament dels Consells, i tendeix a fer més relació entre els Consells i la política. Gairebé la meitat dels casos fa aquest vincle, ja sigui amb la política municipal o amb la política en general.

En contrast amb el grup de sensibilitat baixa, hi ha alguns individus que reconeixen haver modificat cap a positiva la seva percepció de la tasca política, i fins i tot hi trobem un cas que diu estar més interessat per la política des de la seva experiència en els Consells. També hi trobem bastants casos que diuen sentir-se més interessats pels afers municipals a partir d’aquesta experiència.

Podem plantejar la hipòtesi que els individus de sensibilitat política mitjana són els més susceptibles de modificar la seva imatge de la política i dels polítics a partir d’aquest tipus d’experiència participativa. La seva capacitat de conceptualització de la política els permet copsar la transcendència política dels Consells, de manera que viuen aquesta experiència com una experiència innovadora de participació política. El principal impacte que es pot esperar en aquest grup és el de redescobrir la política com l’espai de gestió d’interessos i necessitats de la comunitat, alhora que hi pot haver una certa revalorització de la tasca política. En definitiva, a través dels Consells no aprenen massa coses que no sabessin anteriorment, sinó que moderen aquells components negatius que associen a la política del dia a dia.

Tipus 4. Sensibilitat política alta

Igual que el grup de sensibilitat política mitjana, tots els individus de sensibilitat política alta presenten una capacitat elevada de conceptualització de la política, malgrat la presència d'elements negatius associats a la política del dia a dia, que en qualsevol cas s'esmenten amb menys freqüència. Aquest és el grup a on hi trobem més individus que entenen que els Consells són, sobretot, un mecanisme de foment de la participació. Alhora, la meitat dels entrevistats creuen que els Consells són un mecanisme útil per prendre decisions, més enllà de la finalitat consultiva. Clarament, és el grup que li confereix major transcendència política als Consells Ciutadans, alhora que molt majoritàriament accepta el vincle entre els Consells i la política en general. La gran majoria dels casos destaca elements de tipus polític-consensual en la seva vivència personal dels Consells.

En definitiva, gairebé tots els casos de sensibilitat política alta han copsat la relació entre els Consells i la política i també el paral·lelisme entre la tasca que van realitzar en els Consells i la tasca dels polítics. Per això, aquest és el grup on es produeix més extensament una revalorització de la tasca política. L'interès per la política es manté alt (no canvia), i per tant tampoc es produeix significativament un interès major per la informació municipal, que ja era força elevada abans de la celebració dels Consells.

A banda de la revalorització de la tasca política, que reflecteix una moderació de la imatge crítica que sovint presenten de la figura dels polítics, el fet que siguin individus amb una sensibilitat política alta prèvia als Consells comporta que els Consells no modifiquin substancialment les seves actituds o comportaments polítics. Per això, en molts casos no podem parlar d'impacte en la seva socialització política. En canvi, s'observa un impacte important que no queda reflectit a la taula 3 de l'annex. L'experiència dels Consells genera en aquests individus l'expectativa d'una política més participativa, que permeti als ciutadans reprendre el protagonisme en la presa de decisions que els afecten. És el que anomenem el procés de “regeneració d'esperances vers la democràcia”.

La il·lusió que els ha generat el fet de participar en els Consells i la capacitat de copsar la transcendència participativa d'aquesta experiència es correspon amb el fet que hagin tendit a explicar al seu entorn no només el tema que es tractava en els Consells, sinó els Consells en si mateixos.

4. Conclusions

1) Els impactes que els Consells Ciutadans produeixen sobre la socialització política dels participants són sempre febles. No podem parlar, en cap cas, d'impactes que impregnin el fons de les actituds i l'imaginari polític dels participants. En aquest sentit, cal no oblidar que els Consells Ciutadans són una experiència molt concreta i aïllada dins el conjunt de vivències polítiques d'un ciutadà, amb la qual cosa s'incrementen les dificultats per què els Consells puguin arribar a transformar substancialment l'imaginari polític dels participants. Això no obstant i malgrat les seves limitacions, alguns dels impactes que es produeixen són fonamentals (com per exemple un major interès pels temes municipals i/o pel tema dels Consells o l'aprenentatge de la gestió de la pluralitat i diversitat socials). Fonamentals en la mesura que contribueixen a posar les bases per tal que es puguin produir transformacions més profundes en la socialització política dels participants.

2) En la mesura que no hi hagi una continuïtat en l'ús de mecanismes de participació, fàcilment es poden perdre els impactes que els Consells hagin pogut produir sobre els participants, ja que són impactes generalment superficials, que no han arribat a penetrar el fons de la socialització política, i per tant febles al pas del temps.

3) L'impacte no deixa de reduir-se a un nombre molt restringit de ciutadans (els 50 o 75 participants) i, com hem pogut comprovar, la socialització dels Consells és molt limitada. És a dir, es podria esperar que els participants fessin difusió dels Consells en el seu entorn (explicant el mecanisme i transmetent les seves vivències) generant, d'aquesta manera, un coneixement més ampli de l'experiència (efecte de taca d'oli). Tanmateix, hem pogut constatar que aquesta socialització, quan s'ha produït, ha quedat reduïda a l'entorn més immediat dels participants i limitada, molt sovint, a la discussió sobre el tema que s'hi tractava i no sobre els Consells com a mecanisme de participació ciutadana.

4) En la mesura que no s'apliquin les decisions que s'han pres en el si dels Consells o que no s'incideixi en la informació i la transparència del procés d'implementació posterior, no només es poden perdre els impactes positius que s'havien generat, sinó que es poden reforçar les percepcions negatives de la

política i dels polítics i alimentar encara més el distanciament entre la política i la ciutadania.

En aquest sentit, creiem caldria prendre en consideració tres aspectes:

- Mantenir el contacte amb els participants per informar-los de com es van implementant les decisions.
- Identificar un referent dins l'ajuntament a qui els participants es puguin dirigir per informar-se.
- Estendre aquesta informació a tota la població del municipi, no només als participants dels Consells.

5) La sensibilitat política prèvia dels participants condiona fortament la manera com experimenten els Consells Ciutadans, així com el grau i el tipus d'impacte sobre la seva socialització política. Els participants de sensibilitats polítiques baixa o molt baixa tendeixen a no viure la seva participació en els Consells com una experiència de participació política, i en aquest sentit, l'impacte dels Consells sobre el seu imaginari polític (percepció de la política i dels polítics, interès per la política, etc.) ha estat feble. Paradoxalment, és en els individus amb sensibilitats polítiques més altes on s'ha produït un impacte més significatiu en aquest sentit.

Precisament perquè l'impacte dels Consells es produeix de manera diferenciada entre els participants en funció del seu grau de sensibilitat política prèvia, pensem que és important fer esforços per compensar el fet que alguns participants disposen de menys elements per elaborar i conceptualitzar els Consells en totes les seves dimensions. És a dir, si una de condicions per tal que es produeixi un impacte sobre l'imaginari polític és que els participants facin el vincle entre els Consells i la política i, com hem vist, aquest vincle només es fa de manera espontània entre els participants de sensibilitats polítiques mitjana i alta, potser cal posar més èmfasi a acompanyar els participants en el procés de reflexió i conceptualització de les implicacions i objectius finals dels Consells. Les vies per fer aquest acompanyament són diverses, però pensem que una manera efectiva i pedagògica de fer-lo podria ser a través d'un joc final, en el qual s'evidenciessin els objectius de socialització política dels Consells i s'iniciés un procés de reflexió conjunta sobre aquests objectius.

6) Independentment que cada participant visqui els Consells d'una manera diferent en funció, entre altres coses, de la seva sensibilitat política prèvia, els

impactes que produeixen els Consells (siguin més o menys grans) són essencials per obrir el camí cap a la comprensió de la dimensió política de la vida col·lectiva. Comprensió que, en definitiva, possibilita que els individus esdevinguin “ciutadans” en el sentit ple del terme. És a dir, ciutadans conscients que formen part d’una comunitat que els reconeix certs drets i de la qual en són coresponsables.

Cal assenyalar en aquest sentit que els participants més joves i els de sensibilitats polítiques més baixes destaquen normalment que la seva experiència en els Consells els ha despertat un major interès pels temes que afecten el seu municipi. Aquest fet apunta el potencial educatiu i motivador que tenen els Consells Ciutadans, així com d’altres mecanismes de participació ciutadana.

7) A banda que es formuli el vincle entre els Consells i la política, la majoria de participants expressa la satisfacció que pel fet que s’hagi tingut en compte la seva opinió i hagin pogut contribuir a prendre una decisió en benefici del seu municipi o comunitat.

Cal destacar que entre els participants de sensibilitat política baixa i molt baixa aquest sentiment és especialment intens, de manera que, en la mesura que el participant es percep a si mateix com un membre rellevant per la comunitat, es construeix una identitat ciutadana.

8) Al marge dels impactes identificats en funció de la sensibilitat política prèvia dels participants, hi ha un impacte transversal que considerem molt important i que afecta i reconeixen tots els grups: els Consells permeten, d’una banda, experimentar la pluralitat generacional i sociocultural, i de l’altra, aprendre a gestionar-la, atès que aquesta pluralitat es tradueix, entre altres coses, en opinions molt diverses que cal consensuar.

Aquest impacte no pot passar per alt. Estem parlant del reconeixement, el respecte i la gestió de la pluralitat social, des del treball conjunt, la posada en comú, l’escolta mútua i el consens, elements que constitueixen l’essència de la democràcia. Aquest, més que un impacte resultant, és un impacte viscut, a tots els Consells i per tots els participants, la qual cosa li confereix un valor indiscutible. Pensem que potser sigui l’impacte més important i de naturalesa política més profunda.

Tot això ens fa pensar que els Consells són un mecanisme positiu per avançar en l’aprofundiment de la democràcia. Ara bé, el potencial del mecanisme pot quedar molt minimitzat si no s’emmarca en una nova manera de fer

política en tots i cadascun dels nivells. No podem entendre els Consells com una illa on durant uns dies juguem a fer democràcia. Cal que aquest “fer democràcia” sigui el marc que dóna sentit als Consells.

CAPÍTOL 3

**REPRESENTATIVITAT DELS PARTICIPANTS
EN ELS CONSELLS CIUTADANS**

Ismael Blanco

En aquest article es pretén fer una avaluació de la representativitat dels participants en els Consells Ciutadans. Tradicionalment, les fórmules de participació política no electoral han estat sotmeses a importants biaixos de representativitat, tendint a sobrerepresentar les opinions i els interessos dels ciutadans i dels agents socials amb més recursos per a participar. Els Consells Ciutadans són un mecanisme participatiu que pretén donar veu a una mostra de ciutadans prou diversa i plural, que es correspongui amb l'heterogeneïtat característica de la població. Les experiències de Consells Ciutadans que hi ha hagut a Catalunya demostren la capacitat d'aquesta metodologia participativa per assolir uns nivells elevats de representativitat sociodemogràfica. Però l'estudi realitzat per l'Equip d'Anàlisi Política de la UAB en la segona experiència de Consells Ciutadans a Montornès del Vallès apunta que els biaixos de representativitat més importants es poden produir amb relació al perfil sociopolític dels participants, més que no pas en termes sociodemogràfics.

1. El dilema democràtic de la participació desigual

La introducció de fórmules de democràcia participativa pretén representar un pas endavant en la democratització de les nostres societats. Avui, més o menys tothom exalta les virtuts de la participació, i valora críticament que la participació dels ciutadans es limiti a les conteses electorals. Alguns autors han parlat de la "democratització de la democràcia" (Held, 1987), tot destacant el valor afegit que pot comportar per a les democràcies representatives la introducció de fórmules complementàries que permetin als ciutadans incidir directament en els processos de decisió pública.

El progrés cap a una democràcia més participativa, però, presenta un seguit de riscos al costat de les potencialitats. Els interrogants i les crítiques que es verteixen contra les propostes de la participació directa són nombroses i molt variades, i moltes són de molt de pes (Subirats, 1998; Budge, 1996). Hom planteja que els ciutadans no estan prou interessats ni preparats per participar en la presa de decisions públiques. També s'adverteix del risc que els ciutadans impregnin els processos de decisió de visions curt-terministes, particularistes i esbiaixades de la societat, atesa una suposada incapacitat dels ciutadans per pensar en el bé comú. Molts pensen que la participació només pot complicar i fer més lents els processos de decisió, i subratllen una contradicció inherent entre la participació i l'eficiència (Subirats, 1997).

Bona part d'aquests arguments suggereixen una concepció elitista de la política i es basen en una gran desconfiança en les capacitats polítiques dels ciutadans. Igualment, en aquestes crítiques hi ha implícites solucions tecnocràtiques o paternalistes als dilemes que avui enfronten els sistemes democràtics. D'altres arguments, en canvi, presenten una naturalesa genuïnament democràtica. És el cas de la tesi segons la qual la participació directa és molt més desigual que no pas les eleccions. Segons aquesta perspectiva, les fórmules de participació directa són per norma general de caire elitista, i premien els interessos i les opinions d'aquells ciutadans o agents socials amb més recursos per a participar.

La literatura ha reflexionat a bastament sobre les exigències que posa la participació política sobre els ciutadans, i sobre les conseqüències que això té sobre la democràcia. La participació requereix un seguit de recursos, en termes de temps, habilitats comunicatives, habilitats cognitives o sentiment de competència personal que estan desigualment distribuïts entre la població. La participació té un cost, que no és igual per tothom, i per això algunes persones estan més disposades a participar que no pas altres (Rosenstone i Hansen, 1993). A mesura que una fórmula de participació política exigeix més dedicació, disminueix la participació i es fa més desigual, és a dir, menys representativa. En definitiva, s'addueix, les eleccions són la fórmula de participació més majoritària i amb més poder de representativitat de tots els sectors socials.

Aquesta crítica a la democràcia participativa té un fonament empíric innegable, i posa sobre la taula la perversitat en què podria incórrer una extensió poc meditada de les fórmules de participació directa dels ciutadans en el govern de les nostres comunitats. Algunes metodologies participatives, en canvi, pretenen corregir els biaixos representatius que afecten moltes formes de par-

ticipació no electoral. Cal entendre que la representativitat de la participació política no depèn necessàriament del fet que *tothom* participi, sinó que la gent que participi es pugui presentar com una mostra representativa del conjunt de la població. En aquesta lògica ubiquem la metodologia participativa dels Consells Ciutadans, i també altres instruments de participació com les enquestes deliberatives (DOPs) o els panels ciutadans (Fishkin, 1995; Harms i Dienel, 2000; Stewart, 2000; Font i Gomà 2000).

2. El procés de selecció i contacte amb els participants en els Consells Ciutadans. Metodologia i dificultats bàsiques

El mètode de selecció dels participants en els Consells Ciutadans presenta algunes particularitats que el distingeixen d'altres instruments de participació ciutadana, i que tenen com a objectiu primordial garantir la representativitat dels participants amb relació al conjunt de la població. En aquest punt, s'exploraran les característiques bàsiques del procés de selecció i contacte amb els participants d'uns Consells Ciutadans, i es reflexionarà sobre els obstacles que impedeixen garantir que la mostra de participants sigui estadísticament representativa de la població.

El tret distintiu bàsic de la selecció dels participants en uns Consells Ciutadans és que els ciutadans no s'autoseleccionen per a participar-hi, sinó que és el mateix equip organitzador dels Consells qui en fa la tria. El procés s'estructura de la mateixa manera que la confecció d'una mostra, per a la realització, per exemple, d'una enquesta d'opinió. Així doncs, es fa una tria de ciutadans, normalment en base al padró municipal, a partir de criteris estadístics que garanteixin la seva representativitat. En la majoria d'experiències que hi ha hagut a Catalunya i el País Basc, s'ha utilitzat el criteri de l'aleatorietat, essent els participants triats a l'atzar a partir del registre municipal. En els jurats ciutadans anglosaxons s'acostuma a utilitzar criteris de representació per quotes, normalment de tipus sociodemogràfic.¹ Malgrat que les quotes permeten construir artificialment una mostra de participants amb el mateix perfil que el de la població, encareixen el procés de selecció dels participants, i desperten la discussió sobre quins són els criteris de representació que cal establir.

¹ La segona experiència de Consells Ciutadans a Montornès del Vallès és l'única en l'Estat espanyol que ha introduït un criteri de representació per quotes, en aquest cas per grups d'edat. Per una comparació més acurada dels models de Consells Ciutadans segons els països, vegeu Stewart et al (1994) i Font (1998a).

Un cop s'ha confeccionat la mostra, l'equip organitzador ha de concentrar els seus esforços a convèncer els ciutadans que han estat triats per acceptar la invitació a participar-hi, atès que la participació en els Consells és un acte totalment voluntari. Si bé la iniciativa de participar-hi no és dels ciutadans, la decisió final correspon estrictament a les persones que han estat triades. Per això, bona part dels esforços de l'equip organitzador s'hauran de dedicar a persuadir i animar aquestes persones a acceptar la invitació. Al llarg d'aquest procés, l'equip organitzador oferirà un seguit de facilitats perquè aquestes persones puguin participar en els Consells. En la majoria de casos s'han ofert serveis com la gestió de permisos laborals, compensacions econòmiques o atenció a infants i persones grans que estiguin sota la cura de les persones seleccionades. En algunes experiències, fins i tot, s'ha remunerat la participació, entenent que la remuneració pot compensar els costos que suposa per qualsevol persona participar en uns Consells durant dos o tres dies a dedicació completa. En definitiva, la mateixa teoria de la participació política subratlla que, si bé la participació comporta uns costos per als ciutadans, la presència *d'incentius selectius*, siguin de tipus moral o material, els motiva finalment a participar-hi (Olson, 1991). El procés de selecció i de contacte amb els participants en els Consells Ciutadans posa un èmfasi especial en aquest tipus d'incentius, tot entenent que són la garantia que la participació sigui suficientment plural (Font, 1998a).

En resum, els mecanismes de participació que es basen en l'autoselecció dels participants aconseguixen, normalment, una participació esbiaixada. Així doncs, tendeixen a participar-hi aquells que disposen de més recursos per fer-ho, ja sigui per disponibilitat de temps o per un sentiment de competència personal, i també les persones més interessades amb el tema que es tracta, ja sigui perquè en tenen un interès genèric, o bé perquè són afectats directament per aquest tema (*stakeholders*). Entenent que l'autoselecció pot produir biaixos sociodemogràfics i sociopolítics intensos, el mètode de selecció dels participants en els Consells Ciutadans, basat en la selecció dirigida dels participants, la invitació personalitzada i l'oferta d'incentius, compensacions i serveis, pretén aconseguir una participació plural i diversa, en correspondència amb la diversitat de perfils, sensibilitats i opinions presents en la societat.²

² Un debat a part és si aquest tipus de representativitat resulta sempre el valor desitjable de la participació. Alguns autors han defensat un model de participació en forma d'una xarxa oberta als actors interessats i disposats a participar, tot sostenint que no ens ha de preocupar que no tots els ciutadans estiguin representats en totes les decisions públiques participades (vegeu, per exemple, Brugué i Gallego, 2000).

Val a dir, però, que aquesta metodologia no garanteix l'assoliment d'una participació estadísticament representativa. En primer lloc, la participació en uns Consells Ciutadans és massa reduïda com per pretendre que sigui representativa des d'un punt de vista estadístic (vegeu taula 1). Des d'aquesta perspectiva, cal moderar les ambicions, i conformar-se amb que els participants siguin diversos i plurals, que hi hagi tot tipus de gent, en termes d'edat, sexe, nivells educatius, procedència, sensibilitat política o ideologia, malgrat que aquesta pluralitat no mantingui exactament les mateixes proporcions que en el conjunt de la població.

Un obstacle tan o més important prové del fet que la participació sigui voluntària. Com que no es disposa de cap mecanisme legal que obligui les persones seleccionades a participar-hi, és d'esperar que una part de les persones que han estat triades rebutgin la invitació. L'evidència empírica és que la majoria de la gent que ha estat seleccionada es nega a participar-hi. Alguns estudis sobre experiències dutes a terme en altres països demostren que, per norma general, només un 30% de les persones seleccionades accedeix a la invitació, mentre que la resta rebutja fer-ho (Garbe, 1986). En el cas espanyol, les taxes de rebuig són oscil·lants, però en la majoria de les experiències que hi ha hagut fins ara el nombre de persones que rebutgen la participació és més gran que aquelles que accepten (*Taula 1*).

Els factors explicatius d'aquestes oscil·lacions són diversos i no tots poden ser controlats per part de l'equip organitzador. L'assoliment de majors o menors taxes de rebuig pot dependre, entre d'altres factors, de:

- a) *Les característiques sociopolítiques i/o culturals de la població.* Es podria apuntar la hipòtesi que un municipi petit, amb una forta cohesió social, i amb tradició participativa, té més probabilitats de presentar unes taxes de rebuig reduïdes. Podria ser el cas de moltes de les experiències que hi ha hagut en el País Basc. Per contra, en municipis grans, de caràcter marcadament urbà, amb formes de vida més individualitzades, i menys participatives, la pressió social per a la participació es veu fortament atenuada.
- b) *Les característiques del tema que tracten els Consells.* Un tema que pugui ser considerat d'importància per part de la població, pot actuar per ell mateix com un incentiu per la participació. Si el tema afecta un aspecte substancial de la vida municipal, és reconeguda col·lectivament la seva importància, és prou visible per tothom, i a més a més ha despertat prèviament una certa polèmica en el municipi, pot ser molt més estimulant participar en

Taula 1. Dades de participació en els Consells Ciutadans espanyols.

Lloc	Persones seleccionades	Nombre de participants	Taxa de rebuig ³
Astigarraga	158	50	2,2
Idiazábal	53	25	1,1
Guipúscoa	1696	303	4,5
Antzuola	100	65	0,5
Oñati	200	74	1,7
Rubí	265	77	2,4
Salvatierra	113	44	1,5
St. Quirze del Vallès	397	93	3,2
Corbera	555	72	6,7
Calafèll	500	81	5,2
Montornès I	450	52	9,9
Montornès II	402	56	6,4

Font: Font i Medina (2000).

uns Consells Ciutadans que no pas si el tema a decidir té un caràcter residual, afecta només algun col·lectiu molt determinat de la població, o no es considera que pugui despertar un debat prou ric i intens.

- c) *L'organització del procés de contacte amb els participants.* Les habilitats persuasives dels membres de l'equip i la forma de treballar poden ser factors decisius. També és molt important si es remunera o no la participació, i les facilitats que pugui oferir l'equip organitzador als ciutadans per solucionar els problemes personals (familiars, de salut o laborals) que els impedeixin participar-hi. Es pot aventurar, en aquest sentit, que una part important de l'explicació de les elevades taxes de rebuig en les dues experiències de Montornès és el fet que la participació no fos remunerada, en contrast, per exemple, amb l'experiència de Rubí. Finalment, tal com s'apunta en l'article de Giménez i altres, la publicitat que es doni a l'experiència pot ajudar a atenuar les actituds de recel o de desconfiança

³ La taxa de rebuig ens indica el nombre de persones de la mostra seleccionada que no va participar-hi per cadascuna que va acceptar fer-ho. Així doncs, en el cas d'Astigarraga, per cada persona que va participar en els Consells de la mostra seleccionada, 2,2 no van participar-hi. En realitat, aquesta taxa no aclareix quanta gent va rebutjar participar explícitament, perquè en la mostra seleccionada hi ha gent amb qui no s'ha pogut contactar per motius diversos (errors en les dades del padró, problemes de correspondència, etc.). Aquest fenomen és especialment important per Corbera, on de les 555 persones seleccionades, no es va poder contactar amb 146 persones (FJB, 1998).

dels seleccionats envers els Consells. En part, aquestes són qüestions que fan referència als recursos que es dediquen al procés de selecció i contacte amb els participants, i en part, depenen de la competència, la imaginació i la il·lusió de les persones que treballen en aquest procés (Font i Medina, 2000).

Sigui com sigui, la major part de les experiències de Consells Ciutadans a l'Estat espanyol no han aconseguit que el nombre de persones que acceptaven participar fos més gran que els que rebutjaven, i el percentatge de gent que rebutjava sempre ha estat molt elevat. Llavors, cal preguntar-se fins a quin punt els Consells Ciutadans aconsegueixen una participació més representativa o més plural que d'altres instruments de participació. Si no podem plantejar-nos la representativitat estadística d'un grup tan reduït de participants, i sabem que la majoria de la gent que hem seleccionat ha rebutjat la participació, quin és el grau real de representativitat que aconseguim a través d'aquesta metodologia?

3. Els rendiments representatius dels Consells Ciutadans catalans

La major part d'informes que s'han realitzat per les experiències de Consells Ciutadans a Catalunya han fet una comparació del perfil sociodemogràfic dels participants amb relació al conjunt de la població. Exposem a continuació un seguit de taules que comparen el perfil dels participants en alguns Consells Ciutadans catalans en termes d'edat, sexe i nivell d'estudis amb el de les respectives poblacions, elaborades a partir de les dades que recullen aquests estudis.⁴

Pel que fa al sexe, podem observar que el perfil dels participants s'ajusta força acuradament al de les respectives poblacions, si més no en la majoria dels casos que estem analitzant (*Taula 2*). Les formes tradicionals de participació política no electoral tendeixen a presentar biaixos intensos en aquesta variable, tendint a participar els homes molt més que no pas les dones. Els Consells

⁴ Les dades s'han extret d'EAP (1997), EAP (1998a), EAP (1998b), EAP (2000) i FJB (1998). En alguns informes, com els de Rubí o Calafell, s'han utilitzat també variables com l'origen o l'ocupació. En aquest apartat, ens centrarem en les variables sociodemogràfiques més bàsiques, que s'analitzen en tots els informes als quals farem referència. S'ha exclòs l'experiència de Sant Quirze, perquè no ens ofereix dades que ens permetin comparar acuradament el perfil dels participants amb els de la població. Finalment, cal mirar les dades dels padrons municipals només com una aproximació a les realitats sociodemogràfiques que descriuen, ateses les dificultats que suposa per als Ajuntaments tenir permanentment actualitzades aquestes dades.

Ciutadans catalans, en canvi, han aconseguit una participació força equilibrada pel que fa al sexe, i fins i tot, en alguns casos, s'ha produït un lleuger biaix a favor de les dones (Montornès II, Calafell i Corbera). Destaca però l'experiència de Montornès I, on els homes van participar-hi de forma desproporcionadament alta, reproduint-se així els biaixos habituals que es donen en altres formes de participació política (EAP, 2000).

Taula 2. Comparació del perfil de sexe dels participants i de la població. Percentatges en vertical.

Sexe/Lloc	Rubí		Montornès I		Montornès II		Calafell		Corbera de LL.	
	Participants	Població	Participants	Població	Participants	Població	Participants	Població	Participants	Població
Home	52,6	49,8	64	51	48,2	51	48,1	50,7	48,6	50,1
Dona	47,4	50,1	36	49	51,8	49	51,9	49,3	51,4	49,9

Pel que fa a l'edat dels participants, a la taula 3 exposem les dades de les dues experiències de Montornès del Vallès.⁵ En els primers Consells que es van celebrar en aquest municipi, els biaixos en termes d'edat van ser intensos, quedant clarament sobrerrepresentats els joves de 16 a 25 anys, en detriment de la població major de 40 anys. Precisament, la preocupació que va mostrar l'Ajuntament perquè no es reproduís aquest biaix en la segona experiència, va fer replantejar a l'equip organitzador la tècnica de selecció dels participants, introduint una quota de representació per edats que va resultar força eficaç. Així doncs, el nivell de representativitat de la segona experiència és molt elevat pel que fa a l'edat dels participants. En la resta d'experiències (Rubí, Calafell i Corbera) s'ha repetit un biaix que sobrerepresenta els més joves, una altra vegada en detriment dels més grans. Molt especialment, la tercera edat ha quedat subrepresentada en totes les experiències. Les explicacions d'aquests biaixos semblen apuntar a la teoria dels costos de la participació. Així doncs, pels més joves, en edat d'estudiar i sense compromisos familiars forts, la participació pot resultar menys costosa que per als adults. Els problemes de salut afecten amb més freqüència i gravetat la tercera edat. Inversament, la remuneració de la participació pot ser força més estimulante per als més joves que per

⁵ Per raons d'exposició gràfica, hem exclòs del quadre les altres experiències. Els informes de Rubí, Calafell i Corbera de Llobregat han realitzat agrupacions per edat diferents en cada cas.

a la població adulta, o bé el simple fet d'experimentar una vivència novedosa.⁶ Finalment, la infrarepresentació de la població de tercera edat pot tenir una certa relació amb la disposició d'uns nivells de formació inferiors que els joves, un fet que pot afectar negativament el sentiment de competència personal per a la participació.

Taula 3. Comparació dels perfils d'edat dels participants i de la població. Montornès del Vallès. Percentatges en vertical.

Edat	Participants Montornès I	Participants Montornès II	Població
16 a 25	34	19,6	19
26 a 40	30	30,4	33
Més de 40	36	50	48

Precisament, els biaixos representatius més intensos s'han produït amb relació al nivell d'estudis dels participants (taula 4). Així doncs, el sector que més clarament ha quedat subrepresentat en totes les experiències ha estat el de la població sense estudis. Si bé les dades dels padrons municipals de Rubí i de Montornès ens diuen que aproximadament el 30% de la població no ha finalitzat els estudis primaris, aquest sector de població no arriba en cap cas al 10% dels participants. En el cas de Calafell, que presenta un sector de població sense estudis molt més reduït, el biaix es produeix amb intensitat en el nivell primari. En l'altre extrem, els nivells d'estudis superiors estan força sobrerrepresentats en totes les experiències, essent els Consells de Rubí els qui aconseguixen uns resultats més equilibrats en aquest aspecte. En els nivells secundaris els biaixos són menys intensos, però aquests sectors també tendeixen a estar sobrerrepresentats amb relació al pes que els hi correspon a la població.

Com a conclusió, podríem afirmar que els nivells de representativitat sociodemogràfica dels Consells Ciutadans a Catalunya han estat força elevats, malgrat les dificultats abans esmentades per aconseguir una mostra de participants estadísticament representativa. Alguns dels biaixos que es produeixen

⁶ Les dues experiències de Montornès del Vallès resulten paradigmàtiques en aquest sentit. A banda dels biaixos detectats en la primera experiència, i si bé en la segona experiència es va assolir un nivell de representativitat molt elevat en termes d'edat, les taxes de rebuig van ser especialment elevades per la població adulta, sobretot de 26 a 40 anys, que era la que adduïa en major mesura compromisos familiars (cura de nens) o laborals irrenunciables.

Taula 4. Comparació dels nivells d'estudis dels participants i de la població. Percentatges en vertical.

	Rubí		Montornès I		Montornès II		Calafell ⁷	
	Participants	Població	Participants	Població	Participants	Població	Participants	Població
Sense estudis	7,7	28,1	4	28	7,1	28	8,6	10,6
Primaris	57,7	48,8	38	36	41,1	36	32	61,9
Secundaris	29,5	18,4	42	33	35,7	33	40,7	20,6
Superiors	5,1	4,7	16	3	16,1	3	16,04	6,84

s'expliquen per unes pautes de comportament polític generals en la població de les quals els Consells Ciutadans no se'n poden escapar, tenint en compte que, en última instància, l'acte de participar en els Consells és totalment voluntari. El biaix paradigmàtic en aquest sentit es produeix en la variable del nivell d'estudis, on igual que passa amb altres formes de participació política, la població amb un nivell d'estudis més elevat és qui més tendeix a participar-hi, mentre que la gent sense estudis s'autoexclou en molta major mesura. En aquest sentit, el sentiment de competència personal segueix sent un factor clau a l'hora de rebutjar o acceptar la invitació a la participació. En canvi, es pot especular que el nivell de participació dels nivells d'estudis secundaris i primaris és més elevat en aquesta que no pas en d'altres formes de participació. D'altra banda, tal com s'ha dit més amunt, els Consells Ciutadans aconseguixen una participació molt més equilibrada en termes de sexe que d'altres formes de participació convencionals. Fins i tot, a la llum de les dades que ofereixen altres experiències, s'ha observat que un biaix habitual en els Consells Ciutadans és la sobrerrepresentació de les mestresses de casa (Font, 1998b). Finalment, malgrat la persistència de certs biaixos pel que fa a l'edat, també en aquest aspecte la representativitat dels Consells és comparativament elevada. És més, podríem entendre la sobrerrepresentació dels més joves en la majoria de les experiències com una dada positiva, més que no pas preocupant, sobretot si tenim en compte el creixent distanciament dels joves respecte a les estructures polítiques convencionals (EAP, 1998a).

⁷ Per l'experiència de Calafell, no es disposa de les dades corresponents al nivell d'estudis de la població. L'informe de Corbera (FJB, 1998) no recull cap mena de dada sobre el nivell d'estudis dels participants.

En definitiva, tot i que els Consells Ciutadans no estan exempts d'alguns biaixos representatius, que a més tendeixen a reproduir-se en les diverses experiències, el mètode de selecció i de contacte amb els participants ha permès assolir uns nivells de representativitat sociodemogràfica molt elevats, en termes absoluts, i sobretot, en termes comparatius amb d'altres mecanismes que es basen en l'autoselecció dels participants. El fet de triar a les persones aleatòriament, d'invitar-les personalment a participar, i d'oferir-los-hi un seguit de facilitats i d'incentius materials per la participació, permet que tipus de persones que normalment no participen, acceptin de fer-ho una ocasió com aquesta.

La presència més o menys intensa dels biaixos que hem observat dependrà, en bona mesura, de les taxes de rebuig a la participació. Així doncs, una experiència com la de Montornès I ha presentat biaixos relativament importants, en termes de sexe, edat i nivell d'estudis dels participants, en paral·lel a la taxa de rebuig més elevada de totes les experiències que hi ha hagut a l'Estat espanyol. És cert, però, que la taxa de rebuig en la segona experiència de Montornès va seguir sent força elevada, mentre que els biaixos representatius van disminuir molt accentuadament (EAP, 2000). En part, la millora de la representativitat d'aquesta segona experiència es deu a la reducció de la taxa de rebuig, però aquesta segueix sent força elevada si la comparem amb les altres experiències (*Taula 1*). La hipòtesi que proposem a la vista del cas de Montornès del Vallès és que, si bé els rendiments representatius dels Consells Ciutadans són força elevats en termes sociodemogràfics, els biaixos en termes sociopolítics poden ser bastant més intensos, sobretot si les taxes de rebuig són elevades.

4. Representativitat sociopolítica dels participants: el cas de Montornès II

La preocupació de l'Equip d'Anàlisi Política (EAP) de la UAB per aprofundir en la qüestió de la representativitat dels participants en els Consells Ciutadans, va fer-nos plantejar la necessitat d'introduir noves variables que ens permetessin comparar més acuradament el perfil dels participants respecte els de la població. A Montornès II, es va optar per utilitzar noves variables que ens informessin del perfil sociopolític dels participants, i que ens permetessin comparar-los amb el d'aquelles persones que, tot i haver estat seleccionades, finalment rebutjarien participar-hi. En definitiva, ens plantejàvem la hipòtesi que, més enllà de les característiques sociodemogràfiques, i de la seva comparació amb les del conjunt de la població, els factors diferenciadors dels partici-

pants respecte dels qui rebutjaven la participació farien referència sobretot a les seves actituds polítiques.⁸ Més concretament, prevèiem que:

- i. *Els participants es caracteritzarien per tenir un major interès per la política, en termes generals, que no pas els qui rebutjaven la participació.* Un cert grau de sensibilitat política, d'interès i d'implicació en els temes col·lectius, podria afavorir la predisposició de les persones seleccionades a acceptar la invitació a participar-hi. Per contra, les persones més distants i receloses de la política, que tendeixen a privatitzar més accentuadament les seves vides, també es mostrarien més desconfiades davant de la invitació a participar en els Consells, i probablement, tendirien a rebutjar en major mesura la participació.
- ii. *Els participants mostrarien nivells d'interès i d'implicació en els afers municipals més elevats que els qui rebutjaven participar-hi.* No necessàriament, els qui manifesten tenir interès pels temes que afecten el seu municipi són persones que segueixen amb atenció els afers polítics generals. En definitiva, els temes municipals són percebuts com a molt més propers a la vida quotidiana de la gent, i en conseqüència, poden despertar un interès elevat entre persones que, en canvi, deslliguen aquests afers de la seva dimensió política. Les persones més sensibilitzades amb els temes del municipi tindrien més predisposició a participar en la decisió d'un tema com el que es tractava en els Consells.⁹
- iii. *Els participants es caracteritzarien per tenir un interès especialment intens en el tema que tractaven els Consells.* Ja fos perquè se sentien afectats directament o indirecta pel tema, o bé perquè, en termes generals, els interessaven els temes que afecten el seu municipi, era previsible que els participants tinguessin un interès força elevat pel tema dels Consells, un element que actuava com un incentiu per acceptar la invitació a participar-hi.
- iv. *Els participants mostrarien actituds més positives cap a l'equip de govern que no pas els que rebutjaven participar-hi.* En les dues experiències que hi ha

⁸ Cal fer esment de la metodologia que vam seguir per fer aquest estudi. Es van elaborar dos qüestionaris diferents, l'un pels participants i l'altre pels qui rebutjaven fer-ho. El segon és més curt que el primer, i per tant conté menys informació. Bàsicament, ens plantejàvem que la major part de la gent que rebutjaria participar-hi ho faria en la mateixa trucada telefònica, i per tant, el qüestionari no podia ser tan llarg com el dels participants, als quals els podiem fer respondre al qüestionari el mateix dia que teníem l'entrevista amb ells, o bé quan venien a l'oficina a signar el compromís de participació. Per això, algunes de les variables només són hàbils pel grup dels participants, i no les podem comparar amb els que rebutjaven fer-ho.

⁹ En el cas de la segona experiència de Consells Ciutadans de Montornès del Vallès, aquests havien de servir per decidir el model d'urbanització d'un parc que es contruïria sobre un torrent (el Torrent de Vinyes Velles). Els participants havien de triar un entre tres projectes que havien estat preseleccionats per l'Ajuntament.

hagut a Montornès del Vallès, la celebració dels Consells Ciutadans ha estat una iniciativa de l'equip de govern, que ha comptat amb la indiferència o fins i tot l'oposició de la resta de forces polítiques. Aquest fet podia alimentar el que podia ser una tendència natural dels no electors dels partits del govern a rebutjar la participació en major mesura que els que s'hi mostraven afins.

En les taules que mostrem a continuació oferim alguns dels resultats dels qüestionaris, que ens permeten contrastar la major part d'aquestes hipòtesis. La taula 5 fa una comparació de les actituds envers la política dels dos grups que analitzem, participants i no participants, entenent com a no participants les persones seleccionades que han rebutjat expressament la participació.¹⁰ La taula 6 aprofundeix una mica més en el perfil dels participants, reflectint el seu nivell d'interès per la política.¹¹

Taula 5. Actituds envers la política: comparació entre participants i no participants.

1. Actituds	No participants (% afirmatiu)	Participants (% afirmatiu)
Entusiasme	1,4	4,9
Interès	37,4	57,4
Indiferència	23	9,8
Avorriment	10,1	6,6
Desconfiança	39,6	23
Irritació	4,3	13,1

L'actitud d'*interès* per la política entre els participants és la que pren el valor màxim, per molta diferència amb relació a la resta d'actituds (*Taula 5*).

¹⁰ No totes les persones seleccionades que no van participar-hi van rebutjar fer-ho, perquè amb moltes d'elles (25%) no s'hi va poder contactar. Altres no van respondre al qüestionari perquè s'hi van negar (molt poques), i sobretot, perquè deixaven el missatge indirectament, a través dels seus familiars o en el contestador automàtic de l'equip organitzador. En total tenim una mostra de 139 persones no participants (de les 349 que no van participar-hi), i de 61 persones participants, que van respondre el corresponent qüestionari.

¹¹ Així doncs, la taula 5 reflecteix les actituds que els entrevistats consideren que millor descriuen la seva relació amb la política. Els percentatges mostren els entrevistats que han assenyalat aquesta actitud, i la resta de cada categoria fins al 100% representaria els que no l'han assenyalat. Els entrevistats podien assenyalar dues d'aquestes respostes. La taula 6 reflecteix el grau d'interès per la política dels participants, que responien a la pregunta "a vostè la política l'interessa molt, bastant, poc o res?".

Taula 6. Interès polític dels participants. Percentatges en vertical.

Interès	%
Res	6,6
Poc	39,3
Bastant	41,0
Molt	11,5
Ns/nc	1,6

També hi ha un major percentatge de participants que expressen una actitud d'*entusiasme* per la política, i aparentment de forma paradoxal, el percentatge dels qui manifesten *irritació* per la política és més elevat entre els participants que en els no participants. Una interpretació personal d'aquest fenomen és que, precisament perquè la sensibilitat política dels participants és més elevada, les actituds que tenen envers la política també són més intenses, tal com ho demostra el baix percentatge de persones que manifesten *indiferència*. Entre els no participants, en canvi, les actituds de *desconfiança*, *avorriment* i *indiferència* són força més elevades, mostrant un major distanciament respecte a la política que els participants. En definitiva, aquesta actitud de distanciament podria explicar que els no participants fossin menys propicis a acceptar la invitació a participar en els Consells. La taula 6 confirma que la majoria de les persones que hi van participar tenien un interès alt per la política, malgrat que també un percentatge força elevat (45,9) deien que la política, en termes generals, els interessa poc o gens.¹² És a dir, a partir d'aquestes dades podríem concloure que, si bé els participants mostren un major grau de politització que els no participants, les sensibilitats polítiques més baixes també tenen cabuda en un mecanisme participatiu com els Consells Ciutadans.

La sensibilitat dels participants pels afers municipals és força més elevada que la de les persones que van rebutjar la participació, tal com ho demostren

¹² El percentatge dels qui manifestaven tenir força o molt interès per la política al final de la celebració dels Consells encara és més elevat (76,8%). Aquest increment pot demostrar una actitud de motivació política puntual lligada a la participació recent en els Consells, però també podria apuntar als potencials efectes educatius d'una experiència d'aquest tipus. De fet, en el mateix qüestionari que es va passar a la fi dels Consells un 90,1% dels participants manifestaven que els Consells Ciutadans els havien fomentat un major interès pels problemes públics (EAP, 2000. Annex). Per una discussió més a fons dels efectes educadors dels Consells Ciutadans vegeu el capítol d'aquest llibre de Giménez i altres.

Taula 7. Interès per la política municipal: comparació dels participants i dels no participants. Percentatges en vertical.

Interès	No participants	Participants
Res	21,6	0
Poc	38,8	24,6
Bastant	29,5	44,3
Molt	10,1	31,1

Taula 8. Freqüència de lectura de diaris dels participants. Percentatges en vertical.

Freqüència	Diaris d'informació general	Butlletí municipal
Gairebé mai	36,1	16,4
Poc	16,1	24,6
Gairebé sempre	19,7	39,3
Sempre	8,2	19,7

l'interès que manifesten per la política municipal (*Taula 7*) i l'elevada freqüència de lectura del butlletí municipal (*Taula 8*). S'observarà, en canvi, que la lectura de diaris d'informació general es baixa, corresponent-se aproximadament amb els baixos nivells de lectura de diaris que caracteritza la societat espanyola.

En correspondència amb l'elevat interès que mostren els participants pels temes municipals, la taula 9 demostra que els participants es caracteritzen per tenir un interès molt majoritàriament elevat pel tema que tractaven els Consells. Així doncs, pràcticament un 92% dels entrevistats van expressar que la urbanització del torrent de Vinyes Velles era un tema que els interessava bastant o molt. A la fi dels Consells Ciutadans, el 86% dels participants considerava que el tema que havien debatut era, com a mínim, important, el 20% el considerava una de les màximes prioritats de la ciutat i la gran majoria el considerava un dels temes importants per a Montornès (EAP, 2000). També en aquest sentit es confirma una de les nostres hipòtesis, que un major grau d'interès pel tema que tractaven els Consells podia afavorir la predisposició de les persones seleccionades a acceptar la participació.

Taula 9. Interès pel tema dels Consells Ciutadans entre els participants. Percentatges en vertical.

Interès	%
Res	0
Poc	8,2
Bastant	54,1
Molt	37,7

Taula 10. Valoració de l'equip de govern municipal: comparació entre participants i no participants. Percentatges en vertical.

Valoracions	No participants	Participants
1-2	8,7	3,8
3-4	7,2	13,2
5-6	50,8	39,7
7-8	29,4	35,9
9-10	4	6,6
Mitjana	5,67	6,09
Desv. Típica	1,89	1,91

Per últim, la taula 10 ens ofereix una perspectiva comparada de les valoracions de l'equip de govern municipal que fan els participants respecte a les dels no participants. En aquest cas, la nostra hipòtesi, segons la qual els participants es mostraran més afins a l'equip de govern municipal que no pas els qui rebutgen participar-hi, no queda prou contrastada amb aquestes dades. Així doncs, si bé la valoració mitjana dels participants del govern municipal és lleugerament més elevada que la dels no participants, els resultats tendeixen a concentrar-se en ambdós grups en les valoracions mitjanes. És cert, però, que entre els participants hi ha una major concentració de casos en les valoracions més elevades que no pas entre els no participants.

En resum, els resultats de l'estudi que l'EAP va realitzar a Montornès II permet concloure que el nivell de politització de les persones que van acceptar participar en els Consells és força més elevat que les persones que van rebutjar. Les persones que van participar en els Consells tenien més interès pels temes polítics, i molt especialment pels afers municipals. Es caracteritzaven, també, per un alt grau d'interès pel tema que tractaven els Consells Ciutadans, un nivell d'interès que es pot correlacionar amb la seva sensibilitat general pels

temes que afecten el municipi, més que no pas per ser persones afectades per aquest tema. Les sensibilitats polítiques baixes, però, també tenen cabuda en un mecanisme de participació com els Consells Ciutadans. Per contra, les persones que van rebutjar participar-hi es mostraven més distants amb la política, tenien menys interès pels temes municipals i tenien una percepció lleugerament més negativa de l'equip de govern municipal.

D'una banda, aquest fenomen demostra que darrere dels impediments esgrimits per la no-participació, hi pot haver amagades actituds de desinterès o de desconfiança política, factors probablement més determinants que les raons que reconeixen les mateixes persones que rebutgen participar-hi, majoritàriament de tipus laboral o familiar. En la mateixa línia, aquest fet confirma, ni que sigui de forma provisional, que les persones amb una sensibilitat política més elevada tenen major predisposició que la resta per acceptar la invitació a participar-hi. Els participants haurien trobat incentius polítics o morals propis que els permeten superar les dificultats que poden tenir per participar-hi. Si bé aquest fenomen pot no resultar gens sorprenent, cal tenir-lo en compte quan avaluem el grau de representativitat dels participants en uns Consells Ciutadans. Així doncs, si bé els biaixos que es produeixen en termes sociodemogràfics no són massa elevats, els biaixos que s'han detectat en termes sociopolítics per a l'experiència de Montornès II són relativament intensos. Tal com s'ha apuntat anteriorment per als biaixos sociodemogràfics, és de preveure que les diferències entre els participants i els no participants en termes sociopolítics siguin més intenses com més elevades siguin les taxes de rebuig.

5. Conclusions

En aquest article s'ha exposat el risc que la introducció de fórmules de participació directa en el govern de les nostres comunitats pugui perjudicar la capacitat dels ciutadans amb menys recursos per influir en la presa de decisions públiques. El mètode de selecció dels participants en els Consells Ciutadans pretén garantir la representativitat social dels participants amb relació a la població, permetent la participació de persones que habitualment s'autoexclourien dels processos participatius. Si bé el caràcter voluntari de la participació i el nombre reduït de participants impedeixen la pretensió d'una mostra estadísticament representativa, el fet de convidar personalment els ciutadans a participar-hi, i d'oferir-los-hi un seguit de facilitats, compensacions i

incentius econòmics per participar-hi permet assolir uns nivells de representativitat més elevats que d'altres formes de participació que es basen en l'autoselecció.

Les experiències que hi ha hagut a Catalunya demostren la capacitat d'aquesta metodologia participativa per assolir uns nivells de representativitat sociodemogràfica força elevats, malgrat la reproducció de certs biaixos, sobretot amb relació a l'edat i al nivell d'estudis dels participants. En aquest sentit, la voluntarietat de la participació comporta que certs biaixos habituals en qualsevol forma de participació política es reproduueixin, tot i que en menys intensitat, en els Consells Ciutadans.

L'experiència de Montornès II apunta que els biaixos més intensos es poden produir per raons sociopolítiques, més que no pas per les característiques sociodemogràfiques dels participants. Així doncs, més enllà dels impediments de tipus laboral o familiar que addueixen les persones que rebutgen participar-hi, el desinterès pel tema que tractaran els Consells, pels afers municipals, o pels temes col·lectius en general poden ser factors clau a l'hora de rebutjar la invitació. Tots aquests biaixos seran més intensos com més elevades siguin les taxes de rebuig, amb la qual cosa l'objectiu bàsic del procés de selecció i de contacte amb els participants hauria de ser minimitzar aquestes taxes. Les característiques socioculturals de la població, però sobretot la percepció de la importància del tema que tracten els Consells per part dels ciutadans i la organització del procés (molt especialment, la remuneració o no de la participació) poden afavorir aquest objectiu.

Per acabar, a favor dels Consells Ciutadans es pot dir que, tot i la presència de certs biaixos representatius, aquest mecanisme ha aconseguit en molta major mesura que d'altres instruments de participació uns nivells de representativitat elevats, permetent que persones que normalment no hi participen, acceptin fer-ho de forma puntual en una experiència com aquesta. Ho demostra, per exemple, la presència habitual en els Consells de persones sense estudis, en alguns casos gairebé analfabeta, i també de persones que manifesten un elevat desinterès pels temes polítics. La sobrerrepresentació que es dona en alguns casos dels més joves corroboren aquesta realitat. D'altra banda, cal preguntar-se fins a quin punt tots aquests biaixos que hem detectat, siguin de tipus sociodemogràfic o sociopolítics, són tolerables des d'un punt de vista democràtic. Cal pensar que la presència de certs biaixos en la participació electoral, que poden ser fins i tot més intensos que uns Consells Ciutadans, no invaliden de ple la legitimitat de les eleccions com a forma de participació

política. Tot i que, tal com ho demostra l'experiència de Montornès II, s'ha d'aprofundir en l'estudi comparatiu dels participants respecte a les seves poblacions, i en les raons que desmotiven les persones seleccionades a participar-hi, la diversitat dels participants en els Consells Ciutadans segueix sent una de les seves principals fonts de legitimitat democràtica.

BIBLIOGRAFIA

- Brugué, Q.; Gallego, R. (2000): “¿Una Administración Pública democrática?”, a Font, J. (coord.): *Ciudadanos y decisiones públicas*. Barcelona: Ariel.
- Budge, I. (1996): *The New Challenge of Direct Democracy*, Oxford: Polity Press.
- EAP (1998a): *Informe dels Consells Ciutadans de Calafell*. Ajuntament de Calafell.
- EAP (1998b): *Informe dels Consells Ciutadans de Montornès del Vallès I*. Ajuntament de Montornès del Vallès.
- EAP (2000): *Informe dels Consells Ciutadans de Montornès del Vallès II*. Ajuntament de Montornès del Vallès.
- EAP (1997): *Informe dels Consells Ciutadans de Rubí*. Ajuntament de Rubí.
- Fishkin (1995): *Democracia y deliberación*. Barcelona: Ariel.
- FJB (1998): *Informe dels Consells Ciutadans de Corbera de Llobregat*. Ajuntament de Corbera de Llobregat.
- Font, J. (1998a): “Els Consells Ciutadans: concepte i experiències comparades”, *Revista Àmbits*, núm. 3.
- Font, N. (1998b): *Democràcia i participació ciutadana*. Barcelona: Fundació Jaume Bofill. Editorial Mediterrània.
- Font, J.; Gomà, R. (2000): “La democràcia local: un mapa de experiències participatives”, a Font, J. *op.cit.*
- Font, J.; Medina, L. (2000): “Consejos Ciudadanos en España: ¿un despilfarro europeo?”, a Font, J. *op.cit.*
- Garbe, D. (1986): “Planning Cells and Citizen Report: a Report on German Experiments with New Participation Instruments”, *European Journal of Political Research*, núm. 14: 221-236.
- Harms, H.; Dienel, P. (2000): *Repensar la democràcia. Los Núcleos de Intervención Participativa*. Barcelona: Patronat Flor de Maig. Ediciones del Serbal.

- Held, D.; Pollit Ch. (eds.) (1986): *New forms of democracy*. London: Sage The Open University.
- Olson (1991): “La lógica de la acción colectiva”, a VVAA: *Diez textos básicos de Ciencia Política*, Barcelona: Ariel.
- Rosenstone, S.; Hansen, J. (1993): *Mobilization, participation and democracy in America*, New York: Macmillan.
- Stewart (2000): “De la innovación democrática a la democracia deliberativa”, a Font, J. *op.cit*
- Stewart, J.; Coote, A. (1994): “*Citizens Juries*”. London: Institute for Public Policy Research..
- Subirats, J. (1997): “Democràcia: Participació i Eficiència”, Revista *CIFA*, núm. 6.
- Subirats, J. (1998): “Nous mecanismes participatius i democràcia: promeses i amenaces”, Revista *Àmbits*, núm. 3.

CAPÍTOL 4

**LÍMITS I FEBLESES DELS NUCLIS
D'INTERVENCIÓ PARTICIPATIVA**

Jordi Matas

1. Introducció

Sembla evident que en les societats democràtiques actuals calen nous mecanismes que activin la participació ciutadana i que en millorin la qualitat. Els ciutadans, sense trencar la lògica de la democràcia representativa, haurien d'anar més enllà de l'elecció periòdica dels seus representants i haurien de poder ser informats i escoltats en algunes decisions. Així, utilitzar mecanismes com ara les enquestes, la participació dels ciutadans o de les organitzacions d'interessos en comissions i plens, els punts de recollida de peticions ciutadanes, els programes estratègics, els referèndums, la iniciativa popular legislativa i també els consells ciutadans o nuclis d'intervenció participativa (NIP), podria ajudar a millorar qualitativament la nostra democràcia.

Donat l'objecte d'aquest llibre, la meua reflexió girarà a l'entorn de l'últim mecanisme esmentat, els Consells Ciutadans o NIP. Per començar, cal preguntar-se si els NIP poden realment satisfer la voluntat democràtica d'una major participació ciutadana i si, a més, es tracta d'una via de participació qualitativament acceptable. O dit en altres paraules, cal veure quins són els límits dels NIP i quins són els perills que cal evitar perquè s'ajustin a la necessitat democràtica d'intervenció social en les decisions públiques.

Una discussió prèvia, que ja ha estat exposada per alguns autors i que no val la pena desenvolupar aquí, és si realment cal potenciar la democràcia directa o la democràcia deliberativa en una societat en la qual les decisions polítiques cada cop són més complexes i requereixen una dosi més elevada d'especialització. Interrogants com: ¿és més democràtic que les decisions les prenguin un grup de ciutadans escollits aleatòriament que no pas els polítics que ens representen prèviament assessorats pels tècnics que els envolten?, ¿una major

participació ciutadana implica necessàriament millorar la gestió pública?, ¿tots els ciutadans estan capacitats per prendre decisions que afecten la comunitat?, no són fàcils de respondre.

En tot cas, tant si es tracta de decisions complexes com si es tracta de decisions senzilles, sempre és bo, en democràcia, escoltar aquells que, directament o indirectament, estaran afectats per la decisió. I és precisament això, entre d'altres qüestions, el que pretenen els NIP: saber l'opinió de persones suposadament informades i interessades a resoldre un problema que pot afectar tota una població o una part d'ella. Però tot i que les recomanacions que surten dels NIP formalment no són vinculants, el cert és que, a diferència d'altres mètodes de participació ciutadana, si després no es porten a terme s'entra en una contradicció difícil d'explicar i que pot provocar algun conflicte social: us consultem perquè volem que sigui una decisió vostra, però no us fem cas perquè no ens sembla bé el que heu decidit. És per això que, o bé cal limitar els NIP a un determinat tipus de decisions i, a més, ser conscients dels seus possibles inconvenients, o bé cal deixar ben clar als ciutadans que els NIP són simplement òrgans consultius per poder tenir més elements de reflexió. Per tant, malgrat que convertir els ciutadans espectadors en ciutadans actius pot ajudar a millorar la qualitat democràtica del nostre sistema polític i a incrementar la legitimitat de les decisions, cal preveure també que si, a més, es converteixen en codecisors, aquest horitzó, aquest bon exercici de democràcia pot quedar desvirtuat o, fins i tot, negat si no es tenen en compte alguns elements que veurem a continuació.

2. La informació

La major dosi d'informació que reben els membres dels NIP és allò que més els distingeixen d'altres formes de participació ciutadana. Així, si es preveu que un determinat col·lectiu de ciutadans participi en el procés que s'enceta per prendre una determinada decisió, s'ha de preveure també que se'ls informi perspícuament sobre tots els factors que directament o indirectament han d'influir en la decisió. Per tant, en primer lloc val la pena posar el punt de mira de l'anàlisi en aquesta informació.

Els responsables dels NIP han d'aconseguir que els participants en pocs dies tinguin tots aquells elements que calgui per poder prendre una decisió responsable. Això implica que durant aquests dies s'han d'escoltar els criteris

de tècnics municipals, de representants d'associacions, d'especialistes i de particulars afectats; s'ha d'iniciar un procés de discussió i debat amb tots ells; s'ha de donar resposta a la sol·licitud d'informació per part del membres del NIP; s'han d'analitzar els costos i les possibles repercussions de les diverses opcions; s'han de llegir documents (jurídics, tècnics, polítics o periodístics); s'han de fer les visites que calguin per conèixer *in situ* la zona afectada; s'ha respondre a l'enquesta final que serà el fonament del dictamen, i s'ha d'elaborar aquest dictamen. Si a tot això hi afegim que aquesta informació l'han de rebre ciutadans que potser mai s'han plantejat qüestions com la que han de resoldre i que tenen una edat (en alguns NIP, com el de Sant Quirze del Vallès o el de Rubí l'edat mínima per poder-hi participar era de 16 anys) o un nivell cultural i acadèmic molt heterogeni, sembla difícil aconseguir que en poc més de trenta hores es pugui assimilar tota la informació necessària per consolidar una opinió raonada, la qual cosa ens permet concloure d'entrada que els NIP s'haurien de limitar a aquelles decisions —molt poques— que requereixen una reflexió que no vagi més enllà de quatre o cinc dies.

A més de l'aspecte temporal, hi ha també un altre límit relacionat amb la informació: la seva dificultat. Els NIP tampoc es poden utilitzar quan la informació que es requereix té una complexitat tècnica, social o política que és inabastable per la majoria dels ciutadans sense un reciclatge o una formació complementària. Si els membres dels NIP no tenen aquests coneixements (sobretot, tècnics) i si no els poden assimilar en poques hores (com sembla evident) és impossible que la seva decisió pugui estar ben fonamentada i, per tant, s'haurà de basar en aspectes intuïtius o visceral, els quals s'allunyen de l'objectiu dels NIP. És per això que sembla difícil i, a vegades, d'una extraordinària irresponsabilitat utilitzar els NIP per resoldre, per exemple, la sanitat pública d'un país (Gran Bretanya), per dissenyar el futur proveïment energètic (Alemanya), per definir la funció futura de l'exèrcit (Alemanya), per dibuixar el traçat d'una autovia (Guipúscoa), entre d'altres. Així doncs, si a la limitació temporal hi afegim la de la complexitat de la informació, haurem d'arribar a la conclusió que només serveixen per a qüestions molt puntuals (que permeten prendre una decisió ràpida) i d'una simplicitat extraordinària (a l'abast de tothom), la qual cosa pot fer que la ciutadania se senti defraudada o insatisfeta.

A més d'exhaustiva i assimilable en pocs dies, la informació que s'ofereix als membres dels NIP ha de ser també plural i transparent. Això s'aconsegueix donant una informació àmplia en les fonts (tècnics, associacions que hi tenen alguna relació, empreses, partits polítics, ciutadans individuals afectats, equip

de govern, etc.) i en els continguts (que, en ocasions, pot implicar posar al descobert certes pràctiques que estan al límit de la legalitat o, fins i tot, submergides en la il·legalitat). Aquí ens trobem, doncs, amb un doble perill i amb dos grans reptes. El primer perill és que es pretengui influir els membres del NIP a través de fonts d'informació parcials i passant-ne pel sedàs d'altres, ja que la principal base que tenen a l'hora de formar-se un criteri propi serà bàsicament aquesta informació. El segon, que la informació que s'ofereixi o que els membres dels NIP demanin sigui deficitària i amagui alguns aspectes que no es vulguin fer públics, ja que la decisió final estarà viciada d'entrada. És per això que cal assumir el repte de la neutralitat i el de la transparència.

Pel que fa a la neutralitat, els organitzadors dels NIP han de procurar donar veu a tot tipus d'individus i associacions, i d'entre les diverses fonts d'informació han de destacar especialment la importància d'aquelles persones (físiques o jurídiques) que se sentin directament afectades. Quant a la transparència, els ciutadans haurien de conèixer el rerefons de cada decisió, la qual cosa no sempre pot ser ben encaixada ni per aquells que utilitzen tot tipus de vies per influir en la decisió ni pels polítics o tècnics que les prenen (sobretot si, com passa sovint, els NIP s'utilitzen per resoldre temes d'urbanisme en l'àmbit local).

Finalment, pel que fa a la informació, la seva exhaustivitat, pluralitat, neutralitat i transparència hauria de permetre donar als ciutadans noves perspectives d'anàlisi de la situació que cal resoldre i, per tant, una nova visió del problema. Els NIP haurien de servir bàsicament per oferir informació desconeguda als ciutadans i, per tant, per ajudar-los, sobretot, a crear una nova opinió sobre el tema i no tant per consolidar la que tenien abans de rebre la informació. No obstant això, les dades ens demostren que això no sempre s'aconsegueix. En el NIP de Guipúscoa, de les 303 persones que hi van participar poc més de 30 (aproximadament un 11%) van canviar l'opinió que tenien abans de començar sobre el problema a resoldre (tot i que cal tenir present que aquells que tenien una posició prèvia eren un terç del total). A Rubí el percentatge és similar, ja que dels 77 que hi van participar només 7 (un 9%) van canviar la seva posició inicial (en aquest cas, aquells que tenien consolidada una opinió prèvia eren més de la meitat —un 52%—). L'excepció la trobem en l'experiència de Sant Quirze del Vallès, on, curiosament, ja que es tracta d'un Pla general d'urbanisme, quasi el 90% tenia una opció preconcebuda i només el 29% es van mantenir fermes en les seves opinions, mentre que el 71% restant (que equival a gairebé les tres quartes parts del total de partici-

pants) van canviar d'opinió “sobre algun dels temes tractats”. En definitiva, es pot afirmar que, malgrat que la informació que reben és nova i desconeguda per a bona part dels membres del NIP, és més difícil fer canviar la percepció inicial sobre quina ha de ser la solució final que no pas consolidar-la.

3. El tipus de decisió

Tot i que un ideal de democràcia ens podria portar a defensar que els NIP s'haurien de poder aplicar a qualsevol tipus de decisió (com, per exemple, la distribució dels pressupostos), la realitat política ens obliga a reconèixer-hi alguns límits. Però, ¿on s'han de situar aquests límits?

Si es tracta de qüestions que no han provocat una discussió social prèvia, el desenvolupament del NIP serà més pacífic i els raonaments que els ciutadans utilitzaran per prendre una decisió no estaran tan contaminats per l'entorn social, sinó que tindran com a base la informació i la discussió que ha generat el NIP. En canvi, si s'ha produït una discussió social prèvia (i, a vegades, fins i tot una divisió social, com és el cas del NIP d'Astigarraga) sobre com s'ha de resoldre allò que es planteja, els NIP es poden convertir en una mena d'enquistament de posicions i en una lluita per veure qui aconsegueix ser més impermeable a noves perspectives. Traslladar a l'interior d'un NIP la tensa discussió que es produeix en una comunitat (liderada o no per algunes forces polítiques) pot dificultar-ne el funcionament i, a més, no desactivar el conflicte social, la qual cosa ens empeny a recomanar-ne un ús preventiu.

També pot enterbolir el funcionament d'un NIP el fet que l'equip de govern de la institució que l'encarrega defensi una possible solució, ja que això pot menar cap a actituds irreflexives dels membres del NIP contràries a aquesta solució només per estar en contra de l'equip de govern, o viceversa, favorables a la solució proposada simplement per simpatia amb l'equip de govern. A més, si l'equip de govern defensa explícitament una única solució possible (una altra situació seria la d'oferir un ventall de solucions) i el NIP la rebutja i es decanta per una altra, també es pot produir un buit de poder i fer que alguns ciutadans es qüestionin de què serveix l'equip de govern si no pren les decisions que creu millors per la societat. Finalment, si la institució que encarrega el NIP es decanta cap a una possible solució es poden produir dues conseqüències negatives més: o bé que els ciutadans desconfiïn de la neutralitat d'aquells que organitzen el NIP, o bé que els que l'organitzen se sentin obligats

a fer decantar la decisió dels ciutadans i a satisfer, en definitiva, la institució que els contracta. En aquest darrer sentit, alguns organitzadors han manifestat que, tot i que es pretén aconseguir el màxim d'objectivitat possible, també cal tenir present quina és la institució que finança el NIP, ja que consideren que es fa difícil tractar-la com qualsevol altre implicat. Si això és així, ens hem de plantejar si és millor que l'organització dels NIP es faci des d'una entitat externa o des de dins de la institució que ha de resoldre el problema. Si bé es pot considerar que una organització externa pot garantir una major transparència i una major professionalitat, tampoc em sembla impossible aconseguir aquests objectius si qui ho organitza és la mateixa institució que ha de prendre la decisió. Tot depèn de la voluntat de fer-ho bé i de la participació, el control o el vistiplau dels diversos partits polítics que representen la comunitat dins de la institució (en el consistori o en el Parlament). Però si, a més, resulta que a les entitats externes els és molt difícil tractar la institució que els paga com qualsevol altre actor, és a dir, si tampoc aconsegueixen preservar l'objectivitat i fugir de la pressió institucional, potser és millor organitzar-ho directament des de la mateixa institució. En tot cas, tant si es fa des de fora com des de dins, la necessitat d'un consens entre tots els partits presents en la institució per a la creació d'un NIP (com s'ha fet a Rubí) pot facilitar les coses a l'hora de garantir la transparència i la neutralitat, a més d'esperonar els ciutadans a participar-hi.

Els NIP també s'haurien de limitar a resoldre qüestions poc complexes i que no requereixin tenir coneixements tècnics. Dins de qualsevol estructura administrativa (municipal, provincial, autonòmica o estatal) hi ha, d'una banda, tècnics que ajuden a prendre decisions i, d'una altra, polítics que en prenen. En aquest sentit, com ho han expressat alguns tècnics municipals, deixar en mans de ciutadans amb pocs coneixements tècnics la decisió sobre línies d'actuació que en requereixen, a més de ser arriscat, pot comportar un cert descrèdit dels professionals (especialistes en determinades àrees de coneixement) que fixen les millors opcions per als ciutadans. És cert, però, que en algunes circumstàncies aquest plantejament pot ser llegit en clau corporatista.

Hi ha altres qüestions que, tot i que no requereixen solucions tècniques, tenen una complexitat social o política extraordinària. Aquest tipus de decisions tampoc haurien de ser objecte dels NIP, ja que la majoria dels ciutadans no confiarien gaire en les respostes que un grup de conciusadans poguessin donar en nom seu sobre aquestes qüestions. Fins i tot, un mateix pot trobar-se incòmode prenent amb inseguretat decisions complexes que condicionin el futur de la comunitat. És per això que sembla força raonable i compatible amb un

esperit democràtic que, tant en decisions tècniques com en decisions complexes, s'hagi de confiar més en els polítics que ens representen i en els tècnics que els assessoren que no pas en un conjunt de ciutadans que en pocs dies han de donar la seva visió sobre la decisió que cal adoptar.

És recomanable també que l'objecte del NIP sigui un aspecte concret sobre el qual es demani als ciutadans que hi participen que indiquin la direcció que ha de prendre la decisió final. Si és així, millorarà el funcionament del NIP, ja que és més senzill triar les fonts d'informació, establir-ne el contingut, conduir els debats o elaborar el dictamen final. Si, en canvi, es tracta de qüestions molt genèriques o que toquen diversos aspectes, s'hauran de limitar les fonts d'informació (i justificar-ho), el tipus d'informació i els debats seran més dispersos, i les conclusions finals es poden convertir en una espècie de carta als reis.

El que s'ha dit fins ara ens permet concloure que l'àmbit municipal (i, sobretot, els municipis petits) pot ser el millor per aplicar aquest tipus de participació ciutadana, ja que és aquí on més predominen les decisions que tenen les característiques limitadores esmentades. Si ens fixem en les experiències dutes a terme a Espanya podem comprovar com, efectivament, la majoria dels NIP s'han fet en municipis petits i sobre matèries urbanístiques, malgrat les limitacions pressupostàries que aquests municipis tenen i la dosi més o menys gran d'especialització i de coneixements tècnics que una decisió urbanística ha de comportar.

Finalment, en aquest apartat sobre el tipus de decisió, cal analitzar com s'elaboren i quines característiques haurien de tenir les conclusions finals, que seran, en definitiva, les que guiaran l'actuació de la institució.

En primer lloc, no s'hauria de donar una solució molt detallada, ja que si és així és més difícil d'adoptar i més difícil de corregir si topa amb obstacles insalvables (és menys reversible). Simplement s'hauria d'indicar quina és la direcció que es vol que se segueixi, quin és el principal objectiu o la principal fita que els membres del NIP consideren prioritària.

En segon lloc, les conclusions finals no s'han de convertir en un seguit de reivindicacions o d'indicacions impossibles d'aplicar per a la institució decisora o que encareixin extraordinàriament la solució. Aquells que organitzen el NIP i vetllen pel seu bon funcionament haurien d'evitar aquests tipus de conclusions.

En tercer lloc, és convenient que el resultat final s'aprovi per un ampli consens, ja que les majories ajustades poden generar la sensació de vencedors i vençuts, i que aquests últims considerin que el mal funcionament del NIP ha

estat la causa de la seva derrota. A més, si per prendre la decisió es creen diversos NIP, cal tenir present que es poden donar diferents solucions o prioritats en cadascun d'ells. És per això que, ja d'entrada, cal deixar clars quins seran els mecanismes que es faran servir per aconseguir consensuar una única solució sense ferir aquells que s'han decantat per una altra. Això és el que es va fer, per exemple, en el NIP de Rubí, en el qual a l'hora d'analitzar les diverses opcions hi havia NIP que gairebé per unanimitat les consideraven inapropiades i un altre que, curiosament, s'hi va pronunciar clarament a favor (com va succeir amb l'opció de construir un centre comercial a la zona).

Finalment, com que la redacció de les conclusions es basa, sobretot, en l'enquesta final que han de respondre els membres del NIP, cal tenir una cura extrema a l'hora de dissenyar-la. S'han de pensar molt bé quines han de ser les preguntes que s'han de formular per poder percebre les prioritats que estableix el NIP, quines han de ser les possibles respostes per no condicionar el resultat final, quin ha de ser l'ordre de les preguntes per evitar que no s'influeixin mútuament, quina ha de ser l'extensió i la intenció del qüestionari, quins aspectes ha de tractar més enllà d'aquells que fan referència estrictament a l'objecte de discussió, etc. En algunes ocasions, però, els qüestionaris finals fan més èmfasi a saber com ha funcionat el NIP, en quin és el grau de satisfacció dels ciutadans que hi han participat o en la manera com s'avalua l'equip organitzador, que no pas a destil·lar el contingut dels debats i precisar les decisions que s'hi han pres.

4. El conflicte social

Sovint s'ha afirmat que un dels aspectes més positius dels NIP és la possibilitat de reduir o evitar el conflicte social. Aquells que així ho consideren, ho raonen dient que si es fa participar la població en una determinada decisió, aquesta obté un plus de legitimitat que permet evitar possibles conflictes entre ciutadans sobre el tema que ha estat objecte de deliberació.

Tot i que aquest raonament expressa amb un cert optimisme allò que haurien de ser els NIP, també hi pot haver raons per pensar just el contrari. En primer lloc, com veurem més endavant, en els NIP no hi participa tota la població, i ni tan sols es pot afirmar que aquells que hi participen són una veritable mostra representativa de la població. En segon lloc, es pot pensar que els NIP es poden convertir en un mecanisme per catapultar els conflictes polí-

tics cap a la comunitat, per traslladar a la societat les diferències entre els partits sobre la manera com s'ha de resoldre un problema. Això sobretot podria ser així en aquells casos en els quals els NIP han de resoldre qüestions que ja han produït un debat polític previ, i és per això que, com s'ha dit, es recomana que aquestes qüestions no siguin objecte dels NIP.

A més, i en funció dels individus que han de participar en el NIP, el fet de reunir un grup de ciutadans durant tres, quatre o cinc dies i provocar la discussió entre ells sobre un determinat assumpte, pot encendre alguns recels o fer revifar vells conflictes personals. Fer-se fermes en algunes posicions o fer prevaler la visceralitat i les simpaties o antipaties personals (aspectes que tendeixen a ser més presents, precisament, en l'àmbit municipal i, sobretot, en municipis petits on tothom es coneix), juntament amb la intenció de fer que els altres canviïn d'opinió o que en consolidin una que ja tenien, pot provocar una discussió aferrissada o una dura oposició de criteris que fins i tot vagi més enllà dels dies de reunió, és a dir, per fer perdurar o revifar un conflicte latent.

Com acabem de veure, és preferible que les conclusions finals s'aprovin per àmplia majoria, ja que si no és així la contraposició entre un sentiment de victòria i un sentiment de derrota pot generar també malestars i conflictes, no només entre els membres del NIP, sinó també entre els ciutadans afectats per la decisió. Com més ajustats siguin els resultats, més probable és que es puguin produir aquestes conseqüències.

Finalment, si la institució que encarrega el NIP interpreta els resultats finals com una victòria o una derrota política, pot encendre algun sentiment de desconfiança cap a aquest tipus de participació ciutadana i, per tant, una opinió social contrària als NIP i recelosa d'aquells que hi han participat. Interpretar-ho com una victòria política pot portar a entendre els NIP com un mecanisme parcial per aconseguir el vistiplau dels ciutadans a decisions institucionals preestablertes, i no tant com un mètode neutral i transparent de creació d'opinió sobre algun aspecte de transcendència social. Interpretar-ho com una derrota política pot deixar entreveure una certa deslegitimació d'aquells que dirigeixen la institució, com una desautorització de la línia política defensada per l'equip de govern i, per tant, com un mecanisme que més que facilitar l'acció de govern el que fa és obstaculitzar-la. És per això que, com acabem d'assenyalar, també és recomanable que els NIP s'apliquin a aquelles qüestions sobre les quals la institució decisora no s'ha pronunciat.

En definitiva, si bé es pot afirmar que els NIP poden evitar el conflicte social, també es poden trobar arguments que permetin afirmar just el contrari.

És, doncs, massa simple i categòric considerar que els NIP doten les decisions d'una major legitimitat i que això implica necessàriament major acceptació social i absència de conflicte. El que cal és mirar de preveure i fixar aquelles circumstàncies (evitables i inevitables) que més poden condicionar la presència o absència de conflictes després d'una decisió presa per un NIP. I un cop identificades, cal adaptar i modelar el NIP per procurar evitar, reduir o resoldre possibles conflictes socials.

5. Els membres

La principal diferència que hi ha entre els NIP i altres formes de participació ciutadana, com ara el referèndum o les enquestes, és, com s'ha dit, la informació addicional que reben els ciutadans per formar una opinió sòlida sobre un determinat aspecte. Ara bé, a més, a diferència del referèndum o de les enquestes d'opinió, els NIP són vies de participació en què s'implica molta menys gent. Així, els NIP ofereixen una major dosi d'informació però, en canvi, són menys representatius de la població afectada. Dit encara d'una altra manera, hi ha menys veus però més informades.

No es pot afirmar, doncs, que els NIP siguin una via per donar veu a *tota* la societat. El fet que el nombre de persones que participen en els NIP sigui força reduït (25 persones a Idiazabal, 50 a Astigarraga, 77 a Rubí, 93 a Sant Quirze del Vallès i 303 a Guipúscoa), fa que difícilment arribin a ser una mostra estadísticament significativa de la població que abraça la institució que l'encarrega. Si es vol que sigui així, és a dir, si es vol aconseguir que tots els grups socials hi estiguin representats, se n'haurà d'ampliar extraordinàriament el nombre de participants, la qual cosa farà més complex i més car el funcionament del NIP. A més, caldria estudiar molt bé les variables que s'haurien d'introduir per fer la mostra, les quals s'haurien d'adequar al tipus de qüestió que s'hagués de resoldre. És per això que no sempre poden ser útils variables com ara l'edat, el sexe, el lloc de naixement o el nivell d'estudis, sinó que se'n podrien introduir d'altres de més sintòniques amb l'objecte d'anàlisi.

Amb independència del nombre de persones que calen per aconseguir una mostra estadísticament representativa, el fet que aquelles que hi participen quasi mai arriben a significar més de l'1,5% del total de població afectada pel NIP (en poblacions petites), pot crear algunes incomprensions dins de la comunitat. A Idiazabal, les 25 persones que hi van participar representaven

aproximadament un 1,25% del total d'afectats (uns 2.000); a Astigarraga, les 50 persones dels dos NIP que es van crear (per a una xifra d'afectats aproximada de 3.500 individus) suposaven aproximadament un 1,43% de la població; a Rubí, les 77 persones que hi van participar (en una població de 54.085) n'eren un 0,14%; a Sant Quirze del Vallès, el total de 93 persones que formaven els NIP (en una població d'11.348 ciutadans) en representaven un 0,82%, i finalment, a Guipúscoa, les 303 persones que formaven els 14 NIP que es van crear en aquella ocasió representaven una població aproximada d'uns 900.000 afectats, és a dir, que significaven aproximadament un 0,03% del total.

Com assenyalen els tècnics que organitzen NIP, el nombre de persones que l'han de constituir no ha de fer excessivament costós el procés d'informació i alhora ha d'assegurar la discussió i el diàleg. És per aquest motiu que en ocasions els NIP se subdivideixen en grups més reduïts. No obstant això, és evident que la riquesa del debat respon més al tipus de persones que hi intervenen que no pas a la major o menor extensió del grup (cosa que també hi influeix). A més, a causa de la gran heterogeneïtat dels seus membres, es poden crear algunes dinàmiques de grup que poden alterar el funcionament del NIP i condicionar-ne les conclusions finals. Així, es pot donar el cas, com ja ha succeït, que hi hagi persones que, per les raons que siguin (culturals, professionals, psicològiques, etc.), liderin clarament la discussió que es produeix en el si dels NIP (o dels subgrups rotatius que es creen) i que el dictamen final sigui més un fruit de la capacitat de persuasió d'aquestes persones que no pas d'un criteri reposat i personal de cada membre del NIP. És per això que també cal tenir present la dinàmica de grup que es pot produir en el funcionament dels NIP, com sembla que han fet aquells n'han organitzat a Espanya, tot i que en ocasions pot arribar a ser molt difícil que els moderadors del debat evitin que alguns membres esdevinguin líders i portaveus i que d'altres siguin arrossegats pels primers.

Relacionat amb el que s'acaba de dir, cal preveure que una gran heterogeneïtat entre els membres del NIP pot comportar alguns inconvenients. Que hi hagi més o menys dificultat per assimilar la informació i per expressar les opinions, més o menys capacitat per convèncer i per fer un discurs coherent, més o menys criteris preestablerts, una absoluta passivitat o un excés d'activitat, un gran desinterès pel tema a tractar o una excessiva implicació, múltiples entorns familiars o laborals, o més o menys simpaties o antipaties cap a l'equip de govern, són aspectes d'aquesta heterogeneïtat que

poden condicionar negativament el funcionament i l'èxit d'un NIP. És feina dels organitzadors mirar de suprimir o esmorteir aquests efectes negatius, o decidir si és millor reduir l'heterogeneïtat potenciant algunes variables a l'hora d'escollir els membres del NIP.

6. El cost econòmic

Un altre inconvenient dels NIP pot ser el seu cost. Hi ha diverses partides que necessàriament encareixen els NIP i que els fan prohibitius com a mecanismes usuals de presa de decisions: els diners que reben els que hi participen (entre 5.000 i 10.000 pessetes en el cas de Rubí), les despeses per organitzar-los i per informar els ciutadans, les despeses de publicitat, la retribució d'aquells que l'organitzen i l'aplicació de les conclusions aprovades, que, en ocasions, podrien apuntar solucions cares. Tot i que no tenim dades exactes sobre el cost dels NIP que s'han portat a terme al País Basc i a Catalunya, en tots els casos la xifra total no baixa de diversos milions de pessetes en municipis que tenen un pressupost bastant reduït. L'esforç més gran l'han hagut de fer els municipis d'Idiazabal i de Sant Quirze del Vallès, ja que són els que han hagut de destinar un percentatge més elevat del seus pressupostos a la creació dels seus NIP. Cal afegir, però, que no tots els NIP ocasionen les mateixes despeses i que, per exemple, es poden observar grans diferències entre els que s'han fet a Catalunya. Mentre que el NIP de Rubí (municipi d'uns 54.000 habitants i amb un pressupost d'uns 6.500 milions de pessetes) va costar gairebé quatre milions de pessetes i s'hi va fer una gran esforç per reduir despeses, el NIP de Sant Quirze del Vallès (municipi d'uns 11.000 habitants i amb un pressupost d'uns 1.500 milions de pessetes) va costar aproximadament el doble.

El cert és que bona part dels mètodes de participació ciutadana que s'apliquen en les societats democràtiques actuals tenen un cost econòmic elevat i, certament, el NIP no és el més car. El problema aquí és que en l'àmbit on més poden proliferar, el municipal (i sobretot en municipis petits), no es gestionen quantitats gaire elevades de diners i, per tant, es requereix un esforç més gran per fer front als seus costos. Però sigui com sigui, del que es tracta és simplement que aquells que encarreguen un NIP valorin si la relació cost-benefici (que no només cal plantejar en termes econòmics) en justifica la utilització. Un cop assumits i valorats aquests aspectes, són els responsables polítics els que tenen la paraula. Amb això vull dir que no crec que el cost econòmic sigui un

dels principals obstacles, sobretot si tenim en compte l'experiència de Rubí i si les despeses que preveuen els organitzadors no són desorbitades.

7. Conclusions

És del tot suggerent buscar noves vies de participació ciutadana, tot i que cal ser conscients que millorar quantitativament i, sobretot, qualitativament la participació dels ciutadans en els afers públics depèn molt més de l'estil o de la manera de fer d'aquells que són al capdamunt de les institucions que no pas dels mecanismes formals que es creïn. Els NIP són un mètode de participació ciutadana encara poc desenvolupat i poc arrelat en la societat, la qual cosa fa que les seves febleses encara limitin força el seu àmbit d'aplicació i que tots els factors que cal tenir presents per considerar-los una bona via de democràcia deliberativa siguin encara poc clars. És per això que preguntar-se quants, qui, durant quant de temps, sobre què, amb quina informació i en quines circumstàncies s'ha de desenvolupar la participació ciutadana en els NIP, vol dir apuntar els seus possibles límits i, al mateix temps, reconèixer la seva utilitat.

Totes les possibles limitacions que acompanyen als NIP no es poden dissimular al·legant que allò que és realment important és el fet que els ciutadans s'adonin de la dificultat que suposa la decisió pública o simplement el fet de motivar el seu interès pels afers públics. Així doncs, els NIP no es poden convertir fonamentalment en un acte paternalista per demostrar als ciutadans que no sempre és fàcil prendre decisions, ni en un mecanisme pervers per aconseguir legitimar ficticiament decisions a través d'un vistiplau irreflexiu de ciutadans desinformatos o mal informats. Just el contrari, els NIP haurien d'esdevenir una crossa més per a aquells que prenen decisions públiques i, malgrat no ser una solució definitiva per eixugar el dèficit de participació ciutadana, pot ser un instrument útil si es donen certes circumstàncies.

En definitiva, els NIP són una nova via de participació ciutadana que encara ha de trobar el seu encaix en les societats democràtiques actuals i que, com qualsevol mètode de participació dels ciutadans en l'àmbit públic, té els seus límits i els seus inconvenients. Ara bé, explicitar-los i resoldre'ls, estudiar-ne la idoneïtat i perfeccionar-ne el procediment és un bon exercici per millorar qualitativament els sistemes democràtics i una resposta a una demanda social de nous instruments de participació política.

ANNEXOS¹

¹ En aquests annexos es reproduueixen íntegrament, i a tall d'exemple, els informes finals dels Consells Ciutadans celebrats a Corbera de Llobregat d'octubre a desembre de 1998 i a Montornès del Vallès de gener a març del 2000, tal com van ser lliurats als ajuntaments respectius.

ANNEX I

**INFORME FINAL
CONSELLS CIUTADANS
DE CORBERA DE LLOBREGAT**

OCTUBRE-DESEMBRE 1998

1. Presentació¹

Teniu entre les mans l'informe dels Consells Ciutadans de Corbera. Amb aquest informe culmina aquesta experiència de participació que des del mes d'octubre ha viscut el municipi. Aquest informe consta de 5 capítols. El més important és, precisament, el capítol 5, on es recull el dictamen dels participants amb les recomanacions sobre les prioritats que l'Ajuntament ha de considerar en les seves actuacions per donar resposta a les demandes aparegudes en el poble arran del fenomen migratori. És important remarcar en aquest punt que les recomanacions sorgides dels Consells Ciutadans no són d'obligat compliment per part del govern del municipi (no hi ha cap llei que així ho expliciti), però sí que responen a la voluntat dels governants d'assumir-les i de considerar-les seriósament en el disseny de les actuacions municipals en aquest àmbit. Aquest capítol va ser treballat per una comissió de participants, escollits en cada un dels Consells per la resta de participants. Les persones integrants d'aquesta Comissió van rebre la confiança de la resta de participants i donant compliment al mandat, han supervisat el dictamen amb l'objectiu que allò recollit fos fidel representació de la voluntat expressada en els Consells Ciutadans de Corbera.

El capítol 2 és una explicació metodològica sobre què són els Consells, antecedents i finalitats d'aquesta metodologia participativa. Els capítols 3 i 4 recullen diversos aspectes del procés organitzatiu, i a diferència del capítol 5, la responsabilitat en el contingut dels mateixos no és dels participants sinó de

¹ La realització dels Consells Ciutadans a Corbera ha estat dirigida per l'equip integrat per Montserrat Mora, Laia Moreno, Toni Salvadó i Jordi Sànchez (coordinador). Aquest equip ha tingut en determinats moments l'assessorament de Josep Maria Vallès (catedràtic Ciència Política UAB), Joan Font (professor Ciència Política UAB) i Teresa Climent (Fundació Serveis de Cultura Popular).

l'equip organitzador. Al final de l'Informe trobareu recollits els principals documents generats arran de la celebració dels Consells Ciutadans de Corbera (correspondència, conveni de col·laboració, actes de l'Ajuntament...) i el qüestionari que va servir per elaborar el dictamen (capítol 5).

Finalment, resta agrair a tots els que han fet possible aquesta experiència. Òbviament en primer lloc als participants que han donat sentit als Consells Ciutadans. Als tècnics i experts, de Corbera i de fora del municipi, que van voler compartir el seu coneixement i experiències amb els participants. Als tècnics de l'Ajuntament que han facilitat el treball a l'equip organitzador i als polítics de Corbera, de l'equip de govern i de l'oposició, que van apostar a través dels Consells Ciutadans per trobar noves vies de participació ciutadana. I en darrer lloc, a l'equip organitzador que més enllà del que tenien obligació van dedicar temps i ganes a fer possible l'experiència participativa de Corbera.

Jordi Sánchez
Fundació Jaume Bofill
Gener 1999

2. Els Consells Ciutadans. Apunts introductoris

Què és un Consell Ciutadà?

Simplificant molt podem dir que un Consell Ciutadà és un mecanisme de participació ciutadana en la presa de decisions públiques. Normalment aquest procediment s'empra en processos a escala local o comarcal. Per comprendre quin és el seu procés de funcionament sol ser útil la realització d'una analogia amb els jurats populars.

Si bé s'han vingut aplicant diversos procediments similars en distints països del món Occidental, la seva formulació més acabada ha partit d'un grup de sociòlegs alemanys que després d'anys d'haver-ho aplicat al seu context han començat a exportar el model.

Qui en forma part?

Els Consells són formats per ciutadans als quals se'ls demana la seva opinió respecte una qüestió concreta. No es tracta, per tant, de persones que tinguin un especial coneixement, ni tampoc una implicació especialment directa en el tema plantejat.

Aquestes persones són elegides a l'atzar entre la població adulta integrada en el cens municipal. En el cas de Corbera, i com ja s'havia fet en d'altres experiències a Catalunya, hem decidit fixar el mínim d'edat en els 16 anys. Aquesta aleatorietat ha de funcionar com a garantia de pluralitat d'opinions i d'interessos.

La participació en el Consell implica una dedicació a temps complet durant els dies de sessions. Això comporta un cost per al participant que cal compensar d'alguna manera. Així, a l'igual que en els jurats populars, la participació en els Consells és remunerada. En el nostre cas, hem implantat una estructura retributiva-compensatòria basada en un pagament bàsic de 5.000 pessetes diàries, susceptibles de ser ampliadess fins a un màxim de 10.000 en cas que el participant pogués acreditar un nivell salarial superior. En tractar de compensar els costos de la participació, aquest pagament pretén garantir la igualtat real d'accés de tothom i, per tant, evitar els biaixos socials que habitualment trobem en la major part d'instruments de participació ciutadana.

En la mateixa línia, la voluntat de no-exclusió obliga a trobar una solució

a les obligacions laborals i/o familiars de les persones que han estat seleccionades en el sorteig. En el cas de les persones ocupades això implica facilitats per gestionar un permís laboral. En el cas d'aquelles que tenen altres persones al seu càrrec s'ha mirat de cobrir-ho mitjançant l'assumpció del cost d'una persona que realitzés aquestes tasques (cangur).

Quina és la dinàmica d'un Consell?

En el cas de Corbera cadascun dels tres Consells ha tingut una durada de dos dies i mig. Al llarg d'aquests s'han vingut desenvolupant dues fases bastant clarament diferenciades:

La major part del temps del Consell es dedica al debat i la informació. Aquesta primera fase té una dinàmica essencialment col·lectiva i s'articula mitjançant petits grups, més adequats que no pas els grans a l'hora d'evitar la "por escènica", la dominació d'alguns dels participants sobre la majoria o del liderat excessiu.

Després de la fase d'informació i deliberació el Consell entra en la segona fase de pronunciament, d'elaboració del dictamen. A diferència de la fase anterior aquesta és essencialment individual: cada ciutadà formula el seu dictamen contestant per escrit un petit qüestionari en forma d'enquesta.

L'organització i la moderació del Consell va a càrrec d'una entitat externa que garanteix la independència respecte a la institució que l'ha encarregat. Aquest equip ha de garantir igualment un tractament professional de la selecció de la mostra, les dinàmiques de grup i l'elaboració del qüestionari i l'informe.

El moderador ha de tenir un paper el menys intervencionista possible. Les seves tasques essencials han de ser: proposar l'agenda (xerrades, visites, debats...), assegurar-ne la coordinació i aportar la informació addicional reclamada pels ciutadans (documentació, altres ponents...).

Aquests resultats quantitatius seran la base fonamental de l'informe que elaborarà l'equip tècnic. Tot i això es tindrà també present altra informació derivada de l'observació dels grups de debat.

Finalment, un primer esborrany d'aquest informe serà sotmès a la consideració d'un comitè de seguiment, elegit democràticament entre els membres dels diversos Consells, per garantir que reflecteix fidelment allò que el Consell ha volgut expressar.

Informació prèvia i creació del consens

La realització d'un Consell Ciutadà implica un treball previ, orientat a contactar amb els diferents actors socials i polítics per tal d'aconseguir implicar-los en el projecte. Aquesta implicació és important per dos motius:

- En primer lloc per una qüestió de legitimitació. Un Consell Ciutadà és sobretot un procediment, unes regles del joc que acabaran generant un dictamen que, en principi, és una incògnita per tothom. Posar en marxa un mecanisme d'aquesta mena implica un consens previ de totes les parts afectades en el procediment i en l'assumpció del dictamen resultant.
- En segon lloc per una qüestió d'informació: el procediment es basa en el contrast de diferents opinions i propostes. És molt important oferir el màxim d'informació als participants per evitar que el resultat sigui insatisfactori.

Amb aquest objectiu tot el procés s'ha de fer amb el màxim de publicitat, pensant en la ciutadania en general com en les entitats i associacions que puguin estar interessades a participar-hi de forma activa. En aquest sentit, els mitjans de comunicació i la correspondència són dos instruments molt valuosos per aconseguir una bona comunicació.

Per què un Consell Ciutadà? Significació democràtica dels Consells

Des de fa anys, es ve parlant en les nostres societats d'una crisi de confiança en la democràcia representativa. Entre els símptomes d'aquesta s'han citat, per exemple, els baixos percentatges de participació electoral o les creixents actituds cíniques respecte als partits polítics o les institucions representatives. Tot plegat seria la punta d'un iceberg que mostraria la insuficient adaptació del sistema polític a la creixent complexitat de les societats modernes.

Un dels elements més criticats és la insuficient capacitat dels poders públics per escoltar i rebre missatges sobre la voluntat dels ciutadans respecte a les polítiques públiques. Tradicionalment s'establien dos criteris per avaluar la "bondat" d'una política: criteris tècnics i de legitimitació de l'autoritat. Des del nostre punt de vista caldria afegir un tercer criteri, el de la participació ciutadana en el procés.

Des d'importants sectors socials s'ha vingut apuntant la necessitat d'articular altres mecanismes de participació directa. No es tractaria tant de substituir els mecanismes de la democràcia representativa, com de complementar-los, aportant un plus de legitimació social per a les decisions públiques. Evidentment, s'han realitzat avenços en aquesta línia des que existeixen els ajuntaments democràtics. El problema és que aquests avenços han significat únicament un increment de la informació disponible i un cert reconeixement dels agents socials i grups d'interès organitzats. Així, aquestes entitats, passen a compartir amb els partits el monopoli de fet sobre la representació ciutadana, quan en realitat sabem que els ciutadans permanentment organitzats són minoritaris i significativament diferents a la majoria no organitzada. Alguns canvis en les nostres societats obririen noves oportunitats en aquest sentit: disminució de les diferències culturals entre electors i elegits, menor conformisme ciutadà amb les decisions preses sense consulta, etc.

Els Consells Ciutadans amb relació a altres models de presa de decisions

Evidentment els Consells Ciutadans no constitueixen l'únic model de participació que s'ha vingut proposant darrerament. Referèndums, assemblees, jurats, consells consultius, enquestes d'opinió, són, entre d'altres, idees que també han estat considerades. Tot i que creiem que cada model pot ser més apropiat depenent del tema i de la decisió a prendre, el Consell Ciutadà presenta un seguit de característiques que el fan especialment interessant:

- Pel que fa al sistema representatiu, permet una participació directa i relativament igualitària, trencant l'esquema jeràrquic segons el qual "*els experts parlen i els ciutadans escolten*". El Consell ciutadà preserva el caire "amateur" dels decisors públics i, per tant, amplia el ventall de decisors més enllà de la professionalitat.
- Respecte al referèndum ofereix tres avantatges:
 1. Informació més sistemàtica i contrastada des de tots els punts de vista,
 2. Un context deliberatiu, possible només en els petits grups, i que és el que realment permet un contrast real d'idees.
 3. Una informació molt més rica i complexa que el simple mandat sí/no propi del referèndum.

- Respecte a les consultes amb grups d'interès té l'avantatge de donar veu a tots els ciutadans, organitzats o no. Per tant, permet combinar una certa legitimació pluralista amb un major aïllament de les pressions grupals que exerceix tot grup d'interès organitzat.

En definitiva, sense tenir utilitat universal ni ser cap mena de solució en singular als problemes de la participació ciutadana, el model proposat té importants potencialitats, en tant que permet combinar tres elements sovint percebuts com incompatibles:

1. Coneixements tècnics
2. Interessos socials i particulars presents
3. Experiència personal, debat i “sentit comú” dels participants

Experiències similars: lliçons i diferències

Tot i que amb diferents noms aquests mecanismes s'han utilitzat ja repetidament a l'Europa central i als EUA. A casa nostra, les escasses experiències realitzades fan que es tracti clarament d'un mecanisme d'innovació democràtica. A Catalunya l'ajuntament de St. Quirze del Vallès i de Rubí van aplicar l'any 1997 aquesta mateixa metodologia. En el primer cas amb l'objectiu de contribuir a elaborar el Pla Estratègic del Municipi i en el cas de Rubí per decidir la utilització d'un espai de considerables dimensions al centre urbà.

Totes les experiències documentades han mostrat una valoració positiva tant per part dels ciutadans que hi han participat com per part de les administracions. Aquesta valoració positiva es refereix tant a les potencialitats del procediment com a la seva aplicació concreta. En general, els ciutadans es mostren satisfets per sentir-se útils, importants i compresos en enfrontar-se a la complexitat dels problemes i les decisions col·lectives. De fet aquest “aprenentatge de la complexitat de decidir” és, sens dubte, un dels elements més pedagògics del procediment.

El procediment està pensat per assessorar decisions concretes més que no pas abstractes o generals. Aquest acotament del tema és necessari per poder comprimir en uns pocs dies el conjunt d'informació necessària per decidir amb fonament sobre un tema.

Una qüestió que sol aixecar recels és l'estatus legal del dictamen que s'apro-

va. Així com moltes legislacions europees contempen un estatus legal pels referèndums, no n'hi ha cap que reguli procediments similars als que nosaltres hem utilitzat. Per tant el dictamen dels Consells Ciutadans no pot tenir un caire jurídicament vinculant. El seu nivell de vinculació política depèn del compromís que l'administració que el demana hagi assumit implícitament o explícitament.

La lògica i el funcionament concret de l'experiència de Corbera ha estat molt similar a la de tots aquests casos esmentats, i en general a la tradició europea de funcionament d'aquests mecanismes. Com ja va succeir amb l'experiència de Rubí, hem introduït la voluntat que l'experiència fos impulsada per consens de totes les forces polítiques presents en l'Ajuntament.

Finalment, volem reiterar que aquesta experiència de Corbera serà d'utilitat més enllà del municipi sempre i quan serveixi per fomentar un debat sobre els nous processos de participació ciutadana. Els promotors d'aquesta nova experiència estem convençuts que només un debat rigorós i sincer on tots aquells que han seguit l'experiència puguin dir la seva opinió sense cap impediment, permetrà perfeccionar aquest model de participació que anomenem Consells Ciutadans.

3. Els orígens dels Consells Ciutadans de Corbera

Els nous escenaris arran dels fenòmens migratoris

Com en d'altres municipis de Catalunya, i especialment del Baix Llobregat, Corbera ha vist com en els darrers anys s'incrementava la presència de persones (en molts casos famílies) provinents de països d'altres continents. En el cas que ens ocupa, l'origen d'aquestes persones és majoritàriament el Marroc. Com sol ser habitual en aquest tipus de processos migratoris, l'arribada d'aquestes persones i de les mateixes famílies ha estat desordenada i sovint mancada d'un mínim de garanties que els permetés fer front a un present i un futur amb uns mínims de benestar i qualitat de vida com el que gaudeix la major part de població autòctona.

La presència d'aquestes persones és avui una realitat que interpel·la a persones i institucions del nostre país. Els interrogants que s'obren a partir d'aquests processos són molts i apunten en diverses direccions. El primer i possiblement el més important ja ha estat apuntat anteriorment i el podem

situar en com assegurar els mínims de benestar pels nouvinguts. Donar resposta a aquesta qüestió vol dir parlar de serveis socials, de sanitat, de treball, d'habitatge, d'ensenyament, i de tantes altres polítiques i serveis que molt sovint no arriben satisfactòriament a aquestes persones. Però no és aquest l'únic interrogant. Un segon el podem situar en el contrast que es produeix en aquells espais territorials on conviuen persones de tradicions i referències culturals (en sentit ampli) tant diversos. D'entrada apareix el repte del respecte a la diversitat, en totes direccions, i que és una condició indispensable per garantir uns futurs no conflictius. Però més enllà del respecte, caldrà acceptar que el contacte entre dues comunitats culturals amb actituds prou diferents portarà a l'intercanvi i a un diàleg i interaccions (volgudes o no) de forma inevitable. En aquest escenari el respecte pot ser considerat un aspecte necessari, però possiblement no suficient.

Buscant possibles respostes. Promovent la participació

Donar respostes a aquestes qüestions és una responsabilitat de tota la societat i especialment de les institucions públiques. És possiblement per això que l'Ajuntament de Corbera va creure oportú obrir una experiència de participació ciutadana, mitjançant les tècniques dels Consells Ciutadans, amb l'objectiu de rebre un dictamen ciutadà amb les orientacions i recomanacions oportunes per encarar les respostes del municipi als reptes que plantegen els nous escenaris creats arran de l'arribada a Corbera de persones i famílies del nord d'Àfrica.

Primers contactes

Amb aquesta voluntat l'Ajuntament de Corbera, a través del seu regidor Sr. Ferran Royo, el 20 d'abril de 1998 entren en contacte amb la Fundació Jaume Bofill per plantejar aquesta possibilitat. La Fundació Jaume Bofill té en la innovació democràtica una de les seves línies prioritàries d'actuació, i en els Consells Ciutadans, un dels programes en el qual es destinen esforços humans i recursos econòmics.

Després del primer contacte, realitzat a la seu de la Fundació Jaume Bofill, es va obrir un període de reflexió per valorar fins a quin punt la qüestió plantejada com a tema de debat era oportuna i encertada per ser tractada amb aquesta metodologia. En un primer moment els experts de la Fundació Jaume

Bofill van manifestar les reserves a aquest tema donat que en totes les experiències més properes de convocatòria de Consells Ciutadans els temes tractats tenien a veure amb polítiques urbanístiques o bé amb infraestructures diverses (poliesportius, centres culturals...). Les reserves, de fet, venien més per la novetat de tractar amb aquesta metodologia temes on el subjecte directe eren persones i col·lectius humans. Després de reflexionar i de veure l'interès dels responsables municipals en posar aquesta qüestió a debat, es va arribar a la conclusió des de l'equip d'experts que no hi havia aparentment cap impediment metodològic per tractar aquesta qüestió i que de fet algunes experiències internacionals, per exemple al Regne Unit, s'havien realitzat amb l'objectiu de recollir propostes en polítiques i serveis que també tenen col·lectius humans com a centre (política sanitària i seguretat social, per exemple).

Aclarit aquest punt es va fer una reunió el 20 de maig de 1998 entre l'equip de govern i la direcció i els experts de la Fundació Jaume Bofill on es van tractar tant les qüestions metodològiques com les de procediment, així com els criteris que calia fossin assumits des de l'Ajuntament per assegurar que l'experiència de participació ciutadana es realitzés amb totes les garanties de neutralitat, objectivitat i transparència. Després d'aquesta reunió i de rebre la conformitat a les qüestions plantejades, es va procedir a la primera demanda posada des de la Fundació Jaume Bofill, i que va ser la convocatòria d'una reunió amb representants de tots els grups polítics de Corbera amb presència a l'Ajuntament. Aquesta reunió (17 de juny de 1998) era, de fet, determinant ja que sense un acord de tots els grups la Fundació Jaume Bofill no hagués assumit la responsabilitat de dirigir els Consells Ciutadans de Corbera. La reunió amb els diversos representants va servir per explicar què eren i com funcionaven els Consells Ciutadans, per lliurar documentació al respecte, per discutir l'oportunitat del tema proposat en el cas de Corbera i per aclarir qualsevol pregunta o dubte que els regidors poguessin tenir.

Formalització dels acords. Preparatius dels Consells

D'aquestes trobades en va sortir l'acord de realitzar l'experiència de Consells Ciutadans a Corbera durant els mesos d'octubre i novembre de 1998. Aquest acord es va formalitzar amb la signatura d'un Conveni de col·laboració entre l'Ajuntament i la Fundació. Es va preveure la realització de tres Consells, amb una assistència a cada Consell d'unes 25 persones. El pressupost previst es va situar en un màxim de 3.800.000 de pessetes, dels quals l'Ajuntament n'apor-

tava el 70% i la Fundació el 30% restant. Aquest pressupost és molt inferior a experiències metodològiques similars, per exemple els costos dels Jurats Populars, i ve a confirmar que, contràriament a algunes crítiques rebudes, els costos de realització dels Consells Ciutadans no tenen per què ser desorbitats, especialment si els posem en relació amb d'altres partides municipals. De fet, les despeses reals han estat inferiors en un milió i mig de pessetes a les pressupostades.

L'oficina dels Consells Ciutadans de Corbera va estar en funcionament des del 15 de setembre fins al dia després de la realització del segon i del tercer Consell (5, 6 i 7 de novembre de 1998) i va estar ubicada a l'antigua casa del mestre, al carrer Jaume Balmes, 3.

Durant els mesos de juliol, l'equip de la Fundació Jaume Bofill va realitzar uns primers contactes amb algunes de les persones que podien aportar informació per a la preparació dels Consells. Així, es va produir unes primeres converses amb el regidor Ferran Royo, amb la Sra. Alejandra Rodríguez, i amb el mossèn de Corbera.

Selecció aleatòria dels participants potencials i reunions amb el teixit associatiu

El dia 8 de setembre es va procedir a la selecció aleatòria dels ciutadans majors de 16 anys i residents a Corbera. La selecció (com s'explica en el capítol 3) es va fer en cinc grups de 81 persones i va ser assistida pel secretari de l'Ajuntament (veure annex), amb la presidència del Sr. Alcalde i de quatre regidors. Posteriorment, i veient els imprevistos que van aparèixer en la comunicació amb els ciutadans escollits (veure capítol 3), es va decidir fer una nova selecció de 150 persones.

Confecció del programa d'experts

Paral·lelament a la tramesa de cartes a les persones seleccionades (15 de setembre), es va convocar una reunió amb les associacions del municipi el dia 28 de setembre a les 20 hores al Centre Cívic. D'aquesta reunió, a la qual hi van assistir una trentena llarga de persones, representants d'associacions molt diverses (culturals, veïnals, de propietaris, de pares...) es va donar la informació dels Consells i es va convidar a participar en l'experiència, ja fos donant idees sobre informació a donar i aspectes a tractar al llarg dels Consells o bé

participant com a ponents. De la reunió en va sortir la proposta d'incorporar la qüestió escolar (a través dels professionals i dels pares) i el compromís per part de l'associació Corbera Solidària de participar com a informants en les sessions del Consell. Per donar mandat al que va sortir a la reunió, l'equip organitzador va decidir dedicar mitja jornada de les sessions dels Consells, a la informació, el debat i la reflexió sobre la presència a l'escola d'infants de famílies immigrades. Per això es va decidir buscar una referència externa a Corbera (Escola Jaume Balmes, de Vic) i assegurar la presència dels professionals de l'escola del municipi i de l'equip de compensatòria del Baix Llobregat (professionals del Departament d'Ensenyament dedicats a donar suport als infants, a les famílies i als professionals d'aquelles escoles on hi ha presència d'infants i joves d'altres països, amb l'objectiu d'assegurar una bona marxa de l'escolar).

Durant la primera quinzena d'octubre es va anar perfilant els experts que participarien en les sessions dels Consells Ciutadans. El temps disponible no era excessiu (unes 20 hores durant els dos dies i mig de realització dels Consells) i calia assegurar una informació plural i contrastada i a la vegada deixar temps pel debat. Per intentar centrar el debat i evitar la dispersió d'idees i d'informació, l'equip organitzador va decidir centrar els esforços dels Consells en els àmbits de: a) serveis socials b) l'escola c) les relacions interpersonals. Els Consells anaven precedits d'una sessió metodològica sobre el funcionament dels Consells i d'una sessió introductòria al fenomen de la immigració i a les conseqüències socials i culturals que la immigració comporta. L'objectiu de l'equip era que per cada temàtica tractada els participants tinguessin informació de persones expertes del municipi, amb l'objectiu que aportessin el màxim de dades i informació referida a Corbera, i de persones de fora el municipi, amb l'objectiu que coneguessin altres realitats amb problemàtiques similars a les que a Corbera es plantegen. També era objectiu de l'equip organitzador assegurar la presència de persones immigrades residents a Corbera. En aquest punt, però, les dificultats foren dobles. El primer obstacle va ser obtenir noms de possibles homes i dones residents a Corbera i d'origen magrebí per tal d'entrar en contactes amb ells i intentar assegurar la seva presència com a 'informants' als Consells. La inexistència d'una xarxa organitzada d'aquest col·lectiu, juntament amb la manca d'informació que a l'Ajuntament es disposava sobre persones a les quals ens podíem adreçar, va dificultar molt aquest primer pas. Finalment, es va poder arribar a dues persones i amb elles (Sra. Alejandra Rodríguez i Sr. Said Hamad) es va intentar accedir a d'altres persones. El resultat, però, va ser molt pobre i finalment només aquestes dues persones van

assistir com a 'informants' del col·lectiu magribí a les sessions dels Consells. La poca presència de persones magribins va ser el punt que més insatisfet va deixar l'equip organitzador i de fet el que més van lamentar els participants en els Consells. Aquesta mancança va ser només parcialment compensada amb la presència de Imed Laiti a la primera sessió introductòria del Consells.

La presència institucional de l'Ajuntament es va assegurar a partir de dues sessions. La primera, amb l'assistència de la regidora responsable de Serveis Socials (Montserrat Isern), i amb la mateixa assistenta social (Montserrat Acero). La segona amb la taula rodona el dissabte al matí on estaven invitades totes les formacions polítiques amb representació a l'Ajuntament. L'objectiu d'aquesta taula rodona era oferir el punt de vista de cada organització sobre què i com calia fer a Corbera per garantir una bona integració de les persones immigrades.

El 14 d'octubre, a les 20 hores, es va realitzar una última reunió entre l'equip organitzador i els representants de tots els grups municipals. La reunió va servir per explicar en quina fase es trobaven els preparatius i també per donar comptes de les dificultats de comunicació entre l'equip i les persones seleccionades, bàsicament atribuïbles als retards en el servei de Correus. Aquesta reunió també va servir per invitar a tots els portaveus a assistir a l'última de les sessions de cada Consell per participar a la taula rodona que s'havia previst.

Aprovació per unanimitat dels Consells Ciutadans i celebració del primer Consell (cronogrames del 1r i del 2n i 3r Consells)

El dia 22 d'octubre, en sessió extraordinària, el Ple de l'Ajuntament va aprovar per unanimitat dels treze regidors el conveni de col·laboració que donava llum verda formal als Consells Ciutadans. El primer Consell es va celebrar el mateix dia 22, 23 i 24 d'octubre. Com sol ser habitual en aquesta metodologia aquest Consell tenia la funció afegida de servir com a prova de funcionament davant els altres dos Consells que es van celebrar simultàniament al cap de quinze dies, concretament el 5, 6 i 7 de novembre. Els participants del primer Consell van donar un seguit de suggeriments per a ser incorporats en el segon i tercer Consells. Així, es van modificar algunes de les intervencions previstes, reforçant algunes en l'àmbit de l'escola i reduint algunes de les experiències externes al municipi. Malgrat les indicacions donades pels participants d'aquest primer Consell, no es va aconseguir en el segon Consell una major presència de residents a Corbera d'origen magribí ni tampoc una pre-

sència de persones qualificades per informar de les noves problemàtiques aparegudes en els serveis d'Assistència Primària arran de les necessitats de la població immigrada. Aquest segon aspecte va ser molt parcialment tractat en el segon i tercer Consells, donat que alguns dels participants tenien experiència professional en aquest sector. Gràcies a la bona voluntat d'aquestes persones es va fer una molt breu intervenció que va donar lloc a introduir en el qüestionari un pregunta arran del debat originat. Malgrat tot, hi ha la consciència per part de l'equip organitzador que aquest és un tema important, però insuficientment tractat i que mereix una atenció prioritària per part de l'Ajuntament.

Els cronogrames següents mostren les intervencions realitzades en cada un dels Consells, així com l'horari en cada cas.

CONSELLS CIUTADANS CORBERA

Lloc de celebració: *Centre Cultural Antigues escoles, carrer Major 16, i Castell de Corbera, carrer Major 4. Corbera Alta*

SESSIONS DE TREBALL I DELIBERACIÓ

CONSELL I

<i>Dijous 22 octubre</i>	<i>Divendres 23 octubre</i>	<i>Dissabte 24 octubre</i>
9.00 h Recepció.	10.00 h Paulina Fernández Associació Atenea, Mercè Anguera, associació Corbera Solidària.	9.30 h Taula rodona partits.
9.30 h Presentació a càrrec Pere Alegrí, alcalde Corbera.	Alejandra Rodríguez, comunitat magrebina resident a Corbera.	11.30 h Enquesta Valoració.
9.45 h Metodologia.	Said Hamad Mimon, comunitat magrebina resident a Corbera.	12.00 h Vermut valoració.
10.30 h Imed Laiti Hsaibi, Introducció general.	Fatima Hamed, comunitat magrebina resident a Corbera.	
12.00 h Isabel Acero, assistenta social de Corbera i Montserrat Isern, regidora de Serveis Socials.	12.00 h Mima Sants, de l'Associació GRAMC.	
15.00 h Montse Muñoz, assistenta social Olesa de Montserrat.	15.00 h Cristina Vargas, Escola Jaume Balmes de Corbera.	
17.00 h Josep M. Navarro, Desenvolupament Comunitari.	Elisa Torres, coordinadora pedagògica de l'Institut Ensenyament Secundari de Corbera.	
	17.00 h Carme Roquer, antiga directora de l'escola Jaume Balmes de Vic.	

CONSELL 2

Dijous 5 novembre**9.00 h**

Recepció.

9.15 h

Presentació a càrrec Pere Alegrí, alcalde Corbera.

9.30 h

Metodologia.

10.00 h

Imed Laiti Hsaibi, Introducció general.

12.00 h

Isabel Acero, assistenta social de Corbera i Montserrat Isern, regidora de Serveis Socials.

15.00 h

Montse Muñoz, Ajuntament Olesa de Montserrat.

17.00 h

Mercè Anguera, associació Corbera Solidària.

Divendres 6 novembre**10.00 h**

Paulina Fernández, Associació Atenea.

Alejandra Rodríguez, comunitat magrebina resident a Corbera.

Said Hamad Mimon, comunitat magrebina resident a Corbera.

Fatima Hamed, comunitat magrebina resident a Corbera.

11.30 h

Cafè.

11.45 h

Mima Sants, de l'Associació GRAMC.

15.00 h

Elisa Torres, coordinadora pedagògica de l'Institut Ensenyament Secundari de Corbera.

Elisa Domènech, equip compensatòria Baix Llobregat.

17.00 h

Carme Roquer, antiga directora de l'escola Jaume Balmes de Vic.

Dissabte 7 novembre**10.00 h**

Taula rodona partits de Corbera.

11.30 h

Enquesta avaluació.

12.15 h

Vermut.

CONSELL 3

Dijous 5 de novembre**9.00 h**

Recepció. Metodologia.

9.15 h

Presentació a càrrec Pere Alegrí, alcalde Corbera.

9.30 h

Metodologia.

10.00 h

Isabel Acero, assistenta social de Corbera i Montserrat Isern, regidora de Serveis Socials.

11.30 h

Cafè.

11.45 h

Imed Laiti Hsaibi, Introducció general.

15.00 h

Mercè Anguera, associació Corbera Solidària.

17.00 h

Montse Muñoz, Ajuntament Olesa de Montserrat.

Divendres 6 de novembre**10.00 h**

Mima Sants, Associació GRAMC

11.30 h

Cafè.

11.45 h

Paulina Fernández Associació Atenea.

Rodríguez, comunitat magrebina resident a Corbera.

Said Hamad Mimon, comunitat magrebina resident a Corbera.

Fatima Hamed, comunitat magrebina resident a Corbera.

15.00 h

Carme Roquer, antiga directora de l'escola Jaume Balmes de Vic.

17.00 h

Elisa Torres, coordinadora pedagògica de l'Institut Ensenyament Secundari de Corbera.

Elisa Domènech, equip compensatòria Baix Llobregat.

Dissabte 7 de novembre**10.00 h**

Taula rodona partits de Corbera.

11.30 h.

Enquesta avaluació.

12.15 h

Vermut.

El pressupost dels Consells Ciutadans de Corbera

Com ja s'ha dit anteriorment, el pressupost inicial es va preveure sobre un màxim de despesa de 3.800.000 de pessetes. Donat que les despeses quedaven assumides en un 70% per l'Ajuntament i en un 30% restant per la Fundació Jaume Bofill, l'Ajuntament va prendre l'acord de reservar dels pressupostos municipals una partida de 3.000.000 de pessetes.

Participants	854.550
Dinars i esmorzars	275.309
Material divers (Correus...)	110.000
Equip tècnic (ponents, secretariat, desplaçaments...)	1.068.342
Còpies Informe Final	10.000
TOTAL	2.318.201

Les xifres recollides en la taula anterior ens donen unes despeses per l'Ajuntament de Corbera a l'entorn del milió sis-centes cinquanta mil pessetes (1.622.741), que es corresponen al 70% del pressupost. El 30% restant, a l'entorn de les set-centes mil pessetes (695.460), han quedat assumides per la Fundació Jaume Bofill.

Conceptualment podem remarcar que el 39% del pressupost (854.550) s'ha destinat directament a retribuir els participants. A aquesta quantitat caldria afegir-hi un 12% corresponent a les partides de dinars i esmorzars que els participants rebien. Les despeses que es poden assignar per la direcció dels Consells i per la participació dels experts representa un 46% del total (1.068.342). El 5% restant es pot assignar a despeses generals de funcionament.

La lectura de la distribució d'aquestes despeses sembla ser prou equilibrada i respondre bastant fidelment als criteris generals que hi ha darrere la metodologia dels Consells Ciutadans. Aquestes xifres mostren que la pràctica dels Consells Ciutadans no representa uns costos inabastables per cap entitat pública, especialment si es considera —quantitativament i qualitativament— la participació ciutadana que comporten. Certament, el fet que la participació dels ciutadans tingui una petita compensació econòmica, genera —també a Corbera— algunes crítiques. Totes les opinions són igualment

respectables, i per tant caldrà reflexionar a l'entorn d'aquestes veus crítiques. L'opinió de l'equip d'experts és que possiblement el debat de fons que caldria potenciar, i el més interessant en la perspectiva de l'aprofundiment democràtic, és com assegurar una participació ciutadana el màxim de plural i deslliurada, en principi, d'apriorismes i realitzada en unes condicions de l'entorn favorables. Per tant la pregunta que ens hauríem de formular és si els Consells Ciutadans són un bon mecanisme, si la resposta és positiva podrem convindre que el problema dels costos, possiblement el podrem minimitzar. En unes altres paraules, caldrà trobar variants a la metodologia assajada a Corbera que permeti uns resultats més eficients (iguals resultats a inferiors costos).

Des de l'equip, però, estem convençuts que sense renunciar a trobar noves metodologies més eficients, el debat a l'entorn d'aquestes qüestions té el seu origen en aspectes de la cultura política majoritària que continua sense acceptar que la participació ciutadana efectiva ha de tenir una conrecció pressupostària, de la mateixa manera que altres conceptes i polítiques el tenen.

4. Els participants

L'objectiu d'aquest apartat és el de descriure breument el procés que se segueix per contactar amb les persones seleccionades per participar en els Consells Ciutadans de Corbera i també deixar constància de les reaccions d'aquestes davant la proposta de participar en el projecte. S'exposaran aquí els motius pels quals alguns dels ciutadans escollits no van participar finalment en cap dels tres Consells. Malgrat la tècnica dels Consells Ciutadans no pretén buscar una representativitat estadística dels participants en referència a la població, també es donarà alguna informació comparada entre algunes dades de la població de Corbera, amb les de la mostra seleccionada a l'atzar i d'aquestes amb la dels participants als Consells.

Procés de contacte amb les persones seleccionades aleatòriament

La mostra, escollida aleatòriament a partir de la població de 16 anys i més inscrites al padró de Corbera, és el nucli bàsic a partir del qual sortiran els participants en els Consells Ciutadans. Les persones escollides, potencials par-

ticipants, han de rebre dies després de la seva selecció una carta on es fa constar dues informacions bàsiques. Per un costat la carta personalitzada i signada per l'alcalde o per representants de tots els grups del consistori que explica a la persona que ha estat seleccionada com a potencial participant en l'experiència dels Consells Ciutadans i la convida a posar-se en contacte amb l'equip organitzador a través de l'oficina que aquest equip disposa al mateix municipi. Per un altre costat la carta dóna una explicació detallada sobre què són i com funcionen els Consells Ciutadans i una referència al cas de debat sobre el qual giraran els Consells.

L'experiència mostra que aquesta carta, malgrat provocar una quantitat gens menyspreable de trucades i visites a l'oficina de l'equip organitzador, no és suficient per arribar a posar en contacte totes les persones seleccionades. Moltes d'aquestes, tot i la invitació a participar en l'experiència, no es posen en contacte amb l'oficina. Així, passats uns dies des de la tramesa de les cartes, es procedeix a fer una tanda de trucades a totes les persones seleccionades i que encara no s'han posat en contacte amb l'equip. En el primer contacte s'explica amb més detall el projecte i se'ls convida a passar per l'oficina per tal de resoldre qualsevol dubte que puguin tenir i de concretar la seva possible participació en l'experiència. Aquesta trucada complementa la carta i té molta importància, ja que és a partir d'ella que els ciutadans implicats veuen que el projecte dels Consells és una realitat, que s'està concretant i que es compta realment amb ells.

Alguns problemes en la comunicació amb les persones seleccionades

A Corbera tot aquest procés es va veure distorsionat a causa de la tardança en arribar als domicilis de les esmentades cartes. Tot i que considerem les trucades telefòniques molt importants, no hem d'oblidar que són un complement a la informació escrita que el ciutadà ha hagut de rebre amb anterioritat. De fet, la carta aporta la necessària nota d'oficialitat al projecte, ja que porta la signatura, en aquest cas de l'alcalde i el segell de l'Ajuntament. Una persona a la qual es truca de sobte i a la qual se li ha d'explicar telefònicament un procés tan complex i innovador com són els Consells Ciutadans pot sentir-se confusa i fins i tot interpretar malament el que se li proposa. De fet, rebre una trucada sense prèviament haver rebut la carta, pot fer augmentar considerablement les possibilitats de rebre un "no" com a resposta a la invitació de participar en l'experiència.

Increment de la mostra seleccionada

A causa dels problemes que existeixen a Corbera en la distribució de la correspondència, es va haver d'enviar un nombre superior de cartes a les inicialment previstes. En primer lloc van sortir 243 cartes, que representaven 3 mostres de 81 ciutadans. Donada les baixes respostes positives que s'anaven rebent d'aquesta primera tramesa, atribuïbles en molt bona part a que la seqüència 'recepció carta - posterior trucada' no es va produir com es desitjava, es va acordar enviar 162 cartes més, que venien a completar la primera extracció feta a través de l'ordinador de 405 persones residents a Corbera, majors de 16 anys. Davant la por que hi haguessin dificultats, tot i la nova tramesa de cartes, per aconseguir la presència requerida per fer els tres Consells, es va acordar enviar una setmana més tard unes noves 150 cartes, per les quals es va procedir a fer una nova selecció de ciutadans. En total, doncs, la selecció va ser de 555 persones.

De fet, el retard en la recepció de les cartes no va ser l'únic problema que va portar a seleccionar aleatòriament unes 150 persones més de les inicialment previstes. Com es veurà més endavant en les taules que en aquest mateix capítol es presenten, a Corbera es va produir un nombre extraordinàriament elevat de persones seleccionades de les quals no disposàvem de telèfon, o bé aquest era erroni, o bé que l'adreça no era correcta i que el padró encara no havia estat modificat. A aquests problemes cal afegir la dificultat de localitzar telefònicament a determinades persones que donades les característiques de la població de Corbera, passen molt poques hores a casa. En resum, l'experiència de Corbera va tenir un primer i important entrebanc en no assolir un contacte reeixit amb les persones seleccionades. Més que parlar d'un rebuig més elevat dels veïns de Corbera a participar en els Consells Ciutadans (en referència al percentatge de participació en d'altres experiències), hem de constatar que les dificultats excepcionals en el procés de contacte entre l'equip organitzador i les persones seleccionades han tingut com a conseqüència una reducció notable de les respostes afirmatives a participar en l'experiència.

L'entrevista

El total d'entrevistes realitzades va ser de 122. En elles tornàvem a explicar amb més calma i detall el procés i el sentit, tant pràctic com teòric, dels

Consells. Cal dir que les persones que accedien a mantenir aquesta entrevista a la nostra oficina venien normalment predisposades a participar-hi o, com a mínim, interessades pel projecte. Així, el resultat d'un gran nombre d'aquestes entrevistes va ser l'acceptació a participar-hi. De fet, de les 122 entrevistes, 74 persones van estar d'acord a participar-hi. Dels participants previstos inicialment només una persona ens va transmetre sense necessitat d'entrevista i només per contacte telefònic el seu desig de participar-hi. Cal dir, però, que de les 75 persones que inicialment van acceptar formar els Consells Ciutadans, es van produir algunes renúncies d'última hora per motius diversos.

L'actitud dels entrevistats davant la proposta dels Consells Ciutadans de Corbera

L'objectiu d'aquestes entrevistes no és tant per explicar de nou què és un Consell Ciutadà i com funciona sinó, bàsicament, deixar que la persona entrevistada faci les preguntes que cregui convenient i exposi els seus dubtes. L'actitud dels entrevistats no va ser homogènia. Algunes persones van formular moltes preguntes i d'altres, simplement, van decidir participar-hi sense gaires preguntes prèvies i, potser, resoldre-les sobre el terreny. En qualsevol cas, una qüestió que se'ns va plantejar repetidament i de forma generalitzada va ser el de "per què el tema de la immigració". De les entrevistes realitzades en va quedar una sensació que tot i veient la gran majoria d'ells que els Consells eren una experiència interessant i nova a la qual valia la pena participar, es considerava que a Corbera hi havia d'altres temes que requerien un debat ciutadà i una actuació més urgent que la pròpia qüestió plantejada. Això, però, no invalidava l'interès i l'oportunitat de la qüestió que el fenomen de la immigració ha provocat a Corbera. De fet, la majoria dels entrevistats avançava a la nostra oficina la seva opinió sobre el tema en general i, més habitualment, sobre la situació creada a Corbera pel factor de la immigració.

Pel que fa als propis Consells, la iniciativa agradava. El fet de poder discutir i parlar amb altres veïns del municipi semblava una perspectiva interessant, potser més que el propi fet que les discussions haguessin de tractar sobre el tema de la immigració. En general les entrevistes van resultar positives: nosaltres vam poder gràcies a elles copsar la realitat de Corbera i conèixer gent diversa del municipi, i com les dades demostren, els entrevistats van acceptar en un percentatge més que acceptable participar en l'experiència.

Facilitar la participació

Amb la idea de minimitzar el possible aquests obstacles que els potencials participants poden tenir pel fet d'haver de dedicar dos dies feiners de forma completa als propis Consells, es va procedir a oferir a totes aquelles persones que treballaven una nova carta, adreçada en aquest cas al seu lloc de treball o a la persona responsable de recursos humans de l'empresa on treballaven amb l'objectiu d'obtenir el permís per absentar-se de la feina els dies de celebració dels Consells. Aquesta carta anava signada per l'alcalde de Corbera de Llobregat i portava el segell de l'Ajuntament. En ella, a més a més, s'oferia el telèfon de l'oficina per tal de resoldre qualsevol dubte.

No totes les persones en situació de treballar van considerar necessària aquesta carta. Tot i així, van ser majoritaris els qui sí ens la van demanar, tot i que moltes vegades aquesta només es feia servir per donar un toc d'oficialitat ja que estaven segurs d'obtenir el permís per participar-hi. En general podem dir que els problemes plantejats per les empreses o persones a les quals es va adreçar aquesta segona carta han estat mínims. Curiosament, el sector a on han sorgit problemes i a on es va denegar algun permís ha estat en la pròpia Administració pública.

L'altra possibilitat ofertada a les persones que tenien feina era la d'intentar igualar el seu nivell salarial (fins a un màxim de 10.000 pessetes/dia) amb l'objectiu de mantenir el seu nivell d'ingressos i que el fet de participar en els Consells no comportés una reducció dels mateixos. Per tal de concretar aquest pagament afegit al pagament mínim que tots els participants reben (5.000 pessetes. dia) els interessats havien de portar una fotocòpia de la nòmina o de la declaració de la renda i, conforme a uns paràmetres prèviament establerts, s'assignava la quantitat a percebre.

Pel que fa a aquelles persones que, sense estar en situació de treballar, incorrerien necessàriament en despeses pel fet de participar-hi, els vam oferir assumir aquestes despeses. Així, les persones que tenien nens i que a l'hora de dinar i a la tarda, en horari extraescolar, haurien de deixar-los amb algú van cobrar també un extra conforme a aquestes necessitats. Amb això es pretenia evitar els biaixos que poden manifestar-se si un perfil determinat de persona es veu exclòs per les dificultats de la seva pròpia situació o evitar iniquitats econòmiques derivades de la participació en els Consells.

Finalment, un altre cas al qual vam respondre va ser el d'una persona que tenia problemes per desplaçar-se fins al lloc on es realitzaven els Consells. En

aquesta ocasió nosaltres mateixos ens vam oferir a anar a buscar-la i tornar-la. La col·laboració dels altres participants va fer que ells mateixos es responsabilitzessin de garantir el desplaçament d'aquesta persona.

Dificultats de contacte

Ja hem esmentat els diferents problemes que vam trobar a l'hora de posar-nos en contacte amb un nombre molt important de les persones escollides. Per tal d'evitar aquest obstacles, i prèviament i independentment al fet d'ampliar el nombre de persones seleccionades a contactar (de les 405 inicialment previstes a les 555) vam recórrer a diverses actuacions.

Així, per exemple, les darreres 150 cartes, davant la realitat del retard de correus, van ser enviades com a urgent. Així vam aconseguir accelerar el procés de les darreres mostres i aconseguir el nombre de persones necessàries per realitzar el segon i el tercer Consells. D'aquesta manera es va evitar telefonar als ciutadans inclosos en aquesta selecció abans que aquests haguessin rebut la carta. De fet, la resposta positiva de les persones d'aquesta extracció aleatòria última del cens va ser prou acceptable, si considerem especialment el breu espai de temps de què disposàvem. Fins i tot, els integrants d'aquest grup van rebre la carta abans que altres ciutadans integrats en les mostres anteriors.

Pel que fa als errors telefònics i d'adreça existents en el propi padró, les solucions no van ser gaire fàcils. La nostra intenció inicial era la d'anar a casa de tots aquells sense telèfon per tal de poder concretar 'in situ' una entrevista però l'alt nombre de persones en aquesta situació ens ho va fer impossible. D'altra banda, hi havia també casos en els quals no disposàvem ni d'adreça ni de telèfon i, per tant, no hi havia manera de contactar amb la persona. Tot i així, vam intentar trobar a la guia de telèfons noms que poguessin estar familiarment relacionats amb el de la persona que va ser escollida, per tal d'entrar en contacte amb ella. Aquest mètode va tenir escàs èxit.

Finalment, i a part de les persones que ja no vivien al de baixes al municipi hem d'afegir, a més a més, aquelles persones que van sortir escollides a més d'un llistat i a les quals, evidentment, vam haver de treure. Això ho férem *a posteriori*, quan ja teníem a les mans el llistat i, per tant, no era possible extreure un altre nom del cens en substitució del repetit. Finalment, i encara que això va passar en nombre mínim de vegades, també es va haver de treure del llistat a aquelles persones que tenien càrrecs polítics a l'Ajuntament.

Els casos

Per tal d'aclarir les diverses situacions davant de les quals ens vam trobar desglossarem i explicarem les diferents categories que hem establert.

Exclosos

D'entrada cal dir que dels seleccionats, es va haver d'excloure aquelles persones que o bé tenien un càrrec polític a l'Ajuntament de Corbera o bé ja havien estat seleccionades en alguna mostra anterior (cal recordar que la tria era aleatòria i que es feia en grups de 81 persones). El paquet d'exclosos va ser de 14 persones

Per dificultats o impossibilitats en el contacte

Una primera categoria fa referència a les persones de les quals no vam disposar d'un telèfon per localitzar-les. El total d'aquest grup és de 68 persones. Aquesta xifra fa referència a aquelles persones sense telèfon amb les quals no vam tenir cap tipus de contacte. Hi havia d'altres persones sense telèfon, però amb aquestes es va poder entrar en contacte o bé perquè elles van trucar al rebre la carta o bé perquè van poder ser finalment localitzades. Una segona categoria que podem fer és la que fa referència al nombre total de telèfons erronis que apareixien en el llistat van ser de 17. Aquests tampoc estant comptabilitzats en el grup de les 68 persones esmentades anteriorment.

La tercera categoria que hem establert és la de persones que, malgrat aparèixer en el padró, ja no viuen a Corbera. En aquesta situació trobem 22 persones. Tot i que en alguns casos hem pogut contactar amb elles via un familiar, hem entès que la seva participació no tenia sentit i, per tant, han estat exclosos del grup de seleccionats.

Una altra categoria específica és la del grup de ciutadans seleccionats amb qui no vam poder parlar, tot i tenir el seu telèfon. El fet que no es trobessin a casa a l'horari d'oficina feia difícil el localitzar-los; tot i així, vam fer un intent de trucar a les nits i durant el cap de setmana, sense èxit. La possibilitat d'anar a casa seva va quedar aleshores descartada, ja que es tractava d'una inversió de temps important i d'un cost d'oportunitat alt per a nosaltres, donades aquestes limitacions de temps a què ens veiem confrontats. Aquest grup de gent representava un total de 25 persones.

Negativa a participar sense possibilitat d'entrevista presencial

Una ampla categoria és la de les persones que s'han negat a participar per via telefònica, sense possibilitat de realitzar entrevista. Els 'no' telefònics arriben a 182 persones. De fet podem dir que l'acceptació telefònica a participar ha estat mínima, només 1 cas. Dels que ni tan sols vam poder fer l'entrevista abans de rebre la seva negativa, només algunes d'aquestes es van posar en contacte amb nosaltres directament després de rebre la carta. Una gran part dels 182 esmentats van donar la seva resposta després de rebre la nostra trucada. Pot establir-se, en general, que els qui es van posar en contacte amb l'oficina mostraven més interès pel tema i que els hauria agradat participar-hi; però diferents motius no ho permetien. Entre aquells a qui vam trucar nosaltres hi havia també gent que mostrava interès, però majoritàriament no era així.

Una pregunta constant ha estat la suposada obligatorietat de la participació en els Consells. Paradoxalment molta gent contemplava la possibilitat que la participació en els Consells fos d'obligat compliment.

Motius del rebutj

Pel que fa als motius de la no-acceptació a participar en els Consells, hem pogut establir sis causes principals. El motiu més important és el de la feina, és a dir la impossibilitat de demanar dos dies de festa o la consciència de no poder deixar de treballar. De fet 103 persones es van veure en aquesta situació. La segona causa més habitual per rebutjar la invitació a una, tot i que gran distància de l'anterior, ha estat la de l'edat, persones que se senten massa grans per participar en debats d'aquest tipus. Concretament 20 persones van donar aquest argument com a motiu per no participar-hi. Un nombre molt similar de persones, 19 concretament, van argumentar la manca d'interès en el projecte. Certament, però, no hauríem de descartar que aquest motiu fos present en més respostes, tot i que no s'explicités. Un altre grup d'argumentacions van venir pel fet d'haver de fer-se càrrec d'alguna persona i no poder-la deixar amb ningú altre, concretament va ser esgrimit per 11 persones. Els problemes de salut van ser utilitzats per 10 persones, en tots els casos sense que s'arribés a concretar ni tan sols una entrevista. Finalment, 19 persones no van especificar el motiu pel qual no podien o volien participar en els Consells.

Una altra categoria que hem establert és la del grup de ciutadans amb els quals vam aconseguir parlar però que mai no ens va donar una resposta clara o definitiva sobre les seves intencions a participar-hi. Aquesta situació es dona

sempre que la persona contactada remet la seva resposta a una trucada ulterior per part d'ella mateixa. La nostra insistència no podia passar de tres trucades a la mateixa persona a la qual, si continuava postergant la seva resposta, no se la trucava més en espera que ho fes ella. Més d'un centenar de persones, concretament 105 persones, van optar per aquesta actitud.

Entrevistes

Dels 122 ciutadans que van ser entrevistats, 74 van acceptar participar-hi. No tots, però, van acabar participant-hi realment. Els altres 48 van haver de dir que no, per diferents motius. Novament l'argument més utilitzat va ser la qüestió laboral, de fet 25 persones de les 48 abans esmentades van utilitzar aquest argument. D'aquestes, algunes van fer les gestions amb la seva empresa mitjançant l'esmentada carta, altres ens van haver de dir directament que no, en saber les condicions horàries que els demanàvem. De les 74 que van acceptar inicialment, 12 persones van ser catalogades com a "pendent", entenen per aquesta categoria aquelles persones que van sortir de l'oficina amb la idea de gestionar-se el permís a la feina o pensar amb deteniment si volien participar-hi o no. Totes les persones d'aquesta categoria, tot i les nostres trucades posteriors, no van poder dir res definitiu o no van ser localitzades per segona vegada. El tercer motiu pel qual alguns entrevistats no van poder participar-hi conforma un paquet que hem definit com a 'motius personals', no especificats, i que són causes de naturalesa diversa.

Persones no connectades

Persones tretes per repetició i altres motius	14
Gent sense referències	25
Sense telèfon	68
Telèfon erroni	17
No residents	22
TOTAL	146

Gent connectada que no hi participa, però que dóna motius diversos

MOTIUS	
Edat	20
Feina	103
Salut	10
No tenen interès	19
Persones al seu càrrec	11
Sense especificar	19
TOTAL	182

Gent connectada que no hi participa i que no dóna motius

Gent connectada que no dóna resposta	105
--------------------------------------	-----

Entrevistes realitzades

Accepten participar-hi	74
No accepten participar-hi	48
Motius laborals	25
Motius pendents	12
Motius personals	11
TOTAL	122

La població, les mostres i els Consells. Algunes dades per a la comparació

Comparació per sexes

Com podem veure a les dades del quadre següent, les diferències entre la distribució de la població corberenca per sexe i la resultant de les mostres aleatòries utilitzades als Consells és mínima. Es pot dir que les mostres reflecteixen prou bé en aquest aspecte la realitat de Corbera. Pel que fa a les dades dels participants en els Consells, trobem que, tot i que no hi ha grans diferen-

cies en el números, s'ha invertit la tendència. Així, en els Consells va haver-hi una presència femenina superior a la masculina, mentre que a la població total de Corbera els homes formen el grup més gran. Aquesta diferència s'explica fàcilment per qüestió d'una major disponibilitat del col·lectiu de dones, atribuïble en bona part per la subrepresentació d'aquestes en el mercat laboral.

	Corbera	Mostres	Consells
Homes	50,14% (3091)	51,7% (287)	48,6% (35)
Dones	49,86% (3074)	48,3% (268)	51,4% (37)
TOTAL	100% (6165)	100% (555)	100% (72)

La distribució per sexes en cada un dels Consells sí que es caracteritza per una major desigualtat, especialment en el primer dels Consells, amb una més marcada presència femenina. Això també s'explica en la mesura que l'acceptació a participar-hi per part de les dones va ser molt més ràpida que per part dels homes. Les dades globals de la distribució per sexes de tots els Consells és però, molt més equilibrada, com ja hem vist en la taula anterior.

	Homes	Dones
Consell 1	37,5%(9)	62,5%(15)
Consell 2	60%(15)	40% (10)
Consell 3	47,8 (11)	52,2%(12)

Comparació segons edat

Les tendències pel que fa a l'edat en les tres categories comparades són més aviat semblants. Tot i així podem comprovar que els grups d'edat que comprenen les persones que tenen entre 41 i 50 anys i entre 51 i 60 anys apareixen sobrerrepresentats als Consells. Podríem pensar que la predisposició a la participació per part d'aquests grups és més gran que a d'altres, però cal que tinguem en compte també les facilitats addicionals que les persones en aquestes franges d'edat gaudeixen, en el sentit de tenir unes condicions laborals normalment més estables i segures que no pas a d'altres grups d'edat.

	Corbera²	Mostres	Consells
16-25	18,34 % (1.131)	17,3% (96)	22,2% (16)
26-30	10,49% (647)	11,0% (61)	7% (5)
31-40	24,42% (1.506)	25,9% (144)	23,6% (17)
41-50	18,49% (1.140)	20,1% (112)	22,2% (16)
51-60	11,45% (706)	12,6% (71)	15,3% (11)
61-70	8,82% (544)	6,7% (37)	6,9% (5)
71 i més	7,95% (491)	6,2% (34)	2,8% (2)
TOTAL	100 % (6.165)	100% (555)	100% (72)

Pel que fa a la gent més gran, es troben una mica infrarepresentats en els nostres Consells. En aquest sentit podem recordar que alguns dels motius més argumentats per justificar absències (malalties) es més real en els segments de major edat. Així mateix la inseguretat també cal tenir-la com una de les causes de la subrepresentació dels majors de 61 anys.

5. Dictamen Ciutadà: els resultats

Introducció metodològica

Els resultats que es presenten en aquest apartat han estat recollits mitjançant uns qüestionaris que tots els participants en els Consells Ciutadans de Corbera van emplenar en l'última de les sessions de treball. El qüestionari (veure annex) es dividia en tres apartats:

- En un primer s'intentaven mesurar les actituds envers la població immigrada així com la percepció de les actituds que sobre aquesta qüestió es creu que dominen al municipi.
- Un segon bloc, el més important i de fet l'objecte últim de la convocatòria dels Consells Ciutadans, ve determinat per tot un seguit de possibles

² Les dades corresponen a la informació facilitada per l'Institut d'Estadística de Catalunya, d'acord amb la informació de l'any 1996.

intervencions municipals sobre aquesta qüestió i l'acollida que aquestes tenen entre els integrants dels Consells.

- El tercer apartat de l'enquesta incloïa una breu valoració sobre el funcionament dels Consells i sobre la seva metodologia.

Com s'explica en un apartat anterior, el primer dels tres Consells realitzats és considerat com a grup pilot. El fet que entre el programa del primer grup i els altres dos es produeixin algunes modificacions, com va ser el cas de Corbera, pot comportar també alguns petits canvis entre el qüestionari d'aquests grups. En el cas que ens ocupa les modificacions han anat en la direcció d'introduir en els qüestionaris del segon i tercer Consells algunes, poques, preguntes noves i també en alguns casos les opcions de resposta a alguna pregunta s'han vist augmentades. En aquests casos, el nombre de persones que responen no són 72, sinó 49.

En l'informe que segueix els resultats es presenten de forma agregada a tots tres Consells, excepció feta de la situació comentada en el paràgraf anterior, on es presenten els resultats dels dos darrers Consells. En qualsevol cas, en l'annex es poden trobar per cada un dels Consells les respostes donades a tot el qüestionari.

Valoració de la situació de la immigració a Corbera. Actituds generals

Abans d'entrar en les possibles mesures a adoptar amb relació al tema que ens ocupa, va semblar oportú conèixer com interioritzaven els participants els nous escenaris creats a Corbera d'ençà la presència de població d'altres continents.

En primer lloc, el qüestionari demanava si existien a Corbera **actituds racistes**. Un 58,3% de participants valora que sí que hi ha actituds racistes a Corbera, però que només són casos aïllats, mentre que un 12,5% opina que aquestes situacions es donen sovint. Enfront d'aquests, un 13,9% considera que en cap cas a Corbera s'han donat actituds racistes. Cal dir que en aquesta pregunta hi ha un elevat percentatge de no respostes (15,3%).

Davant la possibilitat plantejada pel qüestionari que aquestes actituds s'incrementessin amb l'augment de la població immigrada resident a Corbera, les opinions eren més homogènies ja que un 65,3% van considerar com a probable l'increment de les actituds racistes davant d'un 15,3% que van creure que això no succeiria.

Els participants als Consells es mostraven dividits a l'hora d'establir alguna relació **causa-efecte entre l'arribada d'immigrats i l'increment de problemes d'ordre públic al municipi**. Un 43,1% dels participants consideren que sí que s'han donat problemes davant d'un 41,7% que considera que no es pot establir cap relació. En qualsevol cas hi ha una majoria, 73,6%, que rebutja que la policia demani sistemàticament la documentació als immigrants. Només un 18,1% es mostra a favor d'aquesta mesura.

Un altre aspecte sobre el qual es va preguntar als participants fa referència a **l'actitud que han de mantenir les dues comunitats** per assegurar una bona convivència. Un 72,9% dels participants va valorar que la població no immigrada (autòctona) hauria de posar més de la seva part per facilitar la convivència entre les dues comunitats. Només un 16,7% opinava que no calia cap esforç suplementari per part dels autòctons per assegurar aquesta bona convivència.

Quan la pregunta se centrava en l'esforç que hauria de fer la població immigrada, un 90,3% dels participants coincidia que haurien de posar més de la seva part. És, doncs, notòria la percepció segons la qual l'esforç més important ha de venir dels nou vinguts.

En referència als **aspectes concrets en els quals les dues comunitats s'havien d'esforçar per assegurar una bona convivència**, trobem que a la població autòctona se li fan demandes lligades a la tolerància en un sentit ampli i genèric (no discriminar, no tenir por, ser respectuosos i tolerants...), mentre que a la població immigrada se li demanen aspectes molt més concrets (respectar les normes socials, participar més en la vida social (AMPES, cursos d'adults...), així com l'adopció de les pautes de relació home —dona que caracteritzen globalment la societat occidental.

En referència a les **actuacions que l'ajuntament podria impulsar per facilitar la convivència** els resultats mostren un consens molt considerable (94,5%) perquè es realitzi alguna iniciativa adreçada a la població autòctona per sensibilitzar en els valors antiracistes.

Una altra qüestió que va sortir a debat al llarg dels Consells va ser la diferència de criteris i valors en la relació entre els homes i les dones en la població autòctona i la immigrada. En aquesta qüestió no hi ha, en canvi, un gran consens sobre l'oportunitat de realitzar alguna **campanya de sensibilització entre la població magribí a favor d'una relació home-dona més d'acord amb els paràmetres occidentals**. D'entrada un 20,8% planteja que en cap cas cal tirar endavant una iniciativa d'aquesta característica i un 33,3% l'accepta només en el cas que existeixi una demanda del propi col·lectiu d'immigrants.

Dels qui responen que són favorables a aquesta iniciativa (39,6%), més de la meitat (27,1%) creuen que l'hauria de fer el teixit associatiu, i només un 12,5% creuen que hauria de correspondre al propi ajuntament.

Un dels aspectes que van centrar bona part dels debats va ser la conveniència o no de fomentar ***àmbits propis de relació i organització dels magribins de Corbera***. En relació amb aquest tema, es van plantejar dues possibilitats concretes:

1. La construcció d'una mesquita
2. La creació d'una associació d'immigrants.

La ***proposta d'instal·lar una mesquita a Corbera*** és vista com a positiva per un 58,3% dels participants i només un 13,9% valora aquesta possibilitat com a negativa. Entre els que hi estan a favor, apareixen dues raons: que la mesquita serà un lloc de reunió per als magribins de Corbera i que cal respectar les religions i cultures diferents a la pròpia. La minoria que es posiciona en contra veu un perill de getització. Als participants també els sol·licitàvem quina creien que seria la reacció ciutadana davant de la proposta de construir una mesquita al terme municipal. En aquest cas hi ha una divisió d'opinió entre els que creuen que no seria una iniciativa ben rebuda pels veïns (30,6%) i els que creuen que la reacció ciutadana seria d'indiferència (30,6%). Només un 19,4% dels participants en els Consells creuen que una mesquita seria ben rebuda pels veïns de Corbera. La divisió d'opinions sobre aquesta qüestió i la dificultat que per a molts representa respondre a aquesta qüestió queda també reflectida en l'alt percentatge de participants que no contesten (19,4%).

Pel que fa al ***foment de l'associacionisme entre els immigrants*** per part de l'Ajuntament mitjançant la cessió d'un local, apareixen dues propostes. Per una banda, cedir un local per a l'ús de la població magribina en general, opció recolzada per un 37,5% dels participants. D'altra banda tindriem la proposta de cedir un local per a ús exclusiu de les dones que rebria el recolzament del 19,4% dels participants. Cal remarcar, però, que un 36,1% dels participants es mostra contrari a cedir qualsevol local.

Actuacions municipals: balanç i perspectives

Els participants van valorar ***l'actuació portada a terme per l'Ajuntament de Corbera respecte al tema de la immigració***. Aquesta valoració es va fer a partir de dues consideracions:

1. La informació disponible per part de l'Ajuntament sobre la situació del col·lectiu d'immigrats.
2. Les accions concretes impulsades pel propi consistori sobre aquest mateix col·lectiu.

Referent a la primera qüestió, el nivell d'informació disponible, un 41,7%, va creure que la informació que l'Ajuntament disposava sobre la població immigrada ja era suficient, mentre que un 55,6% dels participants van creure convenient que l'Ajuntament amplii el seu coneixement del col·lectiu.

Pel que fa a la segona qüestió, la consideració que es mereixen les actuacions realitzades pel consistori en aquesta temàtica, es produeix una divisió dels participants. Un 45,8% considera les actuacions realitzades per l'Ajuntament com a positives i suficients, enfront d'un 45,8% que considera que s'hi hauria d'haver destinat més recursos. Només un dels assistents considera que ja s'han destinat massa recursos a aquest tema.

Possiblement una de les dades més rellevants és la que fa referència a la necessitat de destinar des de l'Ajuntament **més recursos econòmics per oferir serveis a la població immigrada**. Tot i la seguretat que l'increment d'aquestes partides comportés la reducció d'altres assignacions del pressupost municipal, una àmplia majoria dels participants, un 81,9%, va manifestar-se convençut que calien més recursos destinats a la població immigrada, i només un 15,3% va opinar que destinar aquests recursos no era una prioritat presupostària.

Una de les propostes més ben acollides pels participants als Consells Ciutadans va ser el de la **creació d'una xarxa permanent de coordinació entre els diferents sectors (institucionals i associatius)** que treballen a Corbera en alguna qüestió referida a la població immigrada. Un 94,4% creu que aquesta mesura seria altament positiva i que ajudaria a millorar el conjunt de les actuacions en aquest camp.

En la mesura que una de les funcions bàsiques de tot Ajuntament és la de proveir tot una sèrie de serveis als seus ciutadans, va semblar oportú preguntar als ciutadans si caldria oferir uns **serveis específics per la població immigrada** o bé simplement facilitar el seu accés als serveis ja ofertats al conjunt de la població.³ Davant d'aquesta disjuntiva, els participants semblen apostar clarament pels serveis comuns per a tota la població (61,6%). Només en algunes respos-

³ En el ben entès que aquesta pregunta fa referència a aquells serveis no dirigits estrictament a la població immigrada

tes s'apunta que la formació d'adults podria rebre un tractament diferenciat i oferir-se algun curs específicament a la població immigrada.

Per altra banda, també es demanava als participants si **calia fer distincions entre els immigrants que tenien regularitzada la seva situació i aquells altres que no**. Davant d'aquesta disjuntiva, un 81,9% de ciutadans apostava per obrir les portes dels serveis municipals a tots els immigrants, independentment de la seva situació legal, per només un 13,9% que proposava excloure'n els no regularitzats.

Una altra decisió a prendre seria si **cal concentrar les actuacions municipals en un col·lectiu d'edat específic, o bé si es millor treballar amb el conjunt de la població**. Aquesta darrera opció apareix com a majoritària amb un 63,9% dels casos. Entre els que creuen necessari concentrar esforços en un col·lectiu d'edat específic, es prioritza l'atenció sobre els joves (16,7%) per sobre de dones i nens (6,9 i 11,1%, respectivament).

El centre d'informació i acollida és un dels serveis específics que ha estat present en bona part del debat. L'interès que despertava la creació d'un servei d'aquestes característiques es va veure reflectit en la bona acollida que aquesta idea ha tingut entre els participants: un 87,5% el valora com un servei necessari al qual cal dedicar recursos pressupostaris i humans des de l'Ajuntament. Només un 8,3% no ho veu així.

Una altra de les propostes que han aparegut en diverses ocasions al llarg dels Consells és la contractació d'una **persona dedicada a la mediació cultural**. Hi ha pràctica unanimitat en considerar positivament aquesta iniciativa. Un 95,8% valoren aquesta possibilitat com molt o bastant necessària i un 4,2% la considera simplement necessària. Els Consells també coincideixen àmpliament (95,8%) que és necessari que la persona en qüestió conegui la llengua dels immigrants, i un 25% creu, a més, que és imprescindible que la persona professional que assumeixi aquesta responsabilitat sigui de la mateixa cultura de la majoria de les persones del col·lectiu d'immigrants.

Una de les àrees d'actuació municipal més citades al llarg dels Consells va ser l'activitat formativa adreçada a immigrants. En aquest sentit un 91,7% valorarien com a positiva la creació d'una **escola d'adults** que, entre altres serveis, oferís **cursos específics per a immigrants**. Entre les necessitats que hauria de cobrir aquesta formació per a adults, destaca la qüestió de la competència lingüística dels immigrants. Respecte a aquest tema, s'ha plantejat als participants fins a quin punt l'Ajuntament hauria d'assumir el cost de les classes de llengua, fins ara en mans d'una entitat privada. Un 80,6% creu que ha de ser així i només un 15,5% es manifesta en contra.

Sobre la llengua a impartir en aquestes classes destinades a la població immigrada, un 58,3% dels participants ha cregut més urgent l'aprenentatge del castellà davant d'un 31,9% que ha prioritzat l'ensenyament de la llengua catalana.

Continuant en les polítiques de formació, els participants en els Consells també consideren positiva la realització de **cursos de formació ocupacional** (un 87,5% els consideren importants o molt importants) contra un 11,1% que els veuen poc importants o innecessaris.

A banda de la formació d'adults, l'altra vessant educativa a considerar és la de l'ensenyament obligatori. En referència a aquest tema, i en primer lloc, s'ha plantejat la conveniència d'oferir un reforç educatiu a aquells joves immigrants que tenen problemes en el seguiment de l'educació obligatòria, especialment per motius de llengua. Tot i que els participants coneixien que aquesta no era matèria de competència municipal, un 69% van valorar que l'Ajuntament s'hauria d'implicar en la provisió d'aquest servei, mentre que un 28,2% no ho va considerar prioritari.

En segon lloc, i continuant en qüestions referides a l'ensenyament obligatori, alguns ponents van plantejar la importància de **les activitats extraescolars** com a factor de relació i integració. Respecte a aquest tema, un 66% dels participants es van manifestar a favor que les AMPES assumeixin aquesta tasca, i un 21,3% va manifestar que ho hauria d'assumir l'Ajuntament.

La **qüestió sanitària** va ser introduïda només en el segon i tercer Consells. Per aquest motiu les respostes només fan referència a una part dels participants. Tot i això un 97,9% dels participants d'aquests segon i tercer Consells van considerar aquesta una qüestió prou important sobre la qual caldria intervenir mitjançant mesures d'educació sanitària adreçades a la població novvinguda i també a campanyes informatives sobre l'organització dels serveis sanitaris ubicats en el municipi i els seus mecanismes d'accés.

A banda de decidir quins serveis calia oferir a la població immigrada, els Consells també van tractar sobre la fórmula per proveir aquests serveis i en particular el paper del voluntariat en els serveis adreçats als immigrants. Un 79,2% dels participants opinen que el voluntariat és important i que l'Ajuntament li ha de donar suport. Un altre 11,1% prefereix que aquest recolzament al voluntariat provingui del teixit associatiu i només un 8,3% considera que el criteri general en els serveis a la població immigrada ha de ser el de la professionalització.

Priorització d'actuacions futures

Com s'ha anat veient en aquestes pàgines, al llarg de les sessions dels Consells Ciutadans van anar apareixent diferents propostes que podien ser susceptibles de ser recollides en futures actuacions municipals. Donat que els recursos municipals són limitats i que les intervencions municipals caldrà prioritzar-les, es va demanar una valoració de cadascuna d'aquestes propostes tenint present el conjunt de totes les propostes aparegudes en el debat.

Prioritats d'actuacions municipals

Centre d'informació i acolliment	2,98
Persona mediació cultural	3,64
Classes de castellà	5,04
Educació sanitària	6,06
Reforç llengua per a nens	6,52
Escola d'adults	6,72
Cursos d'inserció laboral	7,04
Ajuda a associacions d'immigrats	7,08
Xarxa de coordinació	7,83
Reforçar serveis socials	8,22
Classes de català	8,31
Programes de sensibilització	8,33
Ajuda a activitats extraescolars	9,12
Impulsar una ludoteca	9,29
Local per a dones immigrades	10,20
Local per a immigrants	10,60
Cursos per a funcionaris	10,96

Per això es va demanar als participants que ordenessin les diverses propostes aparegudes, concretament 17, assignant a cada proposta un número entre l'1 i el 17, on l'1 indicava màxima prioritat i el 17 mínima prioritat. Amb aquesta classificació s'ha elaborat un rànquing en funció de la posició en què

cadascuna d'elles ha estat triada.⁴ Així, doncs, com més pròxima a l'1 sigui la puntuació obtinguda, més suport haurà obtingut aquesta proposta.

Les *opcions més prioritzades* pels participants són amb diferència el Centre d'informació i acolliment per a immigrants i la contractació d'una persona que realitzi tasques de mediació cultural.

Valoració de l'experiència dels Consells Ciutadans

En aquest apartat s'analitzen diferents preguntes realitzades als participants sobre l'experiència mateixa dels Consells, allò que ha funcionat i allò que no, la mateixa actuació de l'equip organitzador, la idoneïtat del tema tractat i altres temes que podrien resultar interessants per experiències futures.

Possiblement cal començar dient que les persones participants han coincidit en un elevat percentatge, pràcticament unànime, en considerar que el tema escollit per realitzar els Consells Ciutadans era apropiat. Només un 4,2% dels participants s'hi expressen en contra.

Una de les altres qüestions de gran interès és conèixer la valoració que els participants tenen *sobre la informació rebuda*. Les respostes mostren una divisió d'opinions entre aquells que consideren que la informació donada va ser equilibrada entre les experiències de dins i de fora Corbera (47,2%) i entre aquells que creuen que va ser desequilibrada a favor de la informació i d'experiències de fora del municipi (45,8%). En aquest sentit, i quan les persones participants eren invitades a valorar els déficits de l'experiència hi ha una coincidència en trobar a faltar més informació sobre la realitat del col·lectiu d'immigrants a Corbera. D'acord amb això s'apunta també que hauria estat interessant de comptar amb la presència d'un major nombre de magribins que expressessin la seva situació i les seves demandes. En especial s'ha trobat a faltar la presència de dones immigrades.

A part d'aquestes valoracions, també es va donar l'oportunitat perquè les persones participants expressessin, mitjançant una resposta oberta, valoracions més subjectives sobre com s'havien realitzat els Consells. Entre les respostes recollides, una de les més reiteratives és la de la demanda de més temps pels debats. No tots els participants, però, aposten pel mateix model de debat; una part es decanta per potenciar els debats en petits grups mentre que altres s'in-

⁴ Donat que el llistat de possibles actuacions es va ampliar en el segon i tercer Consells, s'ha hagut d'aplicar un coeficient de ponderació, per no discriminar aquelles propostes aparegudes en els últims Consells.

clinen per donar més protagonisme als debats en plenari. Per últim podem remarcar que algun participant ha trobat a faltar “veus discordants” que trenquessin amb “l’esperit integrador” que es deixava entreveure gairebé entre tots els ponents.

En referència als temes que s’havien programat per a les diverses sessions dels Consells, els participants han fet diverses apreciacions. Possiblement la més important és la que fa referència a la qüestió d’assistència i educació sanitària. Cal dir que aquesta qüestió no havia estat prevista inicialment en el programa dels Consells. Per aquest motiu durant la celebració del primer Consell aquesta qüestió va ser absent. Això va motivar una demanda d’alguns dels participants que aquest tema s’incloués en el segon i tercer Consells. Malgrat això, la programació dels últims Consells no va ser modificada en aquest terreny, i novament va sortir la demanda, aquest cop a partir de professionals de l’assistència primària que, com a coneixedors de la qüestió, van insistir que aquesta temàtica fos tractada. L’equip organitzador va intentar corregir aquest dèficit buscant que algun professional relacionat amb el tema pogués aportar algunes reflexions. Certament aquestes van ser insuficients i una part dels participants en el Consell van insistir que l’Ajuntament havia d’assumir també aquest àmbit com a prioritari per a la intervenció.

Sense dubtes, però, la principal insatisfacció explicitada pels participants va ser la presència insuficient de persones del col·lectiu magribí resident a Corbera. No només els ponents previstos eren pocs (ja s’havia manifestat durant la preparació la dificultat de trobar canals de comunicació), sinó que a aquest fet cal afegir que de les intervencions previstes es van produir absències.

En última instància, alguna de les persones participants va mostrar la seva estranyesa pel fet que no s’hagués trobat cap ‘informant’ que mantingués una postura favorable a no ‘fer res’. Certament aquesta demanda no va rebre un suport significatiu, més aviat va despertar allò on es va presentar un fort debat entre els participants.

Possiblement, però, el millor indicador sobre la valoració de l’experiència que els participants han fet és la pràctica unanimitat (98,6%) en trobar desitjable la *realització de més Consells en el futur*. Els participants podien expressar fins a tres prioritats alhora de pensar en temes per a possibles futur Consells Ciutadans. Els temes més proposats per les futures edicions són, en primer lloc, el planejament urbanístic de Corbera, que com a primera opció és sol·licitada per un 30,6%, seguit de la qüestió dels transports públics i també dels serveis i les polítiques culturals. Altres temes proposats, encara que amb menys

unanimitat, són qüestions relacionades amb el món de la joventut, la problemàtica de la drogodependència, la política d'habitatge, l'associacionisme, l'educació, els serveis municipals, el medi ambient, el mercat laboral i la formació ocupacional i la solidaritat.

Finalment cal esmentar la *valoració rebuda de l'actuació de l'equip organitzador*. Aquesta s'ha de considerar globalment satisfactòria, un 95,8% la valora com a molt o com a bastant positiva.

Metodologia d'elaboració de les prioritats de servei

Com hem dit anteriorment els ciutadans havien d'ordenar les diferents propostes d'actuació municipal en funció que les valoressin com a més o menys prioritàries.

Per presentar els resultats s'ha elaborat un rànquing els resultats dels quals ja s'han presentat en el dictamen. Ara anem a explicar com s'ha arribat a aquest llistat.

Centre d'informació i acolliment	215	1/72	2,98
Persona mediació cultural	262	1/72	3,64
Classes de castellà	363	1/72	5,04
Educació sanitària	291	1/48	6,06
Reforç llengua per a nens	313	1/48	6,52
Escola d'adults	484	1/72	6,72
Cursos d'inserció laboral	507	1/72	7,04
Ajuda a associacions d'immigrats	510	1/72	7,08
Xarxa de coordinació	564	1/72	7,83
Reforçar serveis socials	592	1/72	8,22
Classes de català	599	1/72	8,31
Programes de sensibilització	600	1/72	8,33
Ajuda a activitats extraescolars	438	1/48	9,12
Impulsar una ludoteca	669	1/72	9,29
Local per a dones immigrades	734	1/72	10,20
Local per a immigrants	763	1/72	10,60
Cursos per a funcionaris	789	1/72	10,96

Imaginem que una determinada proposta ha rebut 50 *vots* com a primera opció i 21 *vots* com a tercera, el seu rànquing total serà de $83 = [(50 \times 1) + (21 \times 3)]$. Com ja hem explicat abans, hi ha diverses opcions que van ser introduïdes en el segon i tercer Consells i que, per tant, no apareixen en el primer qüestionari. Aquesta peculiaritat obliga a ponderar els rànquings abans calculats. Concretament, s'introdueix un factor de ponderació del tipus "1/nombre de respostes per opció". A partir del producte del rànquing inicial i del factor de ponderació corresponent, obtenim un *rànquing ponderat*. En aquesta lògica, les puntuacions inferiors són les més *preferides* i les puntuacions més elevades són les menys desitjades.

CONSELLS CIUTADANS DE CORBERA
QÜESTIONARI BASE PER A L'ELABORACIÓ DEL DICTAMEN

Edat. _____ anys

Sexe: 1. Home 2. Dona

Nivell d'Estudis acabats:

1. Sense estudis
2. EGB o equivalent
3. FP
4. BUP, COU o Batxillerat
5. Universitaris

Situació Professional

1. Treballador/a
2. Aturat/da
3. Jubilat/da
4. Mestressa de casa
5. Estudiant

1.- Creu que l'Ajuntament disposa de la informació suficient sobre la situació de la població magribí a Corbera?

1. Sí
2. No, cal estudiar el tema amb més profundiment.
3. No, però tampoc no és un tema prou important.
9. No sap / no contesta

2.- Considera que l'Ajuntament ha actuat correctament en l'acollida dels immigrants magribins a Corbera?

1. Sí
2. No, hauria d'haver-hi dedicat més recursos humans i econòmics.
3. No, hi ha dedicat més recursos dels que calia.
9. No sap / no contesta

3.- Com bé sap, els pressupostos d'un ajuntament són, per definició, limitats. Tenint en compte això, pensa que l'Ajuntament ha de destinar diners del pressupost municipal en actuacions sobre el tema de la immigració, encara que comporti reduccions en altres partides?

1. Sí
2. No
9. No sap / no contesta

4.- Creu que l'Ajuntament hauria de destinar recursos a crear un centre d'acollida i orientació per als immigrants?

1. Sí
2. No
9. No sap / no contesta

5.- Considera que, en el cas de Corbera, l'existència d'una persona professional dedicada a tasques de 'mediació cultural', com a interlocutor de les persones immigrades és...

1. Molt necessària
2. Necessària
3. Poc necessària
4. Innecessària
9. No sap / no contesta

6.- En cas d'existir a Corbera aquesta figura de 'mediació cultural', considera que és necessari que conegui la llengua majoritària de les persones immigrades de Corbera?

1. Sí, absolutament
2. Sí, seria preferible
3. No, no és imprescindible
9. No sap / no contesta

7.- Creu que l'Ajuntament hauria de professionalitzar els cursos de llengua destinats a persones immigrades tot assumint el cost de professors/es i dels materials educatius ?

1. Sí
2. No
9. No sap / no contesta

8.- Tot i acceptant que la situació òptima seria que les persones immigrades que viuen a Catalunya coneguessin el català i el castellà, si calgués prioritzar quina llengua cal ensenyar preferentment a les persones immigrades, quina prioritzaria? (tot recordant que els fills d'immigrats utilitzen el català a les escoles i que el castellà és una llengua amb molta més projecció mundial que la catalana)

1. Català
2. Castellà
9. No sap / no contesta

9.- En cas d'existir una persona que fes la funció de "mediació cultural", creu que aquesta persona hauria de ser...

1. D'origen magribí.
2. No importa l'origen sempre que parli les seves llengües.
3. No importa ni el seu origen ni les llengües que conegui.
4. No cal la figura de "mediació cultural".
9. No sap / no contesta

10.- Creu que alguns dels serveis que l'Ajuntament ofereix (per exemple serveis socials, culturals, cursos d'ocupació...) haurien d'organitzar-se específicament per als col·lectius d'immigrats o per contra no caldria fer cap distinció entre la població autòctona i la immigrada?

1. Sí, caldria separar l'oferta de serveis.
2. Sí, però depèn del tipus de servei.
3. No, caldria oferir un únic servei per tota la població.
9. No sap / no contesta

11.- En cas que cregui que hi ha d'haver serveis específics per a la població immigrada, podria dir en quins casos?

12.- Creu que els serveis que l'Ajuntament ofereix han de ser també per a tots els immigrants (regularitzats o no) o només pels que tenen la documentació en regla?

1. Per a tothom.
2. Només per als legals.
9. No sap / no contesta

13.- Suposant que hagués d'escollir només una opció, quin dels col·lectius d'immigrants de Corbera creu que requereix una atenció especial i prioritària per part de l'Ajuntament? (Es poden triar una única opció.)

1. Els joves.
2. Les dones.
3. Els nens.
4. La població immigrada en general.
9. No sap / no contesta

14.- Opina que l'Ajuntament hauria de destinar recursos a reforçar l'aprenentatge de la llengua amb aquells escolars immigrants que tenen dificultats a l'escola?

1. Sí, i l'Ajuntament hauria de destinar recursos encara que no sigui de la seva competència.
2. No, no és competència municipal.
9. No sap / no contesta

15.- Creu que l'Ajuntament hauria de fomentar l'associacionisme entre els immigrants, per exemple oferint un local social per a determinats col·lectius d'immigrants de Corbera?

1. Sí, particularment per a les dones magribines.
2. Sí, calen espais per al conjunt del col·lectiu magribí.
3. No
9. No sap / no contesta

16.- Creu que a Corbera hauria d'existir una 'Xarxa Permanent de Coordinació' entre diferents institucions que treballen amb qüestions relacionades amb la immigració com l'Ajuntament, el CAP, les escoles, les associacions...

1. Sí, seria molt útil.
2. Sí, seria útil.
3. No seria massa útil.
4. Seria inútil.
9. No sap / no contesta

17.- Creu que l'existència d'una mesquita a Corbera seria?

1. Molt positiva
2. Positiva
3. Bastant negativa
4. Molt negativa
9. No sap / no contesta

Per què?

18.- Creu que els veïns de Corbera acollirien positivament una mesquita?

1. Sí
2. No
3. Serien bastant indiferents.
9. No sap / no contesta

19.- Creu que l'Ajuntament ha de impulsar o recolzar programes de sensibilització per a la població de Corbera amb relació a la immigració (xerrades, tallers interculturals, espais de ràdio, exposicions...).

1. Seria molt positiu.
2. Seria positiu.
3. No seria massa positiu.
4. No seria gens positiu.
9. No sap / no contesta

20.- Considera necessària l'existència de persones voluntàries per treballar en activitats i serveis per als immigrants?

1. Sí, i l'Ajuntament els hauria de donar suport.
2. Sí, però haurien de funcionar sense suport de l'Ajuntament.
3. No em sembla massa útil, cal tendir a la professionalització.
9. No sap / no contesta

21.- Creu que a Corbera es produeixen actituds racistes?

1. Sí, sovint
2. Sí però només casos aïllats.
3. No
9. No sap / no contesta

22.- Creu que la població immigrada hauria de posar més de la seva part per assegurar una bona convivència?

1. Sí
2. No
9. No sap / no contesta

23.- Si ha respost l'anterior pregunta afirmativament, enumeri tres circumstàncies en què la població magribí en general podria posar més de la seva part per assegurar una bona convivència.

- 1.
- 2.
- 3.

24.- Creu que en un futur les actituds racistes a Corbera poden aparèixer o incrementar-se?

1. Sí, segur.
2. Sí, és probable però no és segur.
3. És improbable.
9. No sap / no contesta

25.- Opina que la presència de magribins ha comportat problemes d'ordre públic en els carrers i places de Corbera?

1. Sí, sovint.
2. Sí, però només casos aïllats.
3. No
9. No sap / no contesta

26.- Creu que la policia municipal hauria de demanar sistemàticament la documentació als magribins residents a Corbera per conèixer quins tenen documentació i quins no?

1. Sí
2. No
9. No sap / no contesta

27.- Creu que l'organització de cursos d'inserció laboral per a persones immigrades organitzats des de l'Ajuntament és una qüestió

1. Molt important
2. Important
3. Poc important
4. Innecessària
5. No sap / no contesta

28.- Creu que l'Ajuntament i el CAP haurien d'impulsar campanyes d'educació sanitària i d'informació sobre el funcionament dels serveis d'atenció primària, destinades a la població magribina?

1. Molt important
2. Important
3. Poc important
4. Innecessària
5. No sap / no contesta

29.- Creu que la població autòctona hauria de posar més de la seva part per assegurar una bona convivència entre autòctons i immigrants?

1. Sí
2. No
9. No sap / no contesta

30.- Si ha respost l'anterior pregunta afirmativament, enumeri tres circumstàncies en què la població autòctona en general podria posar més de la seva part per assegurar una bona convivència:

- 1.
- 2.
- 3.

31.- En les relacions de parella sovint existeixen diferències entre la població magribina i autòctona motivades pels diferents entorns culturals. Creus que caldria endegar iniciatives adreçades als homes magribins per donar a conèixer les pautes de relació home-dona que hi ha al nostre país?

1. Sí, això correspondria fer-ho a l'Ajuntament.
2. Sí, això correspondria fer-ho al teixit associatiu.
3. Només en cas que ho sol·liciti la població magribí.
4. En cap cas, això seria una intromissió a la intimitat de les parelles magribins.
9. No sap / no contesta

32.- Creu que caldria fer un esforç complementari, si cal també amb ajudes econòmiques, al que els mestres de les escoles ja fan, per assegurar la participació dels infants magribins en les activitats extraescolars?

1. Sí, això correspondria assumir-ho a l'Ajuntament.
2. Sí, això pertocaria a l'Associació de Mares i Pares d'Alumnes.
3. No, cal adoptar esforços addicionals.
9. No sap / no contesta

33.- Creus que prioritzar des de l'Ajuntament la creació d'una escola d'adults, on, entre d'altres, s'oferissin activitats formatives dirigides especialment a la població adulta magribina, seria

1. Molt necessària
2. Necessària
3. Poc necessària
4. Innecessària
9. No sap / no contesta

34.- Acceptant que els recursos econòmics i humans són limitats, numeri les següents propostes de l'1 al 17, entenent que la número 1 és per a vostè la més prioritària i la 14 la menys

Local reunió per a immigrants	Classes de català
Creació d'una oficina d'informació i suport	Cursos d'inserció laboral
Persona de 'mediació cultural'	Classes de castellà
Local reunió per a dones magribines	Programes sensibilització
Xarxa de Coordinació Permanent	Reforçar Serveis Socials
Ajudar les associacions de Corbera que ja treballen en aquest àmbit	Impulsar una ludoteca
Educació sanitària als immigrants extraescolars	Facilitar participació en activitats
Reforçar l'aprenentatge de llengua dels nens i nenes a l'escola	Organitzar cursos específics per a funcionaris i policia local
Creació d'una escola d'adults	

35.- Si de totes les coses que han sortit com a possibles actuacions sobre la immigració hagués vostè de recomanar-ne només dues a l'Ajuntament de Corbera, quines serien aquestes?

- 1.
- 2.

A) Creu que la informació que ha rebut de la situació d'immigrats a Corbera és proporcionada amb relació a la informació sobre experiències d'altres municipis?

1. La informació ha estat equilibrada.
2. Desequilibrada, perquè les experiències d'altres llocs han tingut massa pes en comparació a la situació de Corbera.
3. Desequilibrada, perquè la situació de Corbera ha tingut massa pes en comparació a les experiències d'altres llocs.
9. No sap / no contesta

B) Ha trobat a faltar algun tema d'especial interès? Quin?

C) Com valora l'actuació de l'equip organitzador del Consell?

1. Molt positiva
2. Bastant positiva
3. Ni positiva ni negativa
4. Bastant negativa
5. Molt negativa
9. No sap / no contesta

D) Quins comentaris t'agradaria realitzar respecte a l'actuació de l'equip organitzador?

E) Creu que la qüestió de la immigració ha estat un tema adequat per debatre en el Consell Ciutadà de Corbera?

1. Sí
2. No
9. No sap / no contesta

F) Creuria interessant que en el futur es realitzés algun altre Consell Ciutadà aquí a Corbera?

1. Sí
2. No
9. No sap / no contesta

G) En cas que cregués interessant repetir l'experiència, quins temes semblarien adequats per a un futur Consell Ciutadà? (Anoti un màxim de tres temes, per ordre d'interès).

- 1a opció:
2a opció:
3a opció:

H) Si tu haguessis organitzat una experiència d'aquesta mena, què hauries fet diferent?

I) Tens alguna cosa més a afegir?

Núm. Regre. 0067280001
Codi postal 08737

Corbera, 18 de setembre de 1998

Properament l'Ajuntament de Corbera posarà en marxa, per acord de tots els Grups Polítics Municipals, una experiència de participació ciutadana i innovació democràtica. Els Consells Ciutadans, nom amb el qual es coneix aquesta experiència, donen l'oportunitat a les persones que hi participen d'expressar la seva opinió a l'Ajuntament sobre un tema important, amb el compromís de tots els regidors de prendre en consideració aquesta opinió en el moment de portar a terme qualsevol actuació. En el cas de Corbera de Llobregat els Consells Ciutadans han estat convocats per recollir l'opinió sobre les actuacions que farien falta en el nostre municipi per tal d'assegurar una bona integració de les persones immigrades, majoritàriament d'origen nord-africà, que han escollit Corbera com a destí.

El motiu de la carta és per comunicar-li que vostè ha estat una de les persones escollides per formar part d'aquests Consells Ciutadans. Aquests estaran integrats per 75 persones que han estat seleccionades a l'atzar d'entre totes les censades a Corbera de Llobregat. Formar part dels Consells Ciutadans és una ocasió única perquè vostè digui el que pensa en un tema tan important pel futur del nostre municipi. És la possibilitat de fer efectiva la participació ciutadana, aquest cop amb vostè com a protagonista, en afers que afecten a Corbera i al seu futur.

Aquest projecte estarà dirigit per un equip de professors de la Universitat Autònoma de Barcelona, i té el suport de la Fundació Jaume Bofill. Els propers dies rebrà una trucada per concretar una breu entrevista. Si ho desitja pot trucar directament al telèfon 93-688.17.71 per sol·licitar tota la informació que cregui oportuna, o passar per l'oficina del carrer Jaume Balmes 3, just darrera de l'Ajuntament.

Li agratim la seva col·laboració i esperem la seva plena participació en el projecte.

Pere Alegre
Alcalde

AJUNTAMENT
DE
CORBERA DE LLOBREGAT
- SAN LLOBREGAT -
(BARCELONA)

Núm. Regre. 0807280001
Codi postal 08757

Corbera de Llobregat,
29 d'Octubre de 1998.

A qui correspongui:

L'Ajuntament de Corbera de Llobregat ha organitzat un projecte de participació ciutadana al qual Arturo Romero García ha estat convocat.

L'assistència a aquest projecte no és obligatòria, però sí molt positiva pel municipi. L'informem d'aquesta iniciativa amb el desig que dispensi al Sr. els dies 5 i 6 de Novembre (complets) i 7 (mstí) per tal que pugui assistir a aquesta convocatòria.

Esperem la seva col.laboració i davant de qualsevol dubte el grup organitzador l'atendrà al telèfon 93-688-17-71.

Moltes gràcies.

Atentament, l'Alcalde,

Pere Alegre i Navarro.

AJUNTAMENT
DE
CORBERA DE LLOBREGAT

- BARRI LLOBREGAT -
(BARCELONA)

Núm. Pàgina: 0867280001
Codi postal: 08757

CORBERA DE LLOBREGAT, XX d XXXXXXXXXXXX DE 1998.

REUNITS: D'una part el senyor PERE ALEGRI i NAVARRO, Alcalde-President de l'Ajuntament de Corbera de Llobregat, especialment facultat per realitzar aquest acte pel Ple de l'Ajuntament en sessió de data XXX d XXXXXXXXX de 1998. S'adjunta una certificació de l'acord com a annex I.

De l'altra el senyor JORDI PORTA i RIBALTA, director de la Fundació Jaume Bofill (FJB), que actua en nom i representació de la mateixa conforme acredita mitjançant l'aportació de l'escriptura de constitució que s'adjunta al present protocol com a annex II.

MANIFESTEN

Que a proposta de l'Ajuntament ambdues parts estan interessades a portar a cap en el municipi de Corbera de Llobregat una experiència de participació ciutadana denominada consells ciutadans de Corbera (CCC).

Que aquesta experiència serà finançada amb les aportacions de l'Ajuntament de Corbera de Llobregat i de la pròpia FJB.

Que a proposta de la FJB ambdues parts acorden sol·licitar l'assessorament, en la direcció tècnica del projecte, del catedràtic Josep M. Vallès, del Departament de Ciència Política i Dret Públic de la UAB.

Que per estar ambdues parts interessades en la realització del projecte esmentat, consideren convenient adoptar els compromisos necessaris tendents a aconseguir els objectius exposats, en base als següents pactes, en virtut del què disposa la Llei 30/1992, LMRLC, ROAB i legislació concordant.

PACTES

PRIMER.- La FJB i l'Ajuntament de Corbera de Llobregat impulsaran conjuntament el projecte denominat CCC, l'objectiu del qual pretén, genèricament, una major participació ciutadana i, específicament, l'elaboració d'un informe sobre quines han d'ésser les iniciatives preventives d'actituds racistes a emprendre en el municipi.

SEGON.- La FJB supervisarà tot el procés de selecció, constitució, informació, desenvolupament i presentació de les conclusions dels CCC, funcions totes elles que desenvoluparà d'acord amb el projecte presentat i respectant el calendari previst.

TERCER.- L'Ajuntament de Corbera de Llobregat posarà a disposició del projecte les instal·lacions de XXXX, dotades dels mitjans materials i ofinàtics necessaris per al seu correcte desenvolupament.

QUART.- L'Ajuntament de Corbera de Llobregat, seguint els requisits especificats en el projecte, farà la selecció a l'atzar dels ciutadans que hauran d'ésser convidats a participar en aquesta experiència. La selecció es realitzarà per una mesa que, presidida per l'Alcalde, s'integrarà per un regidor de cada grup polític que ostenti representació municipal. L'Ajuntament vetllarà, també, per la protecció de les dades personals tractades informàticament de les persones seleccionades, d'acord amb la llei orgànica 5/1992, de 29 d'octubre.

CINQUE.- L'Ajuntament de Corbera de Llobregat designarà un coordinador que es responsabilitzarà del seguiment del projecte, de les relacions amb la FJB i de donar assessorament a l'equip tècnic.

SISE.- Les despeses previstes derivades dels CCC es fixen en 3.800.000 pessetes, d'acord amb el pressupost que s'adjunta com a annex III. Aquestes despeses seran sufragades per una subvenció de fins a 3.000.000' - pta. amb càrrec a la partida n. XXX.XXX.XXX. de l'estat de despeses del pressupost municipal vigent i per la pròpia FJB en un import no superior a les 800.000 pta.

SETE.- Qualsevol desviament en el pressupost respecte de les previsions avantdites provocarà una correcció proporcional a les aportacions essentades, prèvia presentació i aprovació d'una liquidació final del projecte.

VUITE.- L'informe final dels CCC serà lliurat a l'Alcalde de l'Ajuntament de Corbera de Llobregat durant el mes de desembre de 1998. En el mateix acte d'entrega la FJB en farà una exposició genèrica a tots els regidors que componen el ple de l'Ajuntament.

NOVE.- De qualsevol publicació, estudi o ponència escrita que faci referència a l'experiència dels CCC, realitzada per la FJB o pels membres de l'equip que ha portat a terme la direcció del projecte, se n'haurà de lliurar una còpia a l'Ajuntament de Corbera de Llobregat.

I per a què consti, signen aquest document en el lloc i la data expressats a l'encapçalament.

ANNEX II

**INFORME FINAL
CONSELLS CIUTADANS A MONTORNÈS (II):
EL TORRENT DE VINYES VELLES**

OCTUBRE-DESEMBRE 1999

1. Presentació¹

En qualsevol informe sobre una experiència de Consells Ciutadans hi ha un problema de doble autoria, entre uns ciutadans, que són la font principal d'on beu l'informe (a través de les seves enquestes i de la comissió que ha llegit i supervisat l'informe), i un equip moderador i redactor que introdueix les seves percepcions.

En tot cas, volem aprofitar per fer constar els nostres agraïments a tots aquells i aquelles que, amb el seu esforç, han fet possible aquesta experiència: tècnics i polítics municipals, que han aportat la decisió de posar en marxa l'experiència i el seu esforç per què aquesta resultés exitosa, els tres equips autors dels diferents projectes presentats que van fer el possible per que aquests fossin comprensibles per a tots els participants i, finalment, tots els ciutadans que han participat en l'experiència, aportant el seu temps i el seu interès per a fer un Montornès millor.

2. Antecedents

A la legislatura anterior (1995-99), es van conèixer, a través de diverses trobades i jornades, algunes experiències d'intervenció de la població en el

¹ La realització dels Consells Ciutadans a Montornès (II) ha estat dirigida per l'Equip d'Anàlisi Política del Departament de Ciència Política de la Universitat Autònoma de Barcelona, integrat per Ismael Blanco, Joan Font, Ricard Gomà, Marina Jarque i Lucía Medina.

poder executiu municipal: es tracta dels Nuclis d'Intervenció Participativa, també coneguts com a Consells Ciutadans. Aquest tipus d'experiències participatives ja es van començar a portar a terme des de principis dels anys 90 en diferents municipis d'Euskadi i Catalunya.

Tenint en compte aquestes experiències, la regidora de Participació Ciutadana en l'anterior legislatura, i alhora responsable de l'Àrea d'Ordenació del Territori, va proposar a l'equip de govern municipal la possibilitat de realitzar uns Consells Ciutadans per decidir el model d'urbanització de la plaça Pau Picasso i del Torrent de Vinyes Velles. El Pla General d'Ordenació Urbana de Montornès del Vallès declarava com a zona verda els terrenys situats a la vora del Torrent de Vinyes Velles, alhora que preveia la canalització i el cobriment de la riera. Tant una actuació com l'altra havien de cobrir les expectatives d'una gran part de la població i es va considerar que valia la pena engegar, per a cada cas, un concurs d'idees per obtenir un avantprojecte, ben estudiat i treballat, que servís com a base per a la redacció del projecte d'urbanització d'ambdues zones.

Tanmateix, es volia tenir en compte l'opinió dels veïns del poble: es va pensar que era una bona idea que la ciutadania participés des del principi en les bases de redacció del projecte d'urbanització d'ambdós espais i per aquest motiu l'equip de govern municipal va avalar la iniciativa de la regidora de Participació Ciutadana i es va acordar dur a terme uns Consells Ciutadans que decidissin quin havia de ser el guanyador de cadascun dels concursos. Per tant, l'any 1997 l'Àrea d'Ordenació del Territori iniciava els expedients per a la redacció dels projectes d'urbanització de la plaça Pau Picasso i del Torrent de Vinyes Velles, mitjançant un concurs d'idees per a cada zona. La primera fase dels concursos consistiria a valorar els candidats que es presentessin a cadascuna de les convocatòries. A la segona s'escollirien els tres equips d'arquitectes finalistes de cada concurs i es rebrien els seus avantprojectes. I a la darrera fase, se celebrarien els Consells per triar l'avantprojecte guanyador de cada concurs. També es va acordar, però, que els primers Consells Ciutadans se celebrarien per a l'elecció de l'avantprojecte d'urbanització de la plaça Pau Picasso, deixant per a una propera ocasió l'organització dels Consells que haurien de decidir sobre l'avantprojecte d'urbanització del Torrent de Vinyes Velles. La idea era esperar a veure com resultava l'experiència per aprendre'n i poder millorar-la en un futur.

Així doncs, a finals de 1998, l'Ajuntament de Montornès, amb la col·laboració de l'Equip d'Anàlisi Política de la Universitat Autònoma de Barcelona

(UAB), va impulsar i organitzar els primers Consells Ciutadans que se celebren en aquest municipi per escollir el model d'urbanització de la plaça Pau Picasso. Tant els participants com l'Ajuntament van considerar que l'experiència va ser molt positiva. Aquesta valoració va encoratjar l'Ajuntament a continuar amb el pla previst de celebrar uns segons Consells Ciutadans per escollir el model d'urbanització del Torrent de Vinyes Velles, tot aprofitant les ensenyances que es van extreure de la primera experiència:

a) Donat que la celebració dels Consells en un únic dia podia presentar alguns inconvenients per la manca de temps que això podia representar, es va resoldre que les reunions dels nous Consells es fessin durant dos dies: un divendres a la tarda i un dissabte sencer. D'aquesta manera s'allargaria una mica més el temps de les reunions alhora que es facilitaria la participació de totes aquelles persones que treballaven entre setmana. D'altra banda es tornaria a deixar el diumenge lliure per què els participants poguessin destinar-lo a sortir o estar amb la família.

b) Com en el cas dels Consells anteriors, també es va acordar no abonar cap concepte als veïns pel fet de participar-hi, excepte en el cas que les seves respectives empreses els descomptessin la part proporcional del sou. El fet de no abonar cap import venia motivat per encomanar el sentit que participar és un dret i una obligació, i no un premi ni tampoc un sacrifici. En aquesta ocasió també es convidaria els participants a dinar el dissabte al migdia per compensar-los de les molèsties derivades d'haver d'estar tot un dia sencer reunits i també per fomentar que es coneguessin entre ells i afavorir un ambient festiu.

Però la realització dels Consells que havien de decidir sobre el model d'urbanització del Torrent de Vinyes Velles van haver d'esperar-se un any. La imminent celebració de les eleccions municipals, a l'estiu de 1999, va aconsellar a l'equip de govern municipal de l'anterior legislatura a esperar que es duguessin a terme abans d'organitzar-los. Un cop es van celebrar, el nou equip de govern va continuar amb el projecte inicial i va encarregar a un grup de persones de la UAB l'organització dels Consells, que haurien de celebrar-se els dies 10 i 11 de desembre de 1999.

3. El mètode i la variant de Montornès

Què és un Consell Ciutadà?

Simplificant molt podem dir que un Consell Ciutadà és un mecanisme de participació ciutadana en la presa de decisions públiques. Per a comprendre'n el funcionament, una analogia amb els jurats populars que es fan servir per a l'administració de justícia sol ser molt útil. Com en els jurats, un grup de persones escollides a l'atzar, després d'escoltar diferents "testimonis" i rebre informació plural, hauran de prendre una resolució, que en aquest cas serà una proposta de política per a la institució que l'ha impulsat.

Els consells estan formats per ciutadan(e)s als quals es demana la seva opinió respecte a una qüestió concreta. No es tracta, per tant, de persones que tinguin un coneixement determinat, ni tampoc una implicació especialment directa en el tema plantejat. Aquestes persones són elegides mitjançant algun dels procediments de mostreig habituals, entre la població adulta del territori afectat. Aquesta aleatorietat ha de funcionar com a garantia de pluralitat d'opinions i d'interessos. En el nostre cas hem decidit de fixar el mínim d'edat a setze anys i en altres s'ha utilitzat la majoria d'edat com a criteri de selecció.

Participar en un consell implica una dedicació a temps complet durant els dies de sessions. Quan aquests s'allarguen durant uns quants dies, la participació és remunerada. Aquest pagament pretén garantir a tothom una igualtat real en l'accés i, per tant, evitar els biaixos socials que habitualment trobem en la major part d'instruments de participació ciutadana.

En el nostre cas, el fet de realitzar l'experiència en un vespre de divendres i en un dissabte ha portat a optar per una participació no retribuïda, buscant dos objectius. En primer lloc, reduir el cost de la operació i, per tant, tractant de fer-la acceptable en municipis petits i amb pocs recursos. En segon lloc, amb aquesta línia de treball (que ja havíem començat en altres casos, en no retribuir mai la participació en dissabte) volem respondre a aquella crítica que diu que aquesta és una forma de participació que pot ser interessada i egoïsta i produir-se sols per la compensació econòmica.

Quina és la dinàmica d'un Consell?

Durant els Consells hi ha dues fases bastant clarament diferenciades. La major part del temps del Consell es dedica al debat i la informació. Aquesta

primera fase té una dinàmica essencialment col·lectiva que s'articula combinant grups de diferents mides, doncs els grups petits resulten més adequats que no pas els grans a l'hora d'evitar la "por escènica", la dominació o el liderat excessiu. Per aquesta raó, en el nostre cas hem combinat sessions en plenari on estaven tots els participants, amb el treball en tres consells independents, en cadascun dels quals han participat 15-20 persones.

Després de la fase d'informació i deliberació, el consell entra en la segona fase, de pronunciament i d'elaboració del dictamen. A diferència de la fase anterior, aquesta és essencialment individual: cada membre formula el seu dictamen contestant per escrit un petit qüestionari en forma d'enquesta.

L'organització i la moderació del consell va a càrrec d'una entitat externa que garanteix la independència respecte a la institució que l'ha encarregat. En alguns casos aquest rol ha estat assumit per universitats, en altres per consultores o per fundacions privades. Aquest equip ha de garantir un tractament professional en la selecció de la mostra, les dinàmiques de grup i l'elaboració del qüestionari i l'informe. Les seves tasques essencials han de ser: proposar l'agenda (xerrades, visites, debats, etc.), assegurar la coordinació i la moderació dels consells i la redacció de la primera versió de l'informe final.

Els resultats quantitius de l'enquesta seran la base fonamental de l'informe que elaborarà l'equip tècnic. Amb tot i això, es tindrà també present altra informació derivada de l'observació i les grabacions dels grups de debat. Finalment, un primer esborrany d'aquest informe serà sotmès a la consideració d'un comitè de seguiment, elegit democràticament entre els membres dels diversos consells, per a garantir que reflecteix fidelment allò que els consells han volgut expressar.

L'organització dels Consells a Montornès ha estat diferent i més senzilla que en altres casos, per les característiques de la decisió a prendre. El fet que el plec de condicions municipal establia molt clarament ja les grans línies dels projectes, comportava que calgués únicament triar entre tres projectes força similars en la seva concepció de fons, pel que fou possible concentrar tot el procés en poc més d'un dia.

Els Consells Ciutadans amb relació a altres models de presa de decisions

Evidentment els Consells Ciutadans no constitueixen l'únic model de participació: referèndums, assemblees, jurats, consells consultius, enquestes d'opinió, etc. Tot i que creiem que cada model pot ser el més apropiat depe-

ment del tema i de la decisió a prendre, el consell ciutadà presenta un seguit de característiques que el fan especialment interessant:

- Respecte al sistema representatiu, permet una participació directa i relativament igualitària, trencant l'esquema jeràrquic segons el qual "els experts parlen i els ciutadans escolten". El consell ciutadà preserva el caire "amateur" dels actors decisoris públics i, per tant, n'amplia el ventall més enllà de la professionalitat.
- Respecte al referèndum ofereix tres avantatges: informació més sistemàtica i contrastada des de tots els punts de vista, com també un context deliberatiu, que és molt més senzill de construir en els petits grups i que permet un contrast real d'idees. Alhora, l'actor decisor rep una informació molt més rica i complexa que el simple sí/no propi del referèndum.
- Respecte a les consultes amb grups d'interès té l'avantatge de donar veu a tota la ciutadania, organitzada o no. Per tant, permet combinar una certa legitimitat pluralista amb un major aïllament de les pressions grupals que exerceix tot grup d'interès organitzat i arribar a la majoria de població no organitzada.

Experiències comparades: similituds i diferències

Tot i que amb diferents noms i lleugers canvis procedimentals, aquests mecanismes s'han fet servir ja repetidament a l'Europa central i als EUA. A Alemanya, impulsats per la Universitat de Wuppertal, s'han fet servir des de fa 27 anys entorn a temàtiques molt diverses, de caràcter local o supralocal. Els consells són utilitzats també per primer cop, de forma gairebé simultània als EUA, on el Jefferson Center n'ha estat el seu màxim impulsor. A Gran Bretanya la primera experiència es desenvolupa l'any 1996, però des d'aleshores han rebut un gran impuls i s'han desenvolupat més de 30 experiències d'aquest estil. L'Institute for Public Policy Research ha estat un dels principals impulsors, tot i que altres grups es dediquen també al seu desenvolupament. Els darrers anys han tingut lloc també algunes experiències a Suïssa, Àustria i Japó i el seu ús ha despertat l'interès de diversos països llatinoamericans.

Però com és obvi, no existint una fórmula màgica per a l'execució dels consells, el seu ús per institucions diferents i en contextos polítics i culturals molt diversos ha donat lloc a alguns canvis en el seu format. Alemanya ha estat el gran pilar de la difusió dels consells per Europa. De fet, el model alemany és bàsicament el que s'ha aplicat fins ara a casa nostra.

Mentre el model britànic s'inspira més directament en la figura del jurat i per tant accepta que un reduït nombre de ciutadans (12-16) doni resposta a un tema per ampli i complex que sigui, a Alemanya s'intenta fer una petita enquesta, prèvia informació i deliberació dels membres del grup. Així, el nombre de participants creix a mesura que s'incrementa la població afectada, podent arribar fins a diversos centenars. És a dir, si a Gran Bretanya hi ha sempre un únic grup de 12-16, a Alemanya pot haver-hi 1 (no molt sovint) o més de 20 grups, d'unes 25 persones cada un.

Les diferències temàtiques tenen menys a veure amb el model adoptat, que amb la casualitat i amb el fet d'haver començat amb un tema concret que ha portat a desenvolupar més experiències en la mateixa línia (quadre 1). Així, a Alemanya predominen els consells sobre planificació urbana, habitatge, transports, energia o medi ambient, tot i el desenvolupament més recent d'algunes experiències sobre noves tecnologies (informàtica, cable, biotecnologia). A Gran Bretanya, per contra, el tema inicial que dona lloc a l'extensió del model seran les qüestions sanitàries, tot i que hi ha hagut també consells sobre temes tant diversos com gestió d'escombraries, drogues, televisió o biotecnologies.

L'àmbit territorial dels temes tampoc varia molt depenent dels països. La major part de les experiències tracten temes de tipus local, però algunes s'han desenvolupat també tractant problemàtiques regionals o nacionals. A casa nostra, el model alemany ha estat aplicat des de 1992 a una dotzena de casos del País Basc i Catalunya, desenvolupats per diferents equips de treball.²

Quadre 1. Temes dels Consells Ciutadans, per països

País	Planificació urbana i habitatge	Transports, energia i medi ambient	Impacte de les noves tecnologies	Sanitat i serveis socials	Altres
Gran Bretanya	1	2	2	9	3
Alemanya	10	7	5	0	2
EUA	0	5	1	3	5
Estat espanyol	6	1	0	0	1

² Sobre les tres experiències basques pot trobar-se més informació i anàlisi a Font: "Els NIP: funcionament i condicions per a un ús ideal", *Revista de Serveis Personals Locals*, 6, 1997. La revista *Àmbits* va dedicar el seu número de gener de 1998 al tema, on apareixen articles sobre la seva lògica, el seu funcionament i sobre l'experiència de Rubí. A més, per a cada una de les experiències s'ha publicat el seu respectiu dictamen ciutadà.

4. Organització

En els Consells realitzats per decidir el model d'urbanització de la plaça Pau Picasso les tasques organitzatives per assegurar el seu bon funcionament eren compartides entre l'Ajuntament i l'Equip d'Anàlisi Política de la UAB. Però en aquesta ocasió es va optar per una divisió de funcions més clara, corresponent a l'Ajuntament només la iniciativa política i el patrocini de l'experiència i a la UAB els aspectes organitzatius. En aquest capítol tractarem sobre aquests aspectes: en primer lloc, s'examinarà com s'ha dut a terme el procés de selecció i contacte amb els participants; en segon lloc, es compararan els perfils dels participants en l'experiència per tal de veure fins a quin punt resultaven representatius del conjunt de la població del municipi; i, finalment, s'explicarà el desenvolupament de les jornades durant les quals van fer-se el Consells, amb el seu calendari i organització.

Procés de selecció i contacte amb els veïns

Aquest procés de selecció i de contacte es va realitzar a través d'un llistat de ciutadans triats de forma aleatòria, elaborat a partir de les dades del padró d'habitants de data 28/08/98, que el servei de participació ciutadana va subministrar a l'equip de la UAB. Aquest llistat estava ordenat pels següents trams d'edat:

- de 16 a 25 anys
- de 26 a 40 anys
- a partir de 41 anys

Tenint en compte que l'objectiu era aconseguir la participació de 75 persones en els Consells i que aquestes havien de ser representatives amb relació a la resta de la població de Montornès, quant al grup d'edat a què pertanyien, es va calcular que d'aquests 75 participants, 14 (19% de la població) havien de tenir entre 16 i 25 anys, 25 (33% de la població) entre 26 i 40, i 36 (48% de la població) més de 40 anys. A partir d'aquests càlculs, el primer pas per a la selecció dels participants va consistir a trametre una primera remesa de cartes als veïns de cada tram d'edat a finals d'octubre: concretament es van enviar 3 cartes per cada plaça a ocupar.

En la carta que s'enviava s'explicava a les persones seleccionades en què

Quadre 2. Motius per no participar, per grups d'edat (% verticals)

Motiu	Total	16-25	26-40	+ 40
Il·localitzable	25	38,5	21,1	21,9
Laborals	28,4	18,5	21,9	39,7
Desinterès	12,3	18,5	10,2	11,3
Compromisos (personals, familiars)	16,6	-	23,3	18,4
Salut	4,3	2,8	3,6	5,6
Rebuig Ajuntament	2,2	1,4	5,1	-
Exàmens	3,4	12,8	2,1	-
Ja no viuen a Montornès	2,8	-	6,5	0,7
Problemes darrera hora ³	2,5	2,8	3,6	1,4
Altres	2	4,2	2,1	0,7

consistien els Consells Ciutadans, se'ls comunicava que havien estat triats a l'atzar per participar-hi i se'ls anunciava que l'equip organitzador de la UAB es posaria en contacte amb ells per confirmar o no la seva assistència. D'altra banda, també se'ls facilitava un telèfon de contacte i la possibilitat d'entrevistar-se amb l'equip organitzador per resoldre qualsevol tipus de dubtes. De les cartes enviades en la primera remesa només es va aconseguir confirmar l'assistència als Consells de 35 persones. Aquest fet va obligar l'equip organitzador a enviar una nova remesa de cartes (151). Aquest cop, però, tampoc no es va poder arribar a l'objectiu desitjat d'aconseguir la xifra de 75 participants. Fins i tot en el cas del grup d'edat de 26 a 40 anys es va fer necessari tornar a trametre més cartes. A continuació es detallen les dades relatives al procés de selecció dels participants, especificant els motius per a la no participació de les persones seleccionades en cada grup d'edat. De les 402 cartes enviades, van participar-hi 54 ciutadans⁴ (13,4% del total).

³ Dintre d'aquesta categoria s'inclouen totes aquelles persones que van avisar en l'últim moment que no podien assistir-hi i també aquelles altres que, tot i dient que hi participarien, no s'hi van presentar.

⁴ Els participants en l'experiència van ser 56, doncs en dos casos se'ns va demanar si la persona seleccionada de forma aleatòria podia participar acompanyada d'una altra persona i donat que a darrera hora no s'havia arribat a la xifra prevista de 75 participants es va acceptar la petició.

De l'observació d'aquestes dades destaca l'elevat nombre de no participants: aproximadament només hi va participar una persona de cada 7 cartes que s'hi van enviar. També destaca l'alt percentatge de veïns il·localitzables, però cal tenir en compte que aquestes persones no van poder ser localitzades per diferents raons: de vegades ningú no contestava la trucada malgrat que es van fer diversos intents en diferents horaris; en altres casos no es va poder parlar directament amb els interessats perquè era molt difícil trobar-los a casa seva, i en algunes ocasions el telèfon era incorrecte o simplement no existia. En aquest últim cas, però, es va intentar que les persones seleccionades es posessin en contacte amb l'equip reclutador enviant-los una segona carta. Finalment, un altre dels motius d'il·localització va ser degut al fet que algunes cartes van ser retornades. Deixant de banda els veïns il·localitzables, els motius més freqüents que adduïen els seleccionats per no prendre part en el procés eren la feina i els compromisos familiars i personals, encara que un percentatge força important també va manifestar que no estava interessat a participar en l'experiència.

Els participants

Malgrat que es va aconseguir que 65 persones confirmessin la seva assistència als Consells, els problemes de darrera hora no van permetre que totes es presentessin a la primera reunió fixada per al divendres 10 de desembre. Alguns dels participants ja van fer constar que no podrien assistir a aquesta primera sessió, i que només participarien durant el dia següent, però, fins i tot el dissabte s'hi va presentar menys gent de l'esperada (56 persones).

Si s'analitza el perfil social d'aquest grup de 56 participants, es pot trobar que és força representatiu de la resta de la població de Montornès. En aquest sentit, el quadre 3 serveix per comparar les característiques de les persones que van intervenir en els Consells, amb les de la resta d'habitants del municipi. Les característiques que es tenen en compte són el sexe, l'edat i el nivell d'estudis. La comparació permet concloure que no existeixen diferències molt grans entre ambdós grups, com a mínim pel que fa al sexe i l'edat. Malgrat els problemes de reclutament, es va aconseguir que els diferents grups d'edat estiguessin representats en una proporció bastant semblant al pes que els correspon amb relació a la resta de la població del municipi. El percentatge de dones i homes participants també resulta força similar al de la resta d'habitants, amb una lleugera sobrerrepresentació de les dones.

Les diferències més importants, però, es poden trobar en el nivell d'estudis: per a aquesta categoria el percentatge de persones amb estudis superiors és molt més alt entre els participants que en el conjunt de la població, mentre que pel que fa a les persones sense estudis aquesta relació és inversa. No obstant això, cal tenir en compte que aquest darrer resultat és congruent amb el que presenten altres mecanismes participatoris: els grups amb menys estudis es van autoexcloure en major mesura del procés, de manera que els participants eren una representació amb més educació formal de la que correspon a la realitat local.

Quadre 3: Comparació entre la població de Montornès i els participants

	Població de Montornès	Participants
Sexe		
Homes	51%	48,2%
Dones	49%	51,8%
Edat		
16 a 25	19%	19,6%
26 a 40	33%	30,4%
més de 40	48%	50%
Estudis acabats		
Sense estudis	28%	7,1%
Primaris	36%	41,1%
Secundaris	33%	35,7%
Superiors	3%	16,1%

Si es comparen les dades del quadre anterior amb les característiques dels participants en el Consells per decidir el model d'urbanització de la Plaça Pau Picasso, es poden apreciar algunes diferències significatives. En primer lloc, en aquella ocasió van participar moltes menys dones (36%) i la representació dels homes va ser molt més superior (64%). En segon lloc, hi va haver un cert desequilibri en la representació dels diferents grups d'edat (34% de 16 a 25 anys, 30% de 26 a 40 i 36% de més de 40), resultant més majoritària la participació dels més joves. Quant a la distribució del nivell d'estudis, en aquest cas les dades sí que revelen una certa semblança entre ambdues experiències: tant en una com l'altra estaven sobrerrepresentades les persones amb estudis

superiors i hi havia menys proporció de veïns sense estudis, amb xifres molt similars en els dos casos.

Desenvolupament de les sessions

Els Consells van desenvolupar-se el divendres 10 i el dissabte 11 de desembre de 1999 a l'escola Sant Sadurní de Montornès. L'experiència de l'any 1998 va durar un sol dia i va semblar que faltava una mica de temps per tal de poder entendre plenament el funcionament del mecanisme i els temes a debat. Per això, en aquest cas es va optar per fer servir també una estona del divendres al vespre per disposar de més temps. Així, el calendari resultant va ser el següent:

CALENDARI

Divendres

19.30-20.30 h

Presentació de l'experiència

-Salutació de l'alcalde i del regidor de participació ciutadana

-Explicació del mètode per part de l'equip tècnic

20.30-21h Debat en els 3 consells

Dissabte

9.30-10 h Visita al Torrent de Vinyes velles

10-12 h Presentació dels 3 projectes en plenari

12-12.30 h Pausa-cafè

12.30-14 h Debat i preguntes sobre els 3 projectes en els 3 Consells

14-16 h Dinar

16-16.30 h Presentació en plenari de la postura dels actors polítics

16.30-17 h Debat en petits grups de 4-5 persones

17-17.45 h Debat final sobre els projectes i el mètode en els 3 consells

17.45-18 h Enquesta

18.30 h Presentació pública de resultats i acomiadament

En primer lloc, es va fer una reunió conjunta on es va explicar el perquè de l'experiència i quina seria la seva dinàmica de funcionament. Després es van fer tres grups formats a l'atzar amb 15-20 integrants cada un, que es van reunir amb el seus respectius moderadors per resoldre dubtes sobre el funcionament de l'experiència.

El dissabte al matí va començar amb una visita a l'espai a urbanitzar, guiada i comentada per l'arquitecte municipal. A continuació es van exposar en plenari els 3 projectes proposats per a la zona, per part dels seus autors respectius, disposant d'uns 25 minuts cada grup. En l'experiència de 1998 l'exposició es va fer en els Consells, però en aquest cas es va preferir fer-ho en plenari per tal de garantir que la informació bàsica sobre els projectes fos la mateixa per a tots els participants. Després del cafè es van tornar a reunir els 3 grups formats el divendres i cada un d'aquests va poder preguntar i debatre amb els representants dels 3 projectes, que van anar circulant rotatòriament pels grups.

Després del dinar estava prevista la intervenció dels representats de les forces polítiques amb representació municipal. Els partits que estan a l'oposició van decidir no participar-hi, uns per falta d'interès o motivació i altres per no col·laborar amb una iniciativa que percebien com de l'equip de govern. Els dos partits que formen aquest van decidir no intervenir-hi com a partits, sinó com a equip de govern (tinent d'alcalde d'urbanisme) que va formular algunes opinions sobre els diferents projectes. Donat que el dia anterior s'havia personat en la sala un representant de l'Associació de veïns de Vinyes velles i havia demanat participar en el procés se'ls va oferir fer servir aquest espai per expressar la seva postura, però el president de l'Associació va fer saber que parlava en nom propi donat que l'Associació desconeixia i no havia discutit el contingut dels tres projectes.⁵ Després d'aquestes dues exposicions en el plenari es va passar a fer el debat, tant sobre els projectes com sobre la metodologia emprada, primer en grups de 4-5 persones i després en cada un dels consells. Finalment,

⁵ La relació amb les entitats sempre és una de les dificultats a superar en l'organització dels consells. Donades les característiques dels consells a Montornès, tant pel que fa a la poca disponibilitat de temps com pel fet de tractar-se d'una decisió "poc política" entre tres projectes similars, en ambdues experiències s'ha considerat que no era necessari donar un gran protagonisme a les entitats. De tota manera, en la primera experiència hi va haver alguns participants que formaven part de la mostra en representació d'aquestes. En aquest cas, resultava especialment interessant escoltar la veu dels veïns de la zona de Vinyes Velles, però donat que 5 d'ells havien estat escollits de forma aleatòria per formar-ne part, es va considerar que aquesta presència podia ser suficient i per tant que no calia fer una invitació expressa a l'Associació de Veïns per a participar-hi. Finalment, i per diferents raons, sols una persona d'entre els participants era veïna del Torrent. De tota manera, a través del seu president, l'Associació va decidir presentar-se en la celebració dels consells i demanar formar-ne part. Donat que no es tractava d'un membre escollit de forma aleatòria, però per tal de donar el màxim de garanties a aquesta entitat sobre el funcionament transparent de l'experiència es va acordar que aquesta persona podria participar com a observador en tot el procés i que dissabte a la tarda tindria dret a adreçar-se al plenari per tal d'explicar la seva postura. La participació d'aquesta persona en el Consell A va anar més enllà del rol d'un observador i va provocar que el debat girés molt entorn a les seves intervencions. Sens dubte aquest fet va generar alguna tensió i va empobrir el debat en aquest grup. De tota manera, i pel que fa al resultat final adoptat, no sembla haver tingut gran influència (el projecte triat va ser el mateix), entre altres raons perquè aquestes intervencions no es decantaven clarament per cap de les alternatives presentades.

cada un dels participants va respondre individualment l'enquesta. Una estona després es va fer públic en plenari el resultat de la pregunta que indicava quin era el projecte guanyador.

Els projectes presentats, discutits i votats foren els següents:

Projecte 1. Albert Ibáñez-Albert Daniel (projecte guanyador)

Projecte 2. Greccat, S. L.

Projecte 3. Carlos Carnicer Asenjo

5. Resultats

Aquest apartat es basa fonamentalment en les respostes dels entrevistats a l'enquesta que cada un d'ells va respondre en acabar el consell. A més, però, de les respostes quantitatives que ens aporten aquestes 56 enquestes, hem tractat d'enriquir aquest dictamen incorporant-hi afirmacions textuais dels participants, realitzades o bé al llarg dels debats, o bé en forma de suggeriment escrita al final de l'enquesta. Aquestes afirmacions no són necessàriament representatives de l'opinió de tots els participants, però s'inclouen en la mesura que permeten il·lustrar postures significatives i matisar actituds que la fredor de les dades emmascaren.

El projecte preferit

Un tema important a l'hora de planificar un Consell Ciutadà és identificar un tema adient. I això vol dir, entre altres coses, saber fins a quin punt aquest forma part de les prioritats per la ciutat, des del punt de vista dels participants. Les dades són positives però desiguals des d'aquest punt de vista, doncs 48 dels participants (86%) consideren que el tema és, com a mínim, important. El 20% ho considera una de les màximes prioritats de la ciutat (el 18% opinava això mateix en el cas de la plaça Pau Picasso) i la gran majoria (66%) pensen que és un dels temes importants per Montornès. Aquesta percepció que el tema és important, no és compartida però pels membres dels 3 grups: mentre en el grup A sols 1 persona considera una de les màximes prioritats i el 36% no ho consideren important, en el grup B el 100% ho considera important. En el grup A va haver-hi durant els debats reiterades referències a la importància de no destinar al projecte més diners dels inicialment pressu-

postats, però aquesta opinió tampoc s'ha traduït en una percepció generalitzada que el projecte no és important, doncs fins i tot en aquest grup són clara majoria els qui consideren l'actuació en el Torrent de Vinyes Velles com a important per la ciutat (64%).

Una clara majoria dels participants aposta pel projecte 1, com el més adient per urbanitzar el torrent. Quan demanem als participants que triïn un dels 3 projectes, més de la meitat (36 persones, 64%) opten pel projecte 1. Aquesta és una majoria força clara quan estem davant 3 projectes alternatius. Després d'aquest, els projecte 2 obté el suport d'11 persones i el projecte 3 de 9. Aquestes preferències són relativament similars als 3 grups, doncs en tots ells es produeix una majoria absoluta favorable al projecte 1.

Quadre 4. Projecte preferit pels participants als consells

	Vots favorables (%)	Valoració mitjana
Projecte 1	36 (64%)	7,3
Projecte 2	11 (20%)	6,3
Projecte 3	9 (16%)	5,9

Si en lloc de preguntar pel projecte preferit, tractem d'obtenir una informació més matisada i demanem que tothom valori cada un dels projectes del 0 al 10, el panorama és similar, però amb un matís important: els quatre projectes obtenen una puntuació superior al 5, mostrant que els participants han considerat que tots els projectes tenien una bona qualitat. En tot cas, el projecte 1 és el projecte preferit en els tres grups, amb molta claredat en dos d'ells i rebent una valoració gairebé igual a la del projecte 2 en el grup A.

Però a més de votar, els participants van emetre durant els consells, o en l'enquesta en acabar aquests, tot un seguit d'opinions sobre com creuen que hauria de ser la zona. En aquestes valoracions apareixien indicis de per què s'havia optat majoritàriament per la proposta 1: aprofitar la canalització de les aigües com a camí vertebrador del passeig és considerat una idea molt positiva, en uns casos per la reducció de despesa que pot comportar i en altres per la solució que implica de cara a soterrar-hi serveis diversos, dels que així se'n facilita el manteniment. En més d'un grup s'han fet servir consideracions pres-supostàries, en tant que no es desitja que el projecte s'endarrereixi per ser

excessivament ambiciós. També es vol garantir una il·luminació suficient de l'espai, per evitar espais perillosos a les nits i en algun grup apareix la preocupació per agredir el menys possible l'entorn i fer possible la convivència del trànsit tradicional d'animals en la zona amb els usos previstos. Finalment, apareix també la proposta de fer un carrilbici en aquest espai i la preocupació perquè el nombre de fonts públiques sigui suficient.

Tot i tractar-se d'aspectes que els projectes no citaven explícitament, val la pena dir que en més d'un grup va aparèixer la preocupació per la capacitat de canalització de les aigües en moments de pluges intenses, així com la percepció que l'ús adient de l'espai exigeix la desaparició prèvia de les línies elèctriques que hi ha presents en l'actualitat a la zona.

Usos complementaris de l'espai

Abans d'entrar en la discussió dels resultats d'aquestes preguntes és important fer una precisió. Aquest mètode participatiu es fonamenta en ciutadans que, mitjançant la seva participació en l'experiència, estan ben informats i han deliberat sobre les opcions contemplades. Aquest supòsit no és plenament cert pel que fa a les preguntes d'aquesta secció, doncs es van incloure com a informació complementària, tot i que sols van aparèixer de forma marginal en el procés previ d'informació i deliberació. Per tant, cal llegir les dades següents amb les precaucions adients.

Tot i que en principi no hi ha previst cap altre ús de la zona que no sigui el d'espai verd, es volia saber en quina mesura els participants eren inflexibles en la voluntat de mantenir un espai sense cap tipus d'edificacions o si consideraven que alguns possibles usos complementaris podien contribuir a millorar l'interès de l'espai. Els resultats obtinguts són de difícil interpretació. Per un costat, les discussions, almenys en algun dels grups, semblaven indicar que l'escàs suport al projecte 3 estava relacionat amb el fet que aquest preveia algunes petites edificacions en la zona. Aquesta mateixa interpretació vindria confirmada pel fet que les instal·lacions que s'hi preveïen (bars, restaurants) reben una total manca de suport.

D'altra banda, quan s'interroga explícitament els participants sobre el grau d'urbanització desitjable a la zona, la majoria s'inclina per la opció més urbanitzadora, aquella que defensa combinar l'espai verd amb l'ús d'instal·lacions diverses. Cal dir que aquesta és una de les preguntes amb major divisió d'opinions entre els tres grups: mentre en l'A hi ha gairebé un empat entre les

tres postures, en el grup B aquest es dona entre les dues opcions que obren la porta a l'existència d'algunes instal·lacions, i el en grup C es produeix un decantament molt clar (86%) per la opció més favorable a les instal·lacions. Pensem que hi ha dues interpretacions possibles d'aquest conjunt de resultats: o bé aquesta pregunta no es va entendre prou bé pel seu caràcter abstracte o bé quan els ciutadans pensaven en instal·lacions es refererien únicament a usos com els que reben suport en la pregunta següent: jocs infantils, instal·lacions esportives, etc., que impliquen escasa o nul·la edificació.

Dels sis possibles usos de l'espai pels quals es va preguntar de forma explícita (veure qüestionari en l'annex 2), solament tres reben un suport majoritari. Aquest és molt ampli en el cas dels espais per jocs infantils (92%) i menys rotund per a les instal·lacions esportives (66%) i espais per a activitats culturals (55%), mentre que la petanca obté un suport molt minoritari (16%), que pràcticament desapareix en el cas dels bars amb terrassa (2%) i restaurants (0%). Les postures dels 3 Consells són coherents amb les observades en el punt anterior: el Consell A que es mostrava més partidari d'una zona verda més verge, sols dóna un suport clar a l'espai per a jocs infantils, mentre que en els altres 2 el suport a les instal·lacions esportives i culturals és molt més ampli.

Quadre 5. Suport a diferents instal·lacions per a la zona

Propostes	% suport
Jocs infantils	93
Instal·lacions esportives	66
Activitats culturals	55
Petanca	16
Bars, terrasses	2
Restaurant	0

Valoració de l'experiència

Tots els indicadors de satisfacció amb l'experiència dels Consells apunten a una valoració positiva per part dels participants. Un terç (33%) es declara molt satisfet i gairebé tots els altres satisfets (65%), amb un sol participant poc satisfet amb l'experiència. Les restants preguntes apunten en la mateixa direc-

ció: tots els participants creuen que les exposicions dels ponents han estat bé (82%) o molt bé (18%) i també tots valoren bé (48%) o molt bé (52%) la neutralitat de l'equip moderador, pauta que es repeteix en tots els grups. Com a resultat d'aquesta valoració positiva ningú es mostra contrari a tornar a utilitzar aquest mecanisme de presa de decisions i la gran majoria aposten per la seva repetició.

L'enquesta apunta també en favor de l'existència d'efectes pedagògics de l'experiència, que segons les declaracions dels propis participants, hauria contribuït a incrementar el seu interès pels temes públics. Aquest s'hauria incrementat molt en alguns participants (16%) i força en bona part dels altres (75%), havent-hi sols 5 persones que afirmen que els consells han influït poc en el seu interès per les qüestions públiques.

Pel que fa a les raons per participar en els Consells, l'interès pel futur de Montornès és la principal, doncs la citen el 91% dels participants. Però també és important la voluntat de conèixer el funcionament dels consells (79%) o l'objectiu més instrumental d'incidir en aquesta decisió concreta (66%). En darrer lloc, les ganes de trobar altres persones preocupades pel futur de la ciutat ha estat també un motiu important pel 57% dels participants. En definitiva, l'acceptació a participar per la major part dels ciutadans ha estat motivada per diverses causes, que combinen motivacions basades en l'interès pel futur del municipi, la voluntat de contribuir a definir-lo o la curiositat despertada per l'experiència.

Entre els suggeriments sobre quines millores es podrien fer al mètode la més destacada és la possibilitat de donar informació prèvia als participants sobre la decisió a prendre (antecedents, espai disponible, projectes). Hi va haver també queixes sobre la no-participació dels partits de l'oposició i entorn al mètode escollit per vehicular la participació dels veïns. Així mateix, en algun dels grups també es considerava convenient la participació d'algun expert neutral que ajudés a avaluar els projectes o es criticava que el debat es fes de forma aïllada i no en connexió amb la discussió d'altres necessitats del municipi. En altres grups hi havia participants que mostraven la seva desconfiança envers la possible utilització política dels resultats per part de l'Ajuntament i apareixien queixes respecte a les presentacions dels arquitectes en el plenari, que havien estat poc pedagògiques i comprensibles.

6. Conclusions

Aquestes conclusions consten de dues parts clarament diferenciades. En la primera, ens limitem a sintetitzar els principals resultats del procés participatiu i reflecteixen, per tant, la voluntat dels participants en l'experiència. En la segona, l'equip organitzador fa una valoració subjectiva del seu funcionament, tractant de destacar els aspectes més positius i els més deficitaris, de manera que puguin ser corregits en futures experiències. Donada l'existència d'una experiència prèvia molt similar, aquesta segona part adopta un to comparatiu, tractant de ressaltar aquells aspectes que han funcionat millor o pitjor que en la primera experiència.

Principals resultats

Els participants en els Consells consideren que la urbanització del Torrent de Vinyes Velles és un dels temes importants per al futur de Montornès. Fan una valoració positiva de tots els projectes presentats, però opten clarament pel projecte número 1, que rep el suport de més de la meitat dels participants i una bona valoració per part de gairebé tothom.

Els participants es mostren oberts a combinar l'ús de l'espai com a zona verda amb l'existència d'algunes instal·lacions, entre les quals reben especial suport els jocs infantils o la possibilitat d'instal·lar-hi pistes esportives o espais que permetin fer-hi activitats culturals.

Finalment, els participants fan una valoració positiva de l'experiència. Creuen que ha estat una gran idea, que cal repetir per prendre altres decisions i fan una valoració positiva, tant de la tasca dels expositors com dels moderadors. Hi han participat moguts per diferents motivacions, que van des de la voluntat de contribuir al desenvolupament de Montornès en general o al disseny de l'espai en concret, fins a la curiositat per conèixer el mètode. També és important destacar que la immensa majoria dels participants considera que la seva participació en els Consells ha contribuït a incrementar el seu interès pels temes públics.

Valoració de l'experiència per part de l'equip organitzador

Les dades de l'apartat anterior, així com la pròpia observació del procés, mostren clarament que aquesta fou una experiència positiva, que va permetre

a alguns ciutadans de Montornès contribuir a dibuixar el futur de la seva ciutat. En fer-ho, es va aconseguir una decisió que el temps dirà si fou o no acertada, però que en tot cas gaudeix ja d'una major legitimació que si hagués estat presa de forma exclusiva per tècnics i polítics locals.

Però més enllà d'aquesta valoració global positiva, l'experiència de Montornès és singular pel format que ha adoptat, que la diferencia d'altres Consells desenvolupats a altres llocs de Catalunya. Creiem que val la pena dedicar algun esforç a valorar com aquest disseny particular ha incidit en el procés, tant en els seus aspectes positius com en els negatius, apuntant possibles solucions a aquests per futures experiències.

Sens dubte el gran avantatge del model és el menor cost econòmic i organitzatiu. El cost total del projecte ha estat inferior als 10.000 euros que, gràcies a les subvencions rebudes de la Diputació de Barcelona i de la Fundació Jaume Bofill, han suposat per a l'Ajuntament una despesa molt inferior. En altres municipis, l'organització de Consells amb retribució als participants ha suposat un cost econòmic molt superior. La simplificació i l'abaratament del model no són sols un fi en si mateixos, sinó sobretot condicions que afavoreixen la utilització d'aquest instrument participatiu de forma molt més habitual: el fan possible en ajuntaments petits i/o amb pocs recursos i en permeten arreu un ús més assidu.

Cal tenir present que, si aquesta simplificació ha estat possible, ha estat degut a les característiques de la decisió a prendre. Donat que les condicions municipals per als projectes els feien força similars, es podien evitar molts debats i centrar-nos en el disseny i els aspectes més concrets de cada un d'ells. Així, segur que no hagués estat possible prendre una decisió raonada en poc més d'un sol dia si els projectes haguessin previst usos molt diferents de l'espai, doncs hagués calgut un llarg debat sobre avantatges i implicacions de cada un d'ells. El mateix hagués passat en absència de criteris pressupostaris prèviament establerts.

L'altra cara d'aquesta possibilitat de simplificació és que el marge obert a la participació ciutadana ha estat més limitat: els participants podien triar el projecte més bonic, si volien la zona més verge o més urbanitzada, etc., però no si volien dedicar tot l'espai a bosc o si volien dedicar-hi més o menys esforços pressupostaris. Fins aquí es tracta d'una decisió política i per tant no és possible dir si és una bona o una mala decisió, però sí que és una decisió que té implicacions clares pel procés participatiu.

Quins costos més concrets ha tingut, però, l'opció per un consell simplificat com el que s'ha fet a Montornès? Sens dubte els ha tingut, doncs una altra

resposta implicaria pensar que els altres ajuntaments malbaraten esforços i diners quan aposten per dissenys participatius més complexos. Si volem comparar amb el funcionament de la primera experiència de Consells a Montornès cal recordar que, al costat de les nombroses similituds en el procés, hi ha hagut dues diferències: en primer lloc, la ja citada extensió de l'experiència a unes hores del divendres al vespre, que volien permetre comptar amb més temps per informar-se i familiaritzar-se amb el mètode; en segon lloc, el procés de reclutament ha format part de les responsabilitats de l'equip de la UAB i se li han pogut dedicar més esforços.⁶ En certa mesura, ambdues modificacions resultaven contraposades, doncs mentre la major inversió en reclutament permetia convèncer a major nombre de potencials participants, el fet d'allargar l'experiència creava més dificultats en aquesta tasca.

Centrarem la discussió dels potencials problemes en dos grans apartats: el reclutament dels participants i el temps disponible per a informar-se i deliberar.

1. La mostra de participants. La diferència més clara entre l'experiència de la plaça Pau Picasso i els Consells desenvolupats en altres municipis consistia en la menor representativitat social dels participants en el primer cas i existien dubtes de fins a quin punt això era resultat d'un procés de reclutament amb pocs recursos o era el resultat de la no-retribució. Els resultats d'aquesta experiència fan pensar que ambdós factors tenien algun pes. Un procés de reclutament més intensiu ha donat lloc a una mostra de participants molt més representativa en termes de sexe i edat. Per contra, segueix tractant-se d'una mostra amb major presència dels sectors amb majors nivells educatius. Cal dir que aquesta és una característica de gairebé totes les experiències i de tots els instruments participatius, tot i que potser l'existència de retribució contribueix a fer-la disminuir donat que aquesta és un incentiu més important per aquells sectors amb menors recursos i nivells educatius.

No es va poder arribar al nombre desitjat de participants (75), però els participants reclutats de forma aleatòria van créixer de 42 a 54, és a dir un 30% més. De tota manera, donat que en alguns casos se'ns preguntava si es podia portar un acompanyant i que, en general, l'existència de persones amb qui es simpatitza és una raó habitual per participar-hi, caldria no descartar per futures experiències la possibilitat d'oferir de forma explícita a tots els partici-

⁶ Veure els apartats III.1. d'aquest informe i del corresponent a la plaça Pau Picasso.

pants la possibilitat de venir acompanyats d'un segon participant de la seva elecció. Si tots ho fan, aquest mètode no té per què esbiaixar la mostra, incrementa el nombre de participants i anima alguns dubtosos que perden la por a moure's entre desconeguts, tot i que pot dificultar l'establiment de noves relacions entre els participants.

2. Una decisió poc meditada. No tenim evidències molt sòlides en aquest sentit, més enllà de l'òbvia constatació que els participants han tingut menys de 24 hores per prendre la decisió, mentre en altres casos hi ha tres dies, que permeten assimilar millor les idees. Per un costat, sembla clar que la incorporació de divendres a la tarda ha estat una aportació que ha permès disposar de més temps per a familiaritzar-se amb les regles del joc, situar-se i comentar el tema amb familiars o amics. D'altra banda, el fet que es perdés força temps amb dubtes previs sobre la viabilitat del projecte (capacitat de la canalització, torres d'alta tensió, pressupost), unes presentacions en plenari que no sempre resultaven l'entorn més adient per a transmetre informació de forma comprensible i la poca disponibilitat de temps en general ha seguit provocant que no totes les decisions fossin prou informades i coherents, tal com indiquen tant algunes gravacions com les inconsistències senyalades en les respostes a diferents preguntes (veure apartat IV).

Tal com ja havíem apuntat, el problema del temps té difícil solució, doncs incrementar-lo més produiria més baixes i per tant més dificultats de reclutament. Potser es pot pensar de cara a futures experiències, tal com suggerien alguns participants, que la reflexió podia haver estat acompanyada amb l'ajut d'informació prèvia per escrit, d'un guió per a la reflexió que assenyalés alguns dels temes a considerar o amb la presència d'un tècnic independent, així com limitant les presentacions en plenari i reforçant el treball en grups.

En definitiva, l'experiència ha estat positiva i ha adoptat un format que podria permetre una major generalització d'aquest instrument participatiu. Però aquest queda limitat a decisions senzilles, i fins i tot així genera alguns problemes que cal tractar de resoldre per tal que buscant combatre els problemes d'aquest mètode no acabem destruint les seves virtuts.

CONSELLS CIUTADANS A MONTORNÈS: EL TORRENT DE VINYES VELLES, DESEMBRE 1999

Entre les diferents prioritats que té Montornès, vostè creu que l'actuació al Torrent de Vinyes Velles és:

1. Una de les màximes prioritats per a la ciutat.
2. Un tema important, com també ho són altres.
3. Un tema de certa importància.
4. Un tema gairebé irrellevant.

De la següent llista de possibles projectes per a la zona, quin considera més apropiat (SENYALAR-NE UN)

1. Projecte 1
2. Projecte 2
3. Projecte 3

A continuació, podria puntuar del 0 al 10, la valoració que li mereix **cada un d'aquests projectes:**

1. Projecte 1	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
2. Projecte 2	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10
3. Projecte 3	0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

Amb relació al grau d'urbanització, quina de les següent tres grans opcions prefereix per al Torrent de Vinyes Velles?

1. Mantenir-lo tot com a zona verda, amb espais lliures i oberts, sense cap tipus d'instal·lacions.
2. Predomini de la zona verda, amb algun tipus d'instal·lació puntual.
3. Combinació de zones verdes amb instal·lacions que permetin diferents activitats.

Entre les possibles instal·lacions i activitats que es poden preveure a Vinyes Velles, quines creu que serien les més apropiades (SENYALAR-NE MÀXIM 3)?

1. Bars amb terrasses
2. Restaurant
3. Espai de jocs infantils
4. Instal·lacions esportives
5. Petanca
6. Espais acondicionats per a activitats culturals
7. Altres (especificar)

Quin ha estat el seu grau de satisfacció amb relació a la seva participació en aquests consells?

1. Molt satisfet/a
2. Satisfet/a
3. Poc satisfet/a
4. Gens satisfet/a

Quina opinió li han merescut en general les exposicions dels diferents ponents?

1. Molt bé
2. Bé
3. Malament
4. Molt malament

Com valoraria la neutralitat de l'equip moderador de la Universitat Autònoma?

1. Molt bé
2. Bé
3. Malament
4. Molt malament

Creu convenient que aquests Consells es facin servir per prendre decisions sobre altres temes?

1. Sí
2. No
3. Depèn del tema

I, en general, vostè diria que la política l'interessa?

1. Molt
2. Força
3. Poc
4. Gens

Creu que la seva participació en els Consells ha fomentat el seu interès pels problemes públics?

1. Molt
2. Força
3. Poc
4. Gens

Dels següents motius per participar en els Consells, quins han estat importants per a vostè? (Senyali en cada cas si aquest motiu ha estat o no important).

	Important	No important
1. L'interès general pel futur de Montornès	1	2
2. La voluntat d'influir en aquesta decisió	1	2
3. Conèixer com funcionaven aquests consells	1	2
4. Trobar altres persones preocupades per la ciutat	1	2

Sexe

1. Home
2. Dona

Edat

1. De 16 a 25 anys
2. De 26 a 40 anys
3. Més de 40 anys

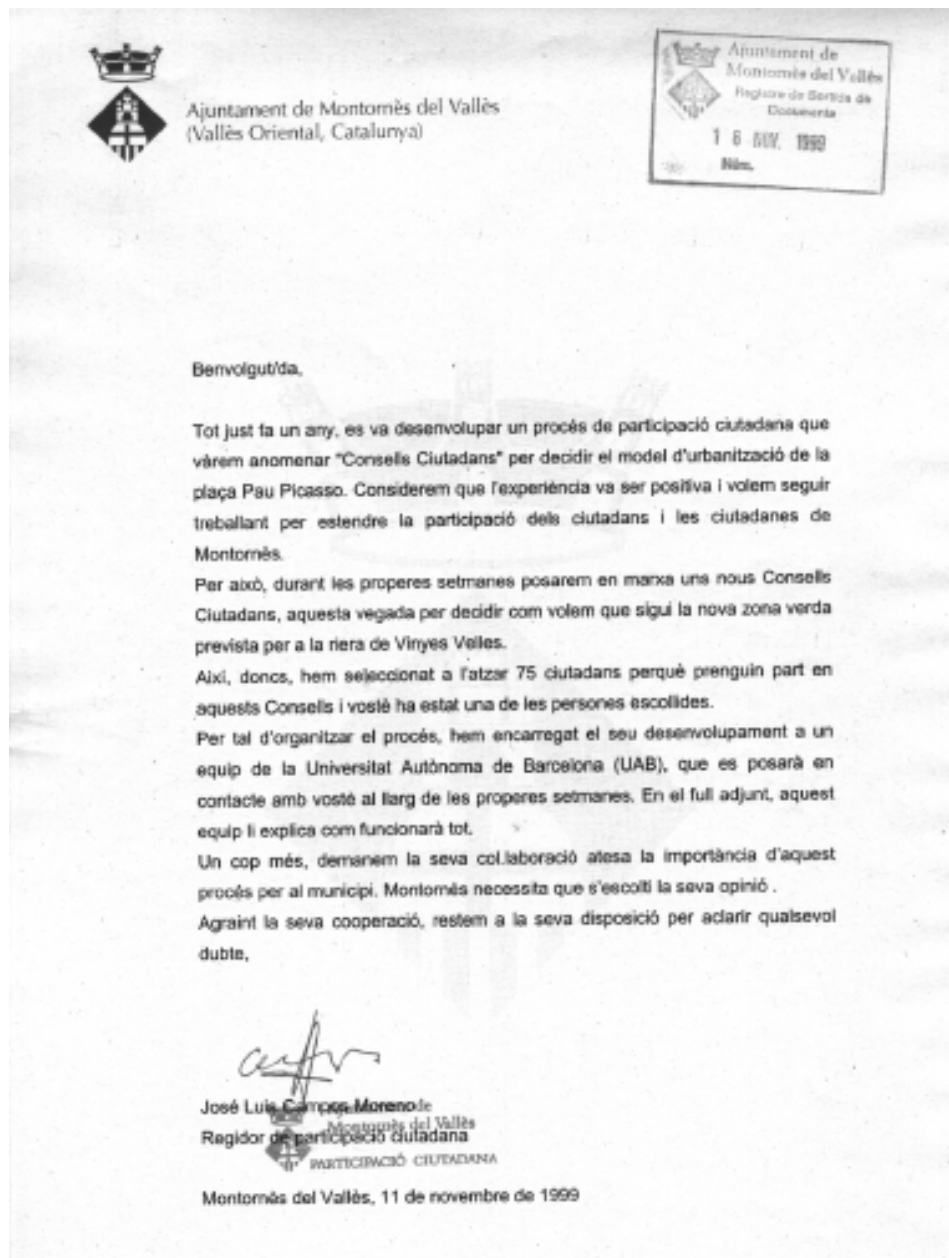
Quants anys fa que viu a Montornès?

Estudis

- 1. Sense estudis
- 2. Primaris
- 3. Secundaris
- 4. Superiors

Si us plau anoti en aquest espai tots aquells canvis que faria en la realització de properes experiències participatives d'aquest estil.

Vol afegir qualsevol idea o comentari.

FULL DE COMPROMÍS DE PARTICIPACIÓ

En/na _____,
 Veí/veïna de Montornès del Vallès, amb ____ d'edat, i telèfon 93 _____.

MANIFESTO

Estar informat/da sobre la meua funció com a membre dels Consells Ciutadans que es constituïran els dies 10 i 11 de desembre de 1999 per proposar el guanyador de l'avantprojecte d'urbanització del torrent de Vinyes Velles.

I per tant, em COMPROMETO

A prendre part en aquest procés segons les indicacions que em faci la Regidoria de Participació Ciutadana de l'Ajuntament de Montornès del Vallès.

En cas de causa sobrevinguda que m'impedeixi assistir a la jornada avisaré amb la suficient antelació.

(signatura)

Montornès del Vallès, _____

DINAR SI NO

RÉGIM _____

ÍNDIX

PRESENTACIÓ	5
INTRODUCCIÓ	
LA INNOVACIÓ DEMOCRÀTICA: UNA NECESSITAT	7
CAPÍTOL 1	
CONSELLS CIUTADANS: EXPERIÈNCIES I CRÍTiques	19
1. Els Consells Ciutadans a Espanya	22
2. Consells Ciutadans, associacions i polítiques públiques	31
Bibliografia	39
CAPÍTOL 2	
ESTUDI D'AVALUACIÓ DELS CONSELLS CIUTADANS: <i>UNA FLOR NO FA ESTIU</i>	41
1. Proposta metodològica per a l'avaluació dels Consells Ciutadans	43
<i>Objectiu de l'avaluació</i>	44
<i>Metodologia</i>	44
<i>Els tipus ideals</i>	45
<i>La participació política pròpia</i>	46
<i>El seguiment de la informació política</i>	47
<i>La percepció i l'interès per la política</i>	48
<i>El discurs sobre la participació</i>	50
2. L'experiència dels Consells Ciutadans: els individus en els Consells	54
<i>L'actitud inicial</i>	54
<i>Les vivències personals</i>	55
<i>La pertinença del tema</i>	59

Els elements influents en la presa de decisió i el paper de l'Ajuntament	60
La finalitat d'organitzar Consells Ciutadans	62
Quina és, en darrera instància, la utilitat d'organitzar Consells Ciutadans?	63
Valoracions globals de l'experiència de participació en els Consells Ciutadans	65
3. L'impacte dels Consells Ciutadans en la socialització política dels participants: els Consells en els individus	67
Elements que condicionen l'impacte	67
<i>Percepció de la política</i>	68
<i>Concepció dels Consells</i>	69
<i>Vinçle Consells-Política</i>	71
Impactes dels Consells sobre els participants	74
<i>Percepció dels polítics</i>	74
<i>Sensibilitat política</i>	76
<i>Sensibilitat pel tema</i>	77
<i>Seguiment de la informació</i>	78
Recapitulació: l'impacte dels Consells segons el tipus de participants	80
<i>Tipus 1. Sensibilitat política molt baixa</i>	80
<i>Tipus 2. Sensibilitat política baixa</i>	81
<i>Tipus 3. Sensibilitat política mitjana</i>	82
<i>Tipus 4. Sensibilitat política alta</i>	84
4. Conclusions	85

CAPÍTOL 3

REPRESENTATIVITAT DELS PARTICIPANTS EN ELS CONSELLS CIUTADANS

1. El dilema democràtic de la participació desigual	91
2. El procés de selecció i contacte amb els participants en els Consells Ciutadans. Metodologia i dificultats bàsiques	93
3. Els rendiments representatius dels Consells Ciutadans catalans	97
4. Representativitat sociopolítica dels participants: el cas de Montornès II	101
5. Conclusions	107
Bibliografia	111

CAPÍTOL 4	
LÍMITS I FEBLESSES DELS NUCLIS D'INTERVENCIÓ PARTICIPATIVA	113
1. Introducció	115
2. La informació	116
3. El tipus de decisió	119
4. El conflicte social	122
5. Els membres	124
6. El cost econòmic	126
7. Conclusions	127
ANNEXOS	129
ANNEX I	
INFORME FINAL CONSELLS CIUTADANS DE CORBERA DE LLOBREGAT OCTUBRE-DESEMBRE 1998	131
1. Presentació	133
2. Els Consells Ciutadans. Apunts introductoris	135
Què és un Consell Ciutadà?	135
Qui en forma part?	135
Quina és la dinàmica d'un Consell?	136
Informació prèvia i creació del consens	137
Per què un Consell Ciutadà? - Significació democràtica dels Consells	137
Els Consells Ciutadans amb relació a altres models de presa de decisions	138
Experiències similars: lliçons i diferències	139
3. Els orígens dels Consells Ciutadans de Corbera	140
Els nous escenaris arran dels fenòmens migratoris	140
Buscant possibles respostes. Promovent la participació	141
<i>Primers contactes</i>	141
<i>Formalització dels acords. Preparatiu dels Consells</i>	142
<i>Selecció aleatòria dels participants potencials i reunions amb el teixit associatiu</i>	143
<i>Confecció del programa d'experts</i>	143

<i>Aprovació per unanimitat dels Consells Ciutadans i celebració del primer Consell (cronogrames del 1r i del 2n i 3r Consells)</i>	145
El Pressupost dels Consells Ciutadans de Corbera	148
4. Els participants	149
Procés de contacte amb les persones seleccionades aleatòriament	149
Alguns problemes en la comunicació amb les persones seleccionades	150
<i>Increment de la mostra seleccionada</i>	151
<i>L'entrevista</i>	151
<i>L'actitud dels entrevistats davant la proposta dels Consells Ciutadans de Corbera</i>	152
Facilitar la participació	153
Dificultats de contacte	154
Els casos	155
<i>Exclosos</i>	155
<i>Motius del rebuig</i>	156
Entrevistes	157
La població, les mostres i els Consells. Algunes dades per a la comparació	158
<i>Comparació per sexes</i>	158
<i>Comparació segons edat</i>	159
5. Dictamen Ciutadà: els resultats	160
Introducció metodològica	160
Valoració de la situació de la immigració a Corbera. Actituds generals	161
Actuacions municipals: balanç i perspectives	163
Priorització d'actuacions futures	167
Prioritats d'actuacions municipals	167
Valoració de l'experiència dels Consells Ciutadans	168
Metodologia d'elaboració de les prioritats de servei	170
Consells Ciutadans de Corbera. Qüestionari Base per l'elaboració del dictamen	172

ANNEX II

INFORME FINAL CONSELLS CIUTADANS A

MONTORNÈS (II): EL TORRENT DE VINYES VELLES

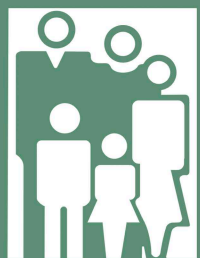
OCTUBRE-DESEMBRE 1999

187

1. Presentació

189

2. Antecedents	189
3. El mètode i la variant de Montornès	192
Què és un Consell Ciutadà?	192
Quina és la dinàmica d'un Consell?	192
Els Consells Ciutadans amb relació a altres models de presa de decisions	193
Experiències comparades: similituds i diferències	194
4. Organització	196
Procés de selecció i contacte amb els veïns	196
Els participants	198
Desenvolupament de les sessions	200
5. Resultats	202
El projecte preferit	202
Usos complementaris de l'espai	204
Valoració de l'experiència	205
6. Conclusions	207
Principals resultats	207
Valoració de l'experiència per part de l'equip organitzador	207
Consells Ciutadans a Montornès: El Torrent de Vinyes Velles, desembre 1999. Enquesta.	211

Polítiques 28

Les nostres societats estan sotmeses a canvis profunds de molts ordres. Un d'aquests canvis és el dels moviments de població, el de les migracions. Les persones que resideixen en un país diferent del que van néixer encara no són molt nombroses: aproximadament un dos per cent de la població mundial, però tots els experts coincideixen a afirmar que aquest percentatge augmentarà en els propers anys.

Des d'aquesta perspectiva el fet immigratori es creua amb un altre fet: Catalunya està en un procés de transformació del seu sistema educatiu formal. La implantació de la reforma educativa ha de fer front a diversos problemes d'adaptació com la incorporació en el sistema educatiu de nois i noies fills d'immigrants.

La desigualtat social de procedència, accentua el perill d'exclusió social i obliga a una revisió de la funció de l'escola tal com l'havíem entès fins ara. D'altra part cal un tractament específic perquè vénen amb una tradició cultural diferent, tant des d'un punt de vista de les creences com dels hàbits de conducta, la qual cosa exigeix un tractament de la qüestió fet amb respecte i voluntat de diàleg.

ISBN 84-8334-183-2

9 788483 134183 4

Editorial Mediterrània